

LANDBRUKSDIREKTORATET

Årsrapport 2017

Innhold

DEL 1	/ 5
LEDERS BERETNING	5
DEL 2	/ 9
INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG NØKKELTALL	9
Årskavalkade 2017	14
DEL 3	/ 17
ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER	17
Digitalisering	17
Samarbeid med andre	19
Rapporter	21
Utredninger der Landbruksdirektoratet har bidratt i sekretariat eller med faglige innspill	22
Regelverksutvikling	23
Saksbehandlingstid for klagesaker	24
Tilskuddsforvaltning	24
Marked og produksjon	28
Produksjon av jordbruksvarer 2017	28
Handel med landbruksvarer	31
Økologisk produksjon og forbruk	33
Klima- og miljøtiltak	34
Erstatningsordningene i landbruket	37
Ny lov om naturskadeerstatning	38
Bærekraftig reindrift	39
Verdiskaping i bærekraftig skogbruk	42
Areal- og eiendomsforvaltning	44
Jordvern	45
Sekretariatsfunksjonene	46
Omstilling og organisasjonsutvikling	51
Kommunikasjon	53
DEL 4	/ 55
STYRING OG KONTROLL	55
Ekstern kontroll	55
Tips om misligheter	56
Sikkerhet og beredskap	56
Inkluderende arbeidsliv	56
Et flerkulturelt kollegium	57
Likestilling og likelønn	57
Rekruttering	58
Lokalisering og bemanning	58

DEL 5	/ 61
VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER	61
Ny landbrukspolitikk	61
Digitalisering	61
Omstilling og utflytting	62
Landbruk og klima	63

DEL 6	/ 66
ÅRSREGNSKAP 2017	66
Ledelseskommentar til årsregnskap 2017	66

DEL 1

Leders beretning

Landbruksdirektoratet har gjennomført oppdragene, og har i all hovedsak nådd målene, som Landbruks- og matdepartementet ga oss i tildelingsbrevet for 2017. Vi har lagt stor vekt på å levere på kjerneoppgavene og har i tillegg omprioritert betydelige ressurser til utviklings- og omstillingsoppgaver.

Landbruksdirektoratet er utøvende forvaltningsorgan for de sentrale landbrukspolitiske virkemidlene. Samfunnsoppdraget er bredt, og vi jobber målrettet for å bidra til at målene i i landbruks- og matpolitikken blir realisert. De juridiske og økonomiske virkemidlene er omfattende, sammensatte og har stort kontrollspenn.

Fra mitt ståsted som øverste leder er det meget tilfredsstillende å kunne konstatere at vi, i et år som må betegnes som krevende for direktoratet, har klart å levere økonomiske og juridiske tjenester til våre brukere med god og stabil kvalitet. Oppetiden på våre digitale tjenester har gjennom året vært høy og innenfor de krav vi har satt på 99 prosent.

Vi har også utnyttet kompetansen og engasjementet hos våre medarbeidere til å bidra inn i ulike arbeidsgrupper i tillegg til å levere på mange utredningsoppdrag. Vi har blant annet levert innspill og utredninger til de årlige jordbruks- og reindriftsforhandlingene.

LANDBRUKSBASERT NÆRINGSLIV

Utviklingen i landbruksbasert næringsliv har jevnt over vært god i 2017. Det investeres mye i matindustrien og i primærjordbruket. Importen av landbruksvarer er stadig økende og ble på 64 mrd. kroner i 2017. Det innebærer mer enn en fordobling på ti år.

Norsk produksjonen, både i jordbruket og i matindustrien, har på flere området nådd nye høyder. For sau og lammekjøtt har dette gitt et overskudd som har vært krevende å håndtere i det norske markedet.

Utviklingen i reindriften har vært god på flere områder. Det totale reintallet i Norge er i samsvar med fastsatte tall og det ble slaktet 82 000 rein ved

Det er meget tilfredsstillende å kunne konstatere at vi, i et år som må betegnes som krevende, har klart å levere økonomiske og juridiske tjenester med god og stabil kvalitet.

JØRN ROLFSEN
administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

driftsårets slutt 31. mars 2017. Dette er det høyeste slaktetallet på landsbasis siden sesongen 2010–2011.

I skogen har det vært høy aktivitet. Næringen avvirket mer tømmer i 2017 enn noe år siden myndighetene begynte å registrere tømmeravvirkning på 1920-tallet. Satsingen på effektiv infrastruktur i skogbruket gir resultater.

OMSTILLING OG UTLOKALISERING

Regjeringen la 17. februar 2017 fram Meld. St. 18 (2016–2017) – «Berekraftige byar og sterke distrikt». Vedlagt meldingen var Plan for lokalisering av statlige arbeidsplasser. I planen ble det signalisert at regjeringen ville gjennomgå landbruksforvaltningen, herunder vurdere utlokalisering av oppgaver eller enheter i Landbruksdirektoratet, til ulike steder i landet. Utredningen skulle gjennomføres av Landbruks- og matdepartementet (LMD) og ferdigstilles innen 1. juli 2017.

Den 3. oktober 2017 vedtok regjeringen at 30 årsverk fra Landbruksdirektoratets enhet i Oslo skal flyttes til Steinkjer med en omstillingsperiode på tre år. En omstillingsperiode på 3 år innebærer at arbeidet med utflyttingsprosessen skal starte med en gang og at 30 årsverk i Landbruksdirektoratet skal være lokalisert i Steinkjer innen oktober 2020.

Utredningsprosessen og vedtaket om utflytting har preget arbeidsmiljøet i 2017. Usikkerheten hos ansatte, både før og etter regjeringens beslutning, har vært stor. Behovet for å omprioritere og bruke ressurser til omstillingsarbeid som følge av utflyttingsvedtaket, har vært økende gjennom året.

DIGITALISERING OG FORVALTNINGSUTVIKLING

I Landbruksdirektoratet jobber vi målrettet med å utvikle, og kunne tilby våre brukere, effektive og teknisk gode løsninger. Det tar tid og det er dyrt å lage digitale tjenester.

Ny lov om naturskadeerstatning ble gjeldende fra 2017 og ny IKT-løsning ble tatt i bruk 1. januar 2017. Vår målsetting ved innføring av ny lov var at 75 prosent av alle søknadene i 2017 skulle leveres elektronisk. Oppnådd andel var ca. 90 prosent, og det er vi godt fornøyd med.

IKT-løsninger for produksjonstilskudd i jordbruket ble erstattet av nytt system og tatt i bruk i mai 2017. 100 prosent av søknadene leveres nå elektronisk. Det er gjennomført betydelig omlegging av forvaltningsmodellen. Søkerne registrerer opplysninger to ganger i året, med en viss mulighet for etterregistrering mot slutten av året. Utbetaling skjer nå samlet i uke 8, kort tid etter at de siste opplysningene er kommet inn. Den nye forvaltningsmodellen innebærer mindre arbeid for kommunene og fylkesmennene fordi søknadene får en bedre kvalitet med langt færre feil og uklarheter.

I 2017 startet vi arbeidet med å erstatte en snart 20 år gammel fagsystem-løsning med en ny, moderne løsning. Den nye løsningen, Agros, skal sørge for korrekt og effektiv forvaltning av fond, prosjekttilskudd og direktetilskudd i landbruket. Allerede høsten 2017 tok vi den første nye tjenesten i Agros i bruk.

I 2017 har vi gjennomført omfattende utviklingsarbeid for å tilpasse IKT-systemene til ny region- og kommunestruktur.

Utredningsprosessen og vedtaket om utflytting har preget arbeidsmiljøet i 2017. Usikkerheten hos ansatte, både før og etter regjeringens beslutning, har vært stor.

Vi har gjennomført sikkerhetsrevisjon av IT-løsningene som benyttes i saksbehandlingen på reindriftsområdet. Revisjonen avdekket svakheter som har medført at de digitale løsningene for reindriftsutøverne er stengt, og at det i en periode framover må benyttes papirskjema ved levering av meldinger og søknader. Arbeidet med å vurdere nye digitale løsninger er iverksatt.

STRAM STYRING OG OMSTILLING

Vi styrte mot et økonomisk nullresultat i 2017 innenfor en samlet tildeling på 234 mill. kroner, men vi fikk et mindreforbruk. Usikkerheten knyttet til vedtak om utflytting har medført høyere turnover, opp fra 6,7 prosent i 2016 til 11,8 prosent i 2017. Dette har medført at flere stillinger har stått ledige over en lengre periode.

Vi har videreutviklet rutiner for styring og kontroll. Risiko- og sårbarhetsanalyser for mange av våre økonomiske ordninger ble slutført i løpet av 2017, og det har blitt iverksatt tiltak der det har vært nødvendig. Samtidig har det vært viktig å videreutvikle rutinene og kvaliteten på saksbehandlingen. Dialogen med brukerne våre skal være god og profesjonell.

Ved midlertidig ledighet og sykdom er oppgavene i stor grad forsøkt løst innenfor eksisterende bemanning. Gjennom året har dette gitt et samlet mindreforbruk på vel 4,2 mill. kroner i forhold til opprinnelig lønnsbudsjett.

Sykefraværet var 6,1 prosent i 2017, mot 5,4 prosent i 2016. Som IA-virksomhet jobber Landbruksdirektoratet aktivt med å følge opp sykmeldte.

SAMMEN ER VI GODE

Som leder av Landbruksdirektoratet er jeg stolt over hva vi sammen har fått til av resultater i 2017. Jeg er imponert over den arbeidsinnsatsen som er lagt ned av dyktige medarbeidere i et krevende år. Det blir ikke mindre krevende framover, men jeg har stor tro på at vi sammen evner å løse de utfordringer som kommer.

Oslo, 15. mars 2018

JØRN ROLFSEN
administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

DEL 2

Introduksjon til virksomheten og nøkkeltall

Landbruksdirektoratet er en bruttobudsjettert virksomhet underlagt Landbruks- og matdepartementet (LMD), opprettet 1. juli 2014 etter en sammenslåing av Statens landbruksforvaltning (SLF) og Statens reindriftsforvaltning (SRF).

SAMFUNNSOPPDRAGET

- Landbruksdirektoratet iverksetter landbrukspolitikken og handelspolitikken på landbruksområdet.
- Landbruksdirektoratet arbeider for økt matproduksjon, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk.
- Landbruksdirektoratets oppgave er å forvalte økonomiske og juridiske virkemidler, samt å være støtte- og utredningsorgan for Landbruks- og matdepartementet.

MÅL FOR STRATEGIPERIODEN

For å kunne oppfylle samfunnsoppdraget best mulig, har vi definert følgende overordnede mål for strategiperioden. Landbruksdirektoratet skal:

- bidra til å nå de landbrukspolitiske målene
- utvikle direktoratsrollen
- videreutvikle og forenkle virkemidlene
- forbedre og effektivisere forvaltningen

Disse målene er retningsgivende når vi skal prioritere hva vi skal arbeide med.

SAMARBEID

Ansvar for landbruksforvaltningen er i stor grad desentralisert til kommunene og fylkesmannsembetene. Fylkesmannen er hovedaktør for å iverksette den nasjonale landbrukspolitikken innen jordbruk, skogbruk og reindrift på regionalt nivå. Det er derfor et nært samarbeid med fylkesmannen for å sikre en god og effektiv forvaltning.

For å utføre samfunnsoppdraget best mulig har Landbruksdirektoratet et tett og godt samarbeid med andre statlige virksomheter, som for eksem-

pel Tolldirektoratet, Mattilsynet, Miljødirektoratet, Norges forskningsråd, Riksantikvaren, Norsk institutt for bioøkonomi, Konkurransetilsynet, Statistisk sentralbyrå og Innovasjon Norge. Samarbeidet skjer i hovedsak innenfor rammen av egne samarbeidsavtaler, og det avholdes kontaktmøter. Kontakten med næringsorganisasjonene innen jordbruk, skogbruk, reindrift og landbruksbasert matindustri er også god.

ORGANISASJONEN

Kontorsteder er Oslo og Alta.

212 ansatte

204 årsverk

Verdier

- PÅLITELIG
- ÅPEN
- ENGASJERT

Ledelsen 31. desember 2017

JØRN ROLFSEN
administrerende direktør

REIDAR OLSEN
direktør
Avdeling landbruksproduksjon

MARIT JERVEN
direktør
Avdeling handel og industri

LIV BERIT HÆTTA
direktør
Avdeling reindrift

GEIR GRØNNINGSÆTER
direktør
Avdeling ressurs og areal

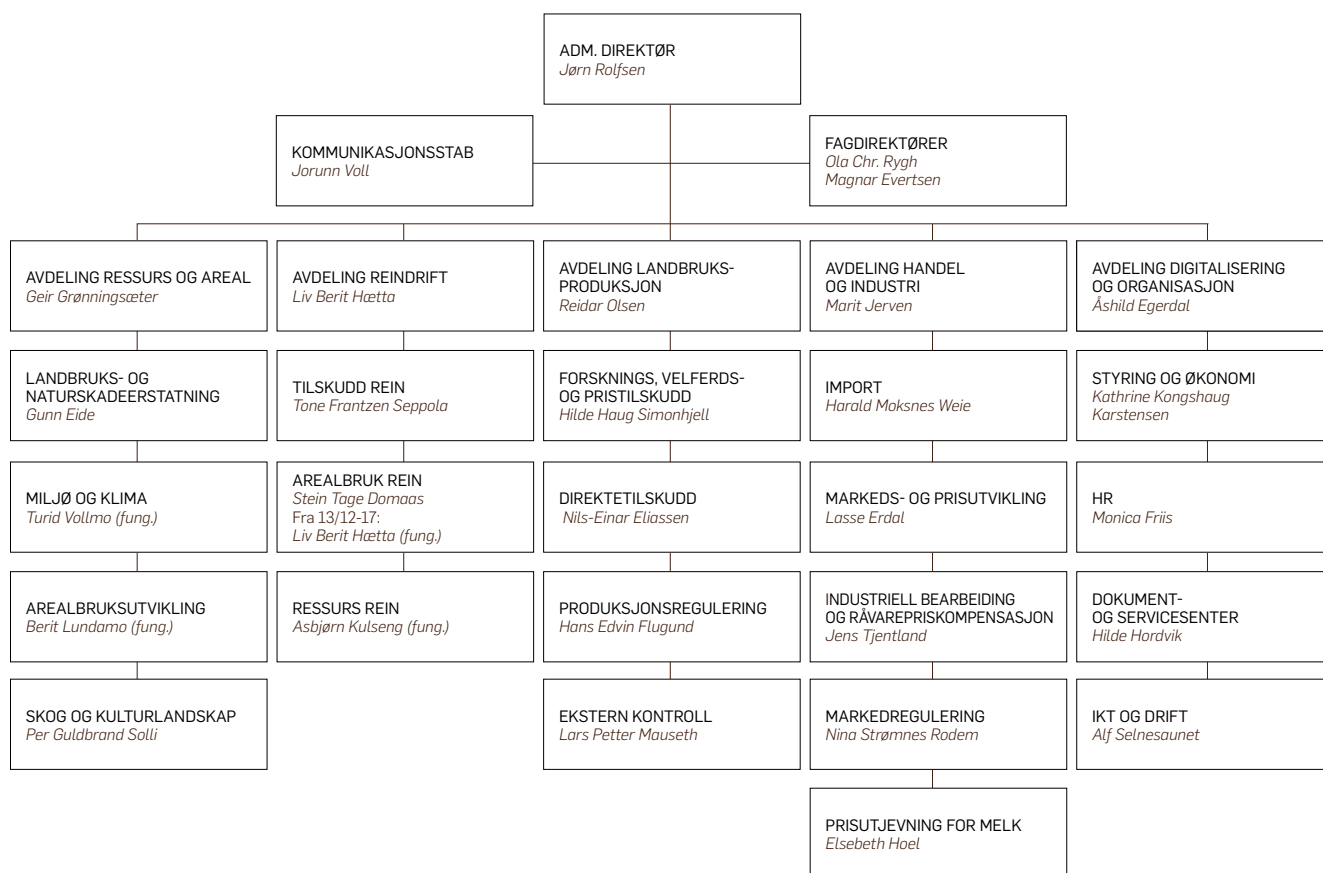

ÅSHILD EGERDAL
direktør
Avdeling digitalisering
og organisasjon

JORUNN VOLL
direktør
Kommunikasjonsstaben

Organisasjonskart 31. desember 2017

FORVALTNINGSOMRÅDENE

Ressurs og areal

Resultatområdet ressurs- og arealforvaltning skal bidra til å sikre ressursgrunnlaget for bærekraftig landbruk over hele landet. Arbeidsområdene omfatter utvikling og forvaltning av virkemidler og tiltak innen arealbruk, eien- dom, miljø, klima, skogbruk, kulturlandskap og økologisk landbruk. Videre omfatter resultatområdet forvaltningen av erstatningsordningene i landbruket og den statlige naturskadeerstatnings- ordningen, samt ansvaret for å koordinere samarbeidet med fylkesmannsembetene.

Reindrift

På dette resultatområdet ligger ansvaret for de reindriftpolitiske virkemidlene, både ressurs- messige og økonomiske forhold. Vi er sekretariat og utøvende organ for Reindriftsstyret samt sekretariat for Reindriftens utviklingsfond, Klagenemnda for reinmerkesaker, Økonomisk utvalg og for den norske delegasjonen til den norsk-finske reingjerdekommisjonen. Vi har en viktig rolle som veileder overfor næringen og formidler av reindriftpolitikken til fylkes- mannen.

Landbruksproduksjon

Her ligger utvikling og forvaltning av inntekts- og velferdsordninger, de produk- sjonsregulerende virkemidlene melkekvoter og husdyr- konsesjon, og en rekke mindre tilskuddsordninger, alle rettet mot primærprodusentene. Sekretariatsoppgavene for Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter, Forskningsmidler over jordbruksavtalen og Klage- nemda for kvoteordningen for melk ligger også under dette resultatområdet. Det samme gjelder Landbruksdirektoratets eksterne kontroll.

Handel og industri

Sikker forsyning av landbruks- baserte matvarer og fôrråvarer er vesentlig for et stabilt mat- marked, avsetning for norske jordbruksvarer til stabile priser og en godt fungerende mat- industri. Resultatområdet handel og industri legger til rette for dette gjennom å forvalte importvernet for landbruksvarer og ordninger rettet mot landbruksbasert næringsmiddelindustri, være sekretariat for Omsetnings- rådet og Markedsutvalget for reinkjøtt, drive markedsover- våking og hente inn priser på norske og utenlandske land- bruksvarer.

Digitalisering og organisasjon

En effektiv landbruksforvaltning krever kompetente medarbeidere, gode systemer for økonomi og regnskap, drift og utvikling av IKT- systemer, andre fellestjenester som sentralbord og arkiv og en moderne personal- og organisasjonsutvikling. Høye krav til sikker- het og gode muligheter for selvbetjeningsløsninger for brukerne er viktig.

Kommunikasjon

Landbruksdirektoratet kommuniserer hver dag med mange målgrupper gjennom en lang rekke kanaler: i møter og konferanser, på nett, via e-post og gjennom media. Vi skal til enhver tid ha god kunnskap om hvilke behov de forskjellige målgruppene har, vi skal utvikle og tilpasse våre kanaler og framstå tydelig og brukerrettet.

Hovedtall (se årsregnskapet s. 64 for detaljer)

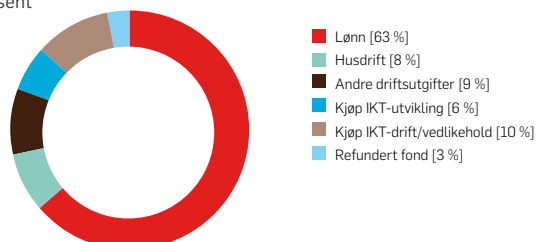
	2016	2017
Antall årsverk	216	204
Samlet tildeling post 01-99	15 594 760 870	15 882 050 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	89 %	99 %
Utnyttelsesgrad post 30-99	99 %	99,6 %
Driftsutgifter/-kostnader	247 113 881	236 764 359
Lønnsandel av driftsutgifter/Lønnsandel av driftskostnader	57 %	63 %
Lønnsutgifter per årsverk/Lønnskostnader per årsverk ¹⁾	655 743	784 436
Samlede inntekter ²⁾	345 818 067	564 242 946

¹⁾ Lønnsutgifter pr årsverk er økt med 20 prosent. Dette skyldes at pensjonspremie er utgiftsført i direktoratets regnskap f.o.m. 2017. I tillegg er antall årsverk pr. 31.12.17 lavere enn normalt.

²⁾ Hoveddelen av samlede inntekter er auksjonsinntekter fra salg av tollkvoter og innbetaling av forskningsavgift (nytt i 2017). I tillegg omfatter summen driftsinntekter, markedsordningen for korn, renteinntekter, tilfeldige inntekter, trygdeavgift og arbeidsgiveravgift.

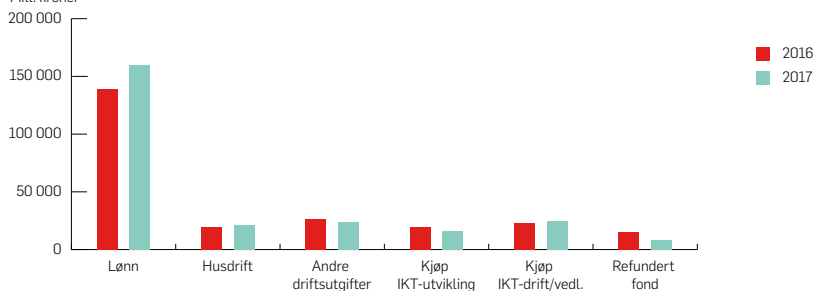
DRIFTSUTGIFTER 2017

Prosent

DRIFTSUTGIFTER 2016 OG 2017

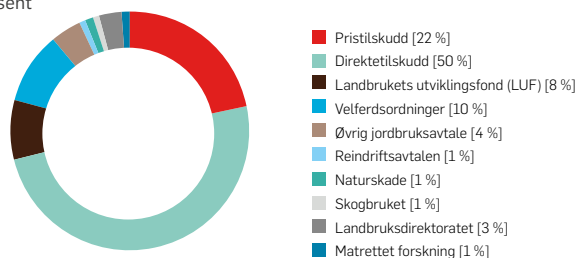
Mill. kroner

Fra og med 1. januar 2017 betaler direktoratet pensjonspremie til Statens pensjonskasse, noe som bidrar til en vesentlig økning i lønnsutgiftene.

TILDELING 2017 (BEVILGNING OG OVERFØRTE MIDLER)

Prosent

204
ÅRSVERK

Årskavalkade 2017

Ny lov om naturskadeerstatning

1. januar 2017 trådte ny lov om naturskadeerstatning i kraft. Landbruksdirektoratet ble nasjonal myndighet for den statlige naturskadeordningen. Etter lovendringen skal søkeren selv dokumentere sitt krav, og søke om erstatning til Landbruksdirektoratet. I 2017 behandlet Landbruksdirektoratet 634 søknader om naturskadeerstatning. Av søknader etter ny lov ble ca. 90 prosent sendt inn elektronisk.

Rentemidler fra skogfond

Nesten 3 mill. kroner ble utbetalt for å fremme næringsvirksomhet gjennom syv prosjekter i skogbruket. Pengene ble tatt fra renteinntekter fra skogfondet, og fordelt mellom kommune-, fylkes- og nasjonalt nivå. De går bl.a. til tiltak for kvinnelige skogbrukere, etablering av skogfrøplantasjer og til kursing av juletre- og pyntegrøntprodusenter. Skogfondet består av midler som skogeierne plikter å sette av ved alt salg av tømmer og biobrensel.

Tråante

Landbruksdirektoratet var prosjektleder og sekretariat for en to-dagers konferanse under Tråante 2017 i Trondheim. Konferansen ble arrangert i samarbeid med Norske Reindriftssamers Landsforbund. Den ble et samlingspunkt som inviterte til langsiktig samarbeid, og bidro til å styrke partenes kompetanse, særlig med hensyn til forholdene i Finland og Sverige. På torget i Trondheim hadde Markedsutvalget for reinkjøtt, der vi er sekretariat, stand med lavvo, der bl.a. samiske håndtverksbedrifter var samlet.

Nytt IKT-system for produksjonstilskudd

I mai ble eldre IKT-løsninger for produksjonstilskudd erstattet av et nytt system. Utviklingen av den nye data-løsningen startet i 2015, pågikk gjennom 2016, og ble tatt i bruk i mai 2017. Her skjer all kommunikasjon digitalt, alle søknader leveres digitalt, og alle tilskuddsbrev sendes ut digitalt. Det nye IKT-systemet for produksjonstilskudd har gitt effektivisering i alle ledd i prosessen.

Stor økning i øko-omsetningen

Landbruksdirektoratet kunne presentere tall som viste en stor økning i omsetningen av økologiske jordbruksvarer i 2016. Omsetningen i dagligvarehandelen var på 2,5 mrd. kroner, en økning på 24 prosent fra året før. Grønnsaker var den store vinneren i butikk. Halvårsresultatene for 2017, som ble presentert på høsten, viste fortsatt økning. Salget av brød økte med 100 prosent det første halvåret i 2017.

Viktig evaluering

Landbruksdirektoratet leverte evalueringen av de konkurransefremmende tiltakene i prisutjevnsordningen for melk (PU) til LMD. Rapporten viste at omsetningen av drickemelk har gått ned, mens ost og yoghurt øker, og at importen tar sin del av omsetningsøkningen. Meieriselskapene har hatt en positiv økonomisk utvikling siden 2011, noe som tyder på at de konkurransefremmende tiltakene har virket etter hensikten.

Årskavalkade 2017

JULI

Nye utvalgte kulturlandskap

Etter råd fra Landbruksdirektoratet, Miljødirektoratet og Riksantikvaren ble ti nye kulturlandskap omfattet av ordningen med utvalgte kulturlandskap. Satsingen er et samarbeid og spleiselag mellom landbruksmyndigheter og miljømyndigheter, og omfattet dermed 32 landskapsområder over hele landet. Formålet er å sikre langsiktig forvaltning av et utvalg landskapsområder med store biologiske og kulturhistoriske verdier.

AUGUST

Mer miljøvennlig grønt under tak

Et forskningsprosjekt har vist hvordan veksthusprodusentene kan spare energi gjennom bedre utnyttning av varme, lys og fuktighet i veksthus. Dette kan skje bl.a. gjennom å senke natte-temperaturen kombinert med økt dagtemperatur, å bruke tilpassede lampetyper, kunnskap om luftkvalitet osv. Landbruksdirektoratet støtter prosjektet gjennom Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.

SEPTEMBER

72,7 kroner til tømmerkaier

I september fordelte Landbruksdirektoratet 72,7 mill. kroner til seks tømmerkaier langs kysten. Gode tømmerkaier med strategisk plassering er viktig for å få transportert tømmer fra skogen og fram til foredlingsindustrien. Interessen for midler til tømmerkaier er stor og det finnes fortsatt en del lønnsomme, gode prosjekter som kan realiseres før behovet kan sies å være dekket.

OKTOBER

30 arbeidsplasser flyttes til Steinkjer

Regjeringen bestemte at 30 årsverk i Landbruksdirektoratet skal flyttes fra Oslo til Steinkjer innen høsten 2020. Stillingene hentes fra fagområdene administrasjon, skogbruk, erstatning og arealbruk. Flyttingen er et ledd i å skape en mer balansert lokalisering av statlige arbeidsplasser, og å være med på å bygge opp gode kompetansemiljø også utenfor de største byene.

NOVEMBER

50 tollkvoter fordelt på auksjon

Landbruksdirektoratets auksjon av over 50 tollkvoter ga nesten 170 mill. kroner til statskassen. Varene omfattet et bredt spekter av jordbruksvarer, bl.a. storfekjøtt, ost og høy. Gjennom de senere årene er det blitt stadig vanligere å fordele tollkvoter ved nettauksjon. En tollkvote representerer en eksklusiv rettighet til å utnytte et knapt gode. For hele året innbrakte auksjonene av tollkvoter 222 mill. kroner.

DESEMBER

Fortsatt høy omsetningsavgift på sau og lam

I desember meldte Omsetningsrådet at den rekordhøye omsetningsavgiften for sauekjøtt skulle videreføres fra nyttår pga. det store overskuddet. Ved inngangen til året lå mer enn tolv prosent av årsproduksjonen på reguleringslager. Omsetningen i 2017 ble ekstraordinær høy som følge av lave priser, prisreduksjon på fryst kjøtt og stort salgstrykk.

DEL 3

Årets aktiviteter og resultater

Vi har et bredt samfunnsoppdrag og jobber målrettet for å bidra til å realisere målene i landbruks- og matpolitikken. I 2017 la vi stor vekt på å utføre kjerneoppgave våre med høy kvalitet, samtidig som vi brukte betydelige ressurser på nødvendige utviklings- og omstillingsoppgaver.

Digitalisering

2017 var nok et år med omfattende IKT-utviklingsarbeid.

Ny lov om naturskadeerstatning ble gjeldende fra 2017, med nytt regelverk og en endret forvaltningsmodell. Ny IKT-løsning ble ferdigstilt som planlagt, og tatt i bruk fra 1. januar. Det ble lagt stor vekt på å utvikle et enkelt og brukervennlig system, med god veiledning for den som søker. IKT-løsningen avløste søknad på papir. Allerede i det første driftsåret ble ca. 90 prosent av søknadene levert elektronisk. Både muligheten for elektronisk søknad og endringer i forvaltningsmodellen har ført til kraftig redusert saksbehandlingstid, og en effektivisering både for søkere og forvaltningen samlet sett. Effektiviseringen i forvaltningen har blitt hentet ut på lokalt nivå, hos lensmennene, mens ressursbruken i Landbruksdirektoratet isolert sett har økt noe.

Eldre IKT-løsninger for produksjonstilskudd ble erstattet av et nytt IKT-system. Utvikling av ny løsning startet i 2015, pågikk gjennom 2016, og ble tatt i bruk i mai 2017. Det ble parallelt gjennomført omlegging av forvaltningsmodellen for produksjonstilskuddene, noe som ble muliggjort ved innføring av nytt IKT-system. I ny løsning skjer all kommunikasjon digitalt, alle søknader leveres digitalt, og alle tilskuddsbrev sendes ut digitalt.

I forbindelse med ny IKT-løsning for produksjonstilskudd har direktoratet utviklet en ny fellestjeneste for å sende vedtak til kommunenes arkivsystemer via Kommunenes Sentralforbund sin løsning SvarUT. Løsningen blir tatt i bruk for nytt system for produksjonstilskudd. Første utsending av vedtak vil bli i februar 2018. Fellestjenesten vil etter hvert bli brukt for alle systemer hvor kommunene er vedtaksmyndighet og har arkivansvar.

Ny lov om naturskadeerstatning ble gjeldende fra 2017, med nytt regelverk og en endret forvaltningsmodell. Ny IKT-løsning ble ferdigstilt som planlagt, og tatt i bruk fra 1. januar.

Nytt IKT-system for produksjonstilskudd har gitt effektivisering i alle ledd i prosessen. Det er etablert et enklere system for brukerne, med mer hjelp og tilbakemeldinger underveis i søkeprosessen. Kommunene har fått en helhetlig saksbehandlingsløsning hvor manuelle registreringer bortfaller, og alle saker kan hentes inn i eget arkivsystem via KS' løsning. Fylkesmannens innregistrering og utbetaling av tilskudd på vegne av kommunen bortfaller. Vi forventer også at direktoratets arbeidsmengde reduseres noe.

Landbruksdirektoratet etablerte i 2014 en løsning for å gjøre offentlige data tilgjengelige hos Difi. Vi har gjennom 2017 fortsatt publiseringen, og har nå offentliggjort til sammen 37 datasett.

I februar 2017 startet Landbruksdirektoratet et prosjekt for utvikling av et nytt system, Agros, som skal erstatte det gamle fagsystemet Saturn. Agros skal sørge for korrekt og effektiv forvaltning av fond, prosjekttilskudd og direkte-tilskudd i landbruket. Alle ordninger som i dag benytter Saturn skal håndteres av Agros. Landbruksdirektoratet har fått utviklingsmidler fra LMD til et treårig utviklingsprosjekt i perioden 2017–2019. Under dette prosjektet har direktoratet også fått medfinansiering fra Difi til å forenkle og effektivisere tilskuddsordningen for avløsning ved sykdom og fødsel.

Agros skal understøtte saksbehandling for ulike ordninger, på alle aktuelle nivåer i forvaltningen (kommune, fylkesmann, Landbruksdirektoratet og LMD). Hver forvaltningsenhet (en kommune, en fylkesmann, eller en seksjon i Landbruksdirektoratet) får gjennom systemet oversikt over sine utestående oppgaver. For prosjekttilskudd ivaretar systemet et ansvarsregnskap som påvirkes av nye tilsagn, ut- og innbetalinger, samt inndragelser. De første nye tjenestene fra Agros ble tatt i bruk tidlig på høsten i 2017.

I 2017 har direktoratet også gjennomført et omfattende utviklingsarbeid for å tilpasse IKT-systemene til sammenslåingen av Sør- og Nord-Trøndelag til ett fylke, samt flere kommunesammenslåinger i Vestfold og Trøndelag.

I tillegg til disse større prosjektene har direktoratet kontinuerlig gjennomført større og mindre utviklingsarbeid innenfor IKT-området.

Situasjonen for fagsystemene innenfor reindriftsområdet er ikke tilfredsstillende. I 2017 ble det rapportert flere sikkerhetshendelser som gjorde det nødvendig å stenge alle digitale tjenester til reineierne. Problemene har avdekket at teknisk tilstand for systemene er langt dårligere enn tidligere vurdert. Det er derfor besluttet at alle digitale sluttbrukertjenester forblir stengt fram til nye løsninger er utviklet. Dette innebærer at reineierne må levere meldinger og søknader på papir inntil nye digitale løsninger er på plass.

I 2017 hadde Landbruksdirektoratet 116 skjemaer rettet mot innbyggere og næringsliv. 34 skjemaer kunne leveres digitalt. Innenfor direktoratets forvaltningsområde ble det mottatt ca. 303 000 skjemaer. Av disse ble ca. 123 000, eller 41 prosent, levert digitalt. Landbruksdirektoratet avviklet i 2017 ett skjema, slo sammen to og etablerte tre nye.

Direktoratet hadde femten skjemaer med mer enn 3 000 leveranser. Av disse var åtte digitalisert. Andelen digitale leveranser varierer. På topp ligger søknad om

**“
Nytt IKT-system
for produksjons-
tilskudd har
gitt effektiv-
isering i alle ledd
i prosessen.**

produksjonstilskudd, hvor alle måtte levere digitalt. To skjemaer for utbetaling fra skogfond lå lavt i digital andel, med omtrent ti prosent digitalt levert. For de gjenværende digitaliserte skjemaene innenfor kategorien, var andelen digitalt levert mellom 88 og 98 prosent.

Samarbeid med andre

FYLKESMANNEN

Fylkesmannen har en sentral rolle i å iverksette landbruks- og matpolitikken på regionalt og lokalt nivå. Landbruksdirektoratet har derfor et utstrakt samarbeid med fylkesmannen på disse områdene.

I 2017 arrangerte Landbruksdirektoratet om lag 20 fagsamlinger for ansatte hos fylkesmannen, og deltok på en rekke kommunesamlinger i regi av fylkesmennene.

Det er dialog mellom fylkesmannen og direktoratet i forvaltningen av de juridiske og økonomiske virkemidlene. Vi forsøker å involvere fylkesmannen så langt råd er i utredninger og utviklingsarbeid, spesielt knyttet til ordninger og oppgaver der fylkesmannens regionale kunnskap er viktig.

På området reindrift er samarbeidet med fylkesmennene i 2017 styrket gjennom fagsamlinger, faglige avklaringer, forespørsler om innspill til f.eks. reindrifts-avtaleforhandlinger samt direktørmøter.

Samlingene og samarbeidet med fylkesmennene er et ledd i å nå Landbruksdirektoratets strategiske mål om å samhandle med fylkesmannen for å oppnå god lov- og tilskuddsforvaltning.

Landbruksdirektoratet har også i 2017 bidratt i LMDs styringsdialog med fylkesmannen.

MILJØFORVALTNINGEN

Landbruksdirektoratet har et utstrakt samarbeid med Miljødirektoratet. Antall fellesoppdrag er økende, særlig innenfor områdene skog og klima.

Vi er involvert i stadig flere prosesser og prosjekter med Miljødirektoratet. Landbruksdirektoratet bidrar i fem ulike direktoratsgrupper som Miljødirektoratet enten leder eller er sekretariat for. Disse gruppene arbeider med temaene fremmede organismer, truede arter og naturtyper, økologisk grunnkart, vannforvaltning og klimatilpasning.

Landbruksdirektoratet har også et trepartssamarbeid med Miljødirektoratet og Riksantikvaren om forvaltningen av Utvalgte kulturlandskap i jordbruket.

Vi har samarbeidsavtaler både med Miljødirektoratet og Riksantikvaren. Vi har et årlig direktørmøte bilateralt med Miljødirektoratet og ett felles direktørmøte med både Miljødirektoratet og Riksantikvaren.

MATTILSYNET

Landbruksdirektoratet og Mattilsynet har lenge samarbeidet på flere fagområder. Vi har en samarbeidsavtale, vi utveksler data og har årlige direktørmøter.

Vi er nå i ferd med å revidere avtalen om utveksling av informasjon om brudd på regelverket for dyrevelferd.

Landbruksdirektoratet inviterte Mattilsynet til å delta på fagsamlingen med fylkesmennene i det samiske reinbeiteområdet. Mattilsynet informerte om etatens tiltak for å begrense spredning av Chronic Wasting Disease (CWD), og orienterte om ny CWD-forskrift.

Mattilsynet, Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet har i 2017 arbeidet med å lage forslag til revidert forskrift om gjødselvarer.

MATMERK

Matmerk og Landbruksdirektoratet inngikk i 2015 en samarbeidsavtale som skal bidra til god og effektiv informasjonsutveksling mellom virksomhetene. Samarbeidet mellom Landbruksdirektoratet og Matmerk gjelder særlig Kvalitetssystemet i landbruket (KSL) og generisk markedsføring av økologisk mat.

TOLLETATEN

Landbruksdirektoratet har et godt samarbeid med Tolletaten for å kunne løse felles utfordringer i grensesnittet mellom de to etatene. Vi har løpende dialog gjennom året for å ivareta samarbeidet.

I 2017 ble det gjort mye for å bedre informasjonsoverføringen mellom IKT-systemene hos Tolletaten og hos oss. En viktig effekt av dette vil være mer målrettede kontroller. IKT-prosjektet skal være fullført i løpet av januar 2018.

Tolldirektoratet og Landbruksdirektoratet samarbeider også om regelverksendringer, og gir hverandre løpende tollfaglige og landbruksfaglige innspill til gjeldende regelverk. Landbruksdirektoratet har også i 2017 blant annet bidratt med faglige innspill knyttet til klassifisering av landbruksvarer.

STATISTISK SENTRALBYRÅ (SSB)

Landbruksdirektoratet leverer hvert år data og statistikk til SSB. Dette er data som SSB benytter som grunnlag for produksjon av offisiell landbruksstatistikk.

SSB har brukt søknader om produksjonstilskudd til produksjon av offisiell statistikk om arealbruk og husdyrhold siden begynnelsen av 1980-tallet. På grunn av ny forvaltningsmodell for produksjonstilskudd, som trådte i kraft i 2017, har direktoratet i løpet av året hatt møter med SSB for å orientere om status, drøfte nye tidspunkt for dataleveranser og avklare formatet på leveransene.

Statistisk Sentralbyrå (SSB) ga ut rapporten «Jordbruk og miljø 2017 – Tilstand og utvikling». Rapportserien er utgitt hvert år siden 1993. Den bygger på en rekke datakilder i og utenfor SSB, og presenterer statistikk som kaster lys over status og utvikling i de ulike politiske resultatområdene for jordbruket.

SKATTEETATEN

Landbruksdirektoratet og Skatteetaten fikk i 2017 på plass en avtale som gjør det enklere å hente opplysninger fra Skatteetatens databaser. Vi vil ha stor nytte av avtalen når sykdomsavløsnings- og tidligpensjonsordningen blir innlemmet og ferdig utviklet i Agros i 2018 og 2019. Grunnlaget for kontroll blir bedre, vi kan reagere raskere ved eventuelle avvik og dokumentasjonskravene til søkerne vil bli redusert.

**Landbruks-
direktoratet og
Skatteetaten
fikk i 2017 på
plass en avtale
som gjør det
enkler å hente
opplysninger fra
Skatteetatens
databaser.**

NORSK INSTITUTT FOR BIOØKONOMI (NIBIO)

Landbruksdirektoratet har et utstrakt samarbeid med NIBIO, med egen samarbeidsavtale, datautveksling og årlige direktørmøter.

Temaet for samhandlingen er bl.a. områdene skogbruk, jordbruk, reindrift, vannmiljø, klima, forurensning, kartutvikling og -vedlikehold og datautveksling.

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)

Landbruksdirektoratet har gjennom flere år hatt samarbeid med NVE på naturfareområdet. Vi er representert i Naturfareforum som ledes av NVE. Her deltar en rekke statlige institusjoner som Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), Miljødirektoratet, Statens vegvesen, Bane-Nor, Meteorologisk institutt samt Kommunenes sentralforbund (KS).

Landbruksdirektoratet bidrar til NVEs arbeid med å utarbeide en nasjonal ramme for vindkraft på land. Her er vurdering av bruk av reindriftskart sentralt. Vi deltar i en faggruppe som skal drøfte utfordringer underveis i arbeidet, samt sikre at NVE får innspill fra både forvaltning og næring. Gruppen skal synliggjøre reindriftas utfordringer. Andre deltakere i gruppa er Norske Reindriftsamers Landsforbund, fylkesmannen, Sametinget og utvalgte reinbeitedistrikter.

Rapporter

Mye av utredningsarbeidet i Landbruksdirektoratet skjer etter oppdrag gitt i jordbruksforhandlingene eller i reindriftsforhandlingene. Analysene kommer ofte igjen som grunnlag for beslutninger.

Rapporter til jordbruksoppgjøret 2017

- Tilskuddsgrunnlag for distriktstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker (Ldir-rapport nr. 7/2017)
- Utredninger om økologisk landbruk til jordbruksoppgjøret 2017 (Ldir-rapport nr. 10/2017)
- Pristilskudd til økologisk frukt, bær og grønnsaker (Ldir-rapport nr. 8/2017)
- Omverdenrapport 2016 (Ldir-rapport nr. 5/2017)
- Markedsrapport 2016 (Ldir-rapport nr. 9/2017)

Årlige rapporter til Landbruksdirektoratets innspill til reindriftsforhandlingene

- Totalregnskap for reindriftsnæringen (Ldir-rapport nr. 33/2017)
- Ressursregnskap for reindriftsnæringen (Ldir-rapport nr. 29/2017)
- Reindriftens utviklingsfond – statusrapport per 31.12.2016 (Ldir-rapport nr. 6/2017)

Rapporter til reindriftsavtalen 2017

- Rapportering av slaktet rein (Ldir-rapport nr. 31/2017)
- Gjennomgang av kriseberedskapen i reindriften (Ldir-rapport nr. 30/2017)
- Hvordan kan HMS-tiltak i reindriften ivaretas og organiseres? (Ldir-rapport nr. 32/2017)

- Oppfølging av selvstyrerapporten – kompetansetiltak for videreutvikling av selvstyre i reindriftsnæringen (Arkivnr. 18/1850)

Andre rapporter

- Produksjon og omsetning av økologiske landbruksvarer 2016 (Ldir-rapport nr. 15/2017)
- Produksjon og omsetning av økologiske landbruksvarer. Rapport for 1. halvår 2017 (Tillegg til nr. 15/2017)
- Målprisrapport 2016–2017 (Ldir-rapport nr. 25/2017)
- Kvartalsrapporter om konkurransesituasjonen til bearbeidede jordbruksvarer (RÅK-industrien)
- Utredning om behovet for endringer i ordningen innenlands bearbeiding i samarbeid med Tolletaten i 2017
- Utredning av modell for innfrakttilskudd i prisutjevningsordningen for melk (Ldir-rapport nr. 3/2017)
- Evaluering av konkurransefremmende tiltak i prisutjevningsordningen for melk (Ldir-rapport nr. 23/2017)
- Faggrunnlag til den nasjonale strategien for villbier og andre pollinerende insekt – oppdatert versjon levert LMD 15. mai 2017 (Samarbeid med Miljødirektoratet)
- KOSTRA landbruk (Ldir-rapport nr. 27/2017)
- Fylkesmannen sin praktisering av jordlova, konsesjonslova og odelsova i 2016 (15. juni 2017)

UTREDNINGER DER LANDBRUKSDIREKTORATET HAR BIDRATT I SEKRETARIAT ELLER MED FAGLIGE INNSPILL

Reindrifftsavtalen 2017 ga Landbruksdirektoratet i oppgave å være sekretariat for en arbeidsgruppe som gjennomgikk kriseberedskapen i reindriften knyttet til organisering av beredskapsarbeid, tilgang til krisefôr og reindriftens eget arbeid med kriseberedskap. Arbeidsgruppen ble ledet av LMD.

I Reindrifftsavtalen 2017–2018 ble partene enige om å nedsette en arbeidsgruppe som skulle se på hvordan HMS-tiltak i reindriften kunne ivaretas og organiseres. Arbeidsgruppa ble ledet av LMD, og Landbruksdirektoratet har vært sekretariat. Arbeidsgruppa leverte rapport til avtalepartene 10. november 2017.

Direktoratet har vært sekretariat for å utarbeide en strategi for arbeidet i Styrene for forskningsmidlene for jordbruk og matindustri. Styrene har jevnlig strategiske diskusjoner, men har ikke tidligere samlet målene og veivalgene i ett dokument. Strategien skal vise retningen i styrenes arbeid, og de veivalgene styrene har tatt i forvaltningen av forskningsmidlene.

Direktoratet har kartlagt praksis for pristilskuddene samlet, og foretatt en gjennomgang av forskrift om pristilskudd og forskrift om formidling av pristilskudd i landbrukssektoren, med sikte på en forskriftsrevisjon i 2018.

Regelverksutvikling

Landbruksdirektoratet bidrar i arbeidet med å utvikle lover og forskrifter som gjelder for hele sektoren, enten ved å få delegert ansvar eller ved å samarbeide tett med Landbruks- og matdepartementet.

FORSKRIFTSENDRINGER

- Forskrift om satser i prisutjevningsordningen for melk og satser for produksjonsfløte og tilvirkningsverdi på smør ble endret 26. juni 2017, med virkning fra 1. juli 2017
- Forskrift om satser for tilskudd til frakt av kraftfôr ble endret 25. januar 2017 med virkning fra 1. februar 2017
- Ny forskrift om pramming i Nord-Troms og Finnmark
- Nytt kapittel i forskrift for Reindriftens utviklingsfond, tilskudd til individmerking av rein (kapittel 7)
- Nytt kapittel i forskrift for Reindriftens utviklingsfond, tilskudd til utgifter ved fôring og flytting som følge av manglende konvensjon mellom Norge og Sverige om reinbeite (kapittel 8)
- Ny forskrift om satser for tilskudd til frakt av slaktedyr

Direktoratet har kartlagt praksis for pristilskuddene samlet, og foretatt en gjennomgang av forskrift om pristilskudd og forskrift om formidling av pristilskudd i landbrukssektoren, med sikte på en forskriftsrevisjon i 2018. Dette inkluderer en kartlegging av uklarheter, og forslag til forbedringer og forskriftsendringer og høringsbrev er oversendt departementet.

Saksbehandlingstid for klagesaker

Saksbehandlingstiden for klagesaker varierer mellom resultatområdene. Ressurstilgang og prioritering mellom ulike pålagte oppgaver har betydning for direktoratets saksbehandlingstid. Stor variasjon i sakenes kompleksitet medfører også ulik behandlingstid.

Innenfor velferds- og veterinærordningene har behandlingstiden vært to til tre måneder i snitt.

Innenfor området for produksjonstilskudd og husdyrkonsesjon er saksbehandlingstiden for klagesaker 12–18 måneder i snitt. Mange av sakene har store konsekvenser for de foretakene det gjelder. Flere av sakene bringes inn for retten. I 2017 har det medgått betydelige ressurser for å bistå Regjeringsadvokaten.

Landbruksdirektoratet har enkelte sakstyper som prioriteres med tanke på rask avgjørelse. På området for eiendomslovgivning er dette innsynsbegjæringer, krav om dekning av sakskostnader etter forvaltningsloven § 36, søknader om unntak fra konsesjonsplikt og saker vedrørende innføring, oppheving eller endring av forskrifter om nedsatt konsesjonsgrense. I 2017 varierte saksbehandlingstiden for disse prioriterte sakstypene mellom ekspedering av vedtak samme dag som saken kom inn, og opp mot forvaltningslovens krav om vedtak innen en måned.

Saksbehandlingstiden for alle andre sakstyper etter jordlov, konsesjonslov og odelslov, både ordinære klagesaker og anmodninger om omgjøring av eget tiltak, hadde en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på fire måneder. Innen denne gruppen saker varierte likevel saksbehandlingstiden fra under en måned til seks måneder.

For klagesaker etter naturskadeloven og naturskadeerstatningsloven varierer saksbehandlingstiden mellom to uker og tre måneder.

Tilskuddsforvaltning

Landbruksdirektoratet har det overordnede ansvaret for forvaltningen av tilskuddene i jordbruksavtalen og reindriftsavtalen.

Dette innebærer omfattende oppgaver knyttet til drift og utvikling av fagsystemet for saksbehandling, klagebehandling, kontroll og utbetaling av tilskudd. Landbruksdirektoratet utformer også rundskriv og veiledere til søkere og forvaltning. Direktoratets arbeidsmengde har økt på området de siste årene.

PRODUKSJONSTILSKUDD

Forvaltningen av tilskuddene utgjør grovt anslått om lag 133 årsverk, hvorav

Flere av sakene bringes inn for retten. I 2017 har det medgått betydelige ressurser for å bistå Regjeringsadvokaten.

ca. 75 årsverk er i kommunene, ca. 35 årsverk hos fylkesmennene og ca. 23 årsverk i Landbruksdirektoratet.

Det ble utbetalt ca. 8,8 mrd. kroner i produksjonstilskudd og avløsertilskudd for ferie/fritid over jordbruksavtalen.

Fordeling av midler fra jordbruksavtalen – etter ordning (i kroner)

	Utbetalt i februar 2017		Utbetalt i juni 2017	
	Beløp	Antall foretak	Beløp	Antall foretak
Arealtilskudd for grovfôr	980 229 138	29 991		
Arealtilskudd for korn mv.	534 326 088	11 022		
Arealtilskudd for potet	13 331 180	1 843		
Arealtilskudd for grønnsaker	39 802 500	756		
Arealtilskudd for frukt	23 045 000	866		
Arealtilskudd for bær	27 654 300	776		
Arealtilskudd totalt	1 618 388 206	37 816		
Kulturlandskapstilskudd	1 497 777 299	38 798		
Tilskudd for dyr på utmarksbeite	426 775 592	19 268		
Tilskudd for dyr på beite	407 288 651	26 418		
Arealtilskudd til økologisk landbruk	39 540 408	1 755		
Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon	22 947 907	551	43 298 781	1 022
Tilskudd for husdyr	741 866 340	16 609	1 494 472 487	26 088
Driftstilskudd til melkeproduksjon	568 098 277	8 581	558 575 509	8 433
Driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon	112 611 512	4 065	111 412 356	4 160
Distriktstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker			87 884 008	928
Distriktstilskudd for produksjon av matpotet i Nord-Norge			4 525 870	35
Tilskudd for bevaringsverdige husdyrraser			13 643 700	1 452
Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid			1 109 626 328	23 074
Bunnfradrag	-236 346 084	39 497	-4 355 536	867
Mottatt dato	-5 616 240	1 857	-1 738 695	512
Diverse trekk	-15 080 625	1 399	-2 962 303	253
Netto produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid	5 178 251 243	39 109	3 414 382 505	28 302

(Kilde: Landbruksdirektoratet)

DIREKTETILSKUDD I REINDRIFTEN

Det var et relativt høyt forbruk av produksjonsavhengige tilskudd i reindriften i forhold til bevilgningen. Dermed var det også i 2017 behov for betydelige tilførsler av midler fra Reindriftens utviklingsfond. Dette kom som en direkte følge av et høyt slakteuttak i 2016.

Over Reindriftsavtalen ble det utbetalt 88,8 mill. kroner i direktetilskudd (avsetning 74,2 mill. kroner). Av dette var 42,4 mill. kroner produksjonspremie, 26,9 mill. kroner kalveslaktetilskudd og 11,5 mill. kroner distriktstilskudd.

Produksjonspremien beregnes på bakgrunn av næringspliktig salgsinntekt i kalenderåret før utbetalingsåret. Kvantum og pris er avgjørende for fastsettelsen av tilskuddet. Det var flere siidaandeler som i driftsåret 2016–2017 oppfylte kravene for tilskudd sammenlignet med årene før, da reintallstilpasningen var sentral for hvorvidt siidaandelen kunne få innvilget tilskudd.

Direktetilskudd	Forbruk 2017 (i kroner)
Distriktstilskudd	11 483 666
Produksjonspremie	42 435 346
Kalveslaktetilskudd	26 924 435
Særskilt driftstilskudd til ungdom	1 141 250
Etableringstilskudd	3 506 050
Ektefelle-/samboertilskudd	1 118 500
Frakttilskudd	1 938 368
Tilskudd til rapportering av rein	245 464
Sum	88 793 079

(Kilde: Landbruksdirektoratet)

VELFERDSORDNINGENE I JORDBRUKET

Tilskuddsordningen til avløsning ved sykdom og fødsel mv. skal bidra til å finansiere avløsning i foretak (bønder) som driver husdyrproduksjon eller helårs produksjon i veksthus, og finansiering av avløsning i onnetiden for foretak som driver plante- eller honningproduksjon. Kommunene er vedtaksmyndighet for ordningen. Årlig innvilger kommunene rundt 140 mill. kroner i tilskudd, fordelt på rundt 5 500 enkeltsøknader.

Ordningen har et komplekst regelverk. Den er de senere årene blitt evaluert, og mindre endringer er gjennomført i regelverk og skjemaer, blant annet med sikte på å forenkle og kvalitetssikre forvaltningen og gjøre det enklere for bonden å bruke ordningen. Men ordningen er fortsatt ressurskrevende. Bonden må sende søknad med vedlegg på papir til kommunen. Saksbehandlingen av søknadene er manuell, og sakene sendes på papir fra kommunen til fylkesmannen for registrering i fagsystem og for utbetaling av tilskudd.

I 2017 har vi jobbet mye med å planlegge og starte utviklingen av nytt søknads- og saksbehandlingssystem for ordningen. Systemet er planlagt igangsatt i august 2018. Den nye saksbehandlingsløsningen for kommunene og en digital selvbetjeningsløsning for søker, vil gi betydelige tids- og ressursbesparelser. Den vil gi enklere søknadsprosess, korrekte vedtak, bedre sikring av personopplysninger og en tryggere forvaltning.

I påvente av det nye fagsystemet utviklet Landbruksdirektoratet i 2017 et regneark til bruk for saksbehandlerne i kommunene for å beregne tilskudd. Dette reduserer antall feil og effektiviserer forvaltningen fram til nytt saksbehandlingssystem er på plass.

På regelverkssiden fikk vi i starten på 2017 på plass nye retningslinjer for tilskudd til avløsning ved sykdom osv., slik at fylkesmannen fikk større mulighet til å bruke skjønn i vurderingen av dispensasjon fra kravet om ½ G i næringsinntekt. I starten

Den nye saksbehandlingsløsningen for kommunene og en digital selvbetjeningsløsning for søker, vil gi betydelige tids- og ressursbesparelser.

av 2017 håndterte vi fortsatt en del klager knyttet til de gamle retningslinjene, mens vi opplever færre klager på ordningen i fortsettelsen av året.

Innenfor landbruksvikarordningen har vi jobbet med å forbedre rapporteringen fra avløserlagene og fra fylkesmennene. Rapporteringen er viktig som grunnlag for å få en mer ensartet og rettferdig fordeling av midlene og likt tilbud til bonden på tvers av fylker og avløserlag. Vi har også utviklet et regneark med ulike indikatorer, som kan brukes som støtte for forvaltningen når midlene skal fordeles mellom fylker og internt i fylkene.

VELFERDSORDNINGENE I REINDRIFTEN

Det ble utbetalt 2,4 mill. kroner til velferdstiltak i reindriften i 2017. Avsetningen over reindrifftsavtalen var 2,6 mill. kroner. Velferdstiltakene gjelder tidligpensjon, avløsning ved svangerskap/fødsel og sykepengeordning.

Velferdsordninger	Forbruk 2017 (i kroner)
Tidligpensjon	716 666
Avløsning ved svangerskap/fødsel	1 075 000
Tilskudd til sykepengeordningen	600 000
Sum	2 391 666

(Kilde: Landbruksdirektoratet)

FORVALTNING AV TILSKUDDENE

I 2017 utgjorde pristilskuddene 3,4 mrd. kroner. I forvaltningen av distriktstilskudd for melk og kjøtt kom det på plass en viktig forbedring. Sonebeskrivelsene for distriktstilskuddene er beskrevet i vedlegg til jordbruksavtalen, og har dannet det juridiske grunnlaget for soneinnplassering. Siden vi etablerte kartfesting av disse sonene i 2008, har vi jobbet med forbedringer av kartet for å redusere avvik mellom beskrivelsene i vedleggene og kartet. I 2017 var tiden moden for at dette sonekartet kunne ta over som det juridiske grunnlaget for soneinndelingen. Dette, kombinert med at det også i 2017 ble bestemt at pristilskudd ikke lenger skal utbetales til privatpersoner, har lagt til rette for en bedre forvaltning av disse tilskuddene.

I 2017 kunne vi for første gang kontrollere foretak med driftssenter på eienommer der det ikke var registrert koordinater for driftsbygningens plassering i Landbruksregisteret. Kontrollen ble gjort i forbindelse med Landbruksdirektoratets halvårslige kontroller av melke- og kjøttprodusenters soner. Vi foretok en manuell kontroll av ca. 900 foretak opp mot sonekartet. Vi fant avvikende sone for åtte melkeprodusenter og ni kjøttprodusenter. Det vil si at sonen det var utbetalt tilskudd for, ikke stemte med den sonen foretaket skulle ha etter driftssenterets plassering i sonekartet. Avvikene som ble funnet er nå fulgt opp.

Andre problemstillinger det har vært jobbet en del med, er endringer i lamme-slakttilskudd som følge av WTO-begrensningen på maksimalt antall støtteberettigete dyr og innføring av krav til fettgruppe på kvalitetstilskudd storfe.

I rapport nr. 25/2016, Utredning av forvaltningsregime for pristilskuddene, ble det skissert en rekke tiltak som skulle forbedre forvaltningen av pristilskuddene. For meieriselskap foreslo direktoratet at utbetalingen av oppgjør inkl. forskudd skulle flyttes nærmere tidspunktet der meieriet utbetaler tilskuddet til produsent. Q-Meieriet mottar nå oppgjør for tilskudd de har utbetalt til produsent så snart

som mulig etter avregning til produsent, og direktoratet fant ut at det ikke lenger er behov for å utbetale forskudd til meieriselskapet.

For innkreving av omsetningsavgift på egg har vi fått hjemmel av Omsetningsrådet til å øke grensen fra 30 til 50 høner for hvor mye egg du kan omsette før avgiftsplikten trer inn. I tillegg er rutinene for innkreving forbedret. Endringene fører til at vi nå mottar færre klager fra små produsenter på vedtak om omsetningsavgift.

TILSKUDD TIL VETERINÆRTJENESTER

Stadig flere steder i landet sliter med å rekruttere veterinærer. I noen områder er denne problemstillingen knyttet til rekruttering generelt, både når det gjelder ordinær praksis og vaktjenester. I andre områder dreier det seg spesielt om å ha et tilbud om veterinærvakt utenfor vanlig arbeidstid, både for produksjonsdyr og for smådyr. Dette viser at det er behov for å vurdere mulige tiltak innenfor den kommunale veterinærvaktordningen som kan bidra til et bedre tilbud. Vi har i 2017 hatt god dialog med blant annet Veterinærforeningen om situasjonen og mulige tiltak, og jobber videre med dette framover.

Utbetaling av tilskudd for kommunal veterinærvakt har tidligere blitt gjennomført av fylkesmannen. I 2017 har vi forberedt en omlegging, slik at direktoratet fra og med 2018 står for utbetalingen til alle administrasjonskommunene.

Innenfor denne ordningen ligger også stimuleringstilskuddet. Det skal sikre tilgang på veterinærtjenester i kommuner med dårlig næringsgrunnlag. Vi har nå avviklet praksis med at fylkesmannen har kunnet bruke 20 000 kroner over ordningen til å forvalte tilskuddet.

Marked og produksjon

Landbruksdirektoratet forvalter virkemidler innen markedsordningene for melk, kjøtt, egg, grønt, potet og korn, blant annet ved å være sekretariat for Omsetningsrådet. Formålet med ordningene er bl.a. å sikre avsetning for norske jordbruksråvarer til priser fastsatt i jordbruksavtalen.

Direktoratet forvalter dessuten importvernet for landbruksvarer gjennom tolladministrering og tollkvoter, ordningen med råvarepriskompensasjon, ordninger for eksportstøtte og ordningen for utenlands bearbeiding. Vi forvalter importvernet for landbruksvarer i tråd med unilaterale, bilaterale og multilaterale forpliktelser, der målet er å sikre avsetning for norske jordbruksråvarer.

PRODUKSJON AV JORDBRUKSVARER 2017

Landbruksdirektoratet har virkemidler som bidrar til å sikre matforsyning og stabile priser. Ved hjelp av disse virkemidlene har direktoratet også bidratt til å sikre avsetning av norske jordbruksråvarer. Det har vært ulike utfordringer i forskjellige sektorer.

Mye mathvete, redusert import av korn

I produksjonsåret 2016–2017 ble det levert inn 1,26 mill. tonn korn, erter og oljefrø til norske kornmottak. Dette var tre prosent mindre enn året før, men sett opp mot de foregående årene var mengden relativt stor. Det var spesielt stor tilgang på mathvete, bygg og havre, og markedsregulator Norske Felleskjøp iverksatte overlaging av 35 000 tonn mathvete og 12 500 tonn førkorn til neste sesong for å balansere markedet.

Den gode tilgangen på mathvete kombinert med god kvalitet, gjorde at behovet for importert matkorn gikk ned. Importbehovet for karbohydratråvarer til kraftfôr økte sammenliknet med året før, men var likevel langt lavere enn gjennomsnittet for de foregående fem årene.

For produksjonsåret 2017–2018 er det ventet at produksjonen av korn, erter og oljefrø vil bli 1,23 mill. tonn. Dette er en liten nedgang fra året før, men likevel en relativt stor produksjon. Produksjonen er preget av mye førkorn og lite matkorn pga. dårlig vær i september.

Fortsatt overskudd av svinekjøtt

Overskuddssituasjonen som oppstod i svinekjøttmarkedet i 2016 fortsatte inn i 2017. Det lå svinekjøtt på reguleringslager gjennom hele året, og det ble eksportert nær 1 870 tonn svinekjøtt gjennom markedsreguleringen. I likhet med årene før, ble det skåret ned hele gris fra reguleringslager for å dekke etterspørselen etter ribbe fram mot jul. For andre år på rad var det ikke nødvendig å sette ned tollen for å supplere markedet med ribbe fram mot jul.

Vekst i produksjonen av kyllingkjøtt

Produksjonen av kyllingkjøtt økte med nær fire prosent i 2017. Økningen skyldes først og fremst høyere slaktevekt enn tidligere. Ved inngangen til året forventet man at salgsveksten fra 2016 skulle fortsette, men produksjonen måtte nedjusteres da den forventede veksten ikke kom.

Styrket markedsbalanse for storfekjøtt

Det har lenge vært stort underskudd av storfekjøtt i markedet, og norskprodusert andel av tilførselene har tidvis ligget under 80 prosent. I 2017 økte imidlertid storfekjøttproduksjonen for tredje år på rad. En produksjonsvekst på over fire prosent og to prosent nedgang i engrossalget reduserte importbehovet betydelig.

Krevende overskudd av sau og lam

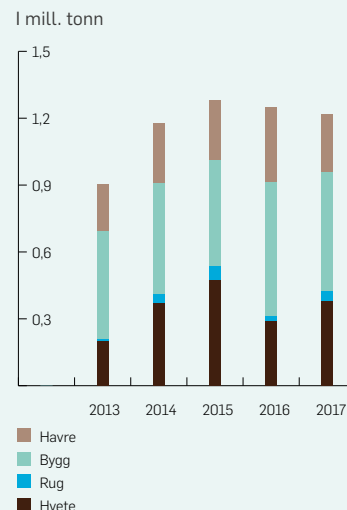
Siden 2015 har det utviklet seg et overskudd av saue- og lammekjøtt i det norske markedet. Produksjonen har økt sterkt, men etterspørselen har ikke hatt samme utvikling. Ved inngangen til 2017 lå det om lag 3 200 tonn saue- og lammekjøtt på reguleringslager. I 2017 økte produksjonen med over fem prosent, mens lave priser og høye frysefradrag bidro til sterk salgsvekst. Salgsveksten førte til at reguleringslageret ble kraftig redusert i løpet av sommermånedene, men den store økningen i slaktning gjennom høsten ga ny lageroppbygging. Ved utgangen av året var mengden sau og lam på reguleringslageret igjen oppe i over 2 800 tonn.

Økende priser på reinkjøtt

Ved driftsårets slutt 31. mars 2017 var det slaktet 82 000 rein, som i kvantum utgjorde 1 916 tonn. Dette er det høyeste slakteuttaket på landsbasis siden 2010–2011-sesongen. Totalregnskapet viser at gjennomsnittsprisen for reinkjøtt

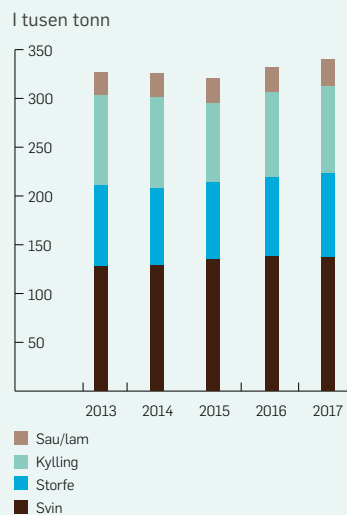
i

NORSK KORNDPRODUKSJON (EKSKL. ERTER OG OLJEFRØ)

Totalt mengde korn fra høsten 2017 er prognosert til å bli rundt 1,2 mill. tonn. De endelige leveransetallene for produksjonsåret 2017–2018 er imidlertid klare først etter at denne rapporten er overlevert.

NORSK KJØTTPRODUKSJON (STORFE, SVIN, LAM, KYLLING)

Det ble levert 339 589 tonn kjøtt av svin, storfe, sau/lam og kylling i 2017. Det er den største produksjonen her til lands noensinne, og en økning på ca. 7 900 tonn, eller 2,4 prosent, fra 2016. Produksjonen av svinekjøtt gikk marginalt ned, mens produksjonen av de andre kjøttslagene økte. Siden 2000 har den samlede produksjonen av de fire kjøttslagene økt med 35 prosent. I perioden 2013–2017 har veksten vært sterkest for svinekjøtt og saue- og lammekjøtt.

netto var 70,20 kr per kilo kjøtt omsatt via slakteri. Den gjennomsnittlige netto-prisen har vært økende siden 2012, og fra 2016 til 2017 økte prisen med 19 prosent.

	2012	2013	2014	2015	2016
Antall dyr	69 018	69 842	63 091	76 349	82 894
Kvantum (tonn)	1 555	1 542	1 418	1 685	1 878
Kroner per kg netto	44,67	47,78	53,96	59,08	70,20
Kroner per kg brutto	58,37	60,92	69,78	80,28	Ikke beregnet

Slakteuttak av rein ved slakteri i kalenderårene 2012–2016.

Økt eggproduksjon

Det var håp om å holde eggmarkedet i balanse gjennom 2017, men det viste seg at det igjen ble behov for å ta ut ca. 580 tonn egg gjennom førtidsslakting. I 2016 ble produksjonen redusert med om lag 740 tonn ved førtidsslakting. Total egg-produksjon omsatt gjennom eggpakkerier økte med om lag 2,7 prosent i 2017 sammenlignet med året før.

Krevende for frukt- og grøntdyrkerne

En kald vår bidro til forsinkelser i leveransene av tidliggrønnsakene. Resten av året vil bli husket som en svært våt og krevende sesong i flere landsdeler, spesielt med vansker i innhøstingen, ispedd overraskelser som den spesielt varme høsten i Trøndelag. Likevel var leveringsgraden god fra produsentene.

For fruktdyrkingen var også værforholdene meget utfordrende, og gjennomsnitts-avlingene ble moderate. Unntaket var plommer, der det ble satt avlingsrekord.

Avviklingen av Økern torg medførte at Landbruksdirektoratet overtok innsamlingen av omsatte mengder poteter, grønnsaker, frukt og bær fra september 2017.

Redusert melkeproduksjon

Norsk melkeproduksjon ble redusert med 29 mill. liter i 2017, til 1 515 mill. liter, som også var noe mindre enn det som ble prognosert ved inngangen til året. Det ble levert 1 495 mill. liter kumelk og 20 mill. liter geitemelk til meieri. Leveransene av kumelk ble redusert med 28 mill. liter, mens leveransene av geitemelk ble redusert med 0,6 mill. liter.

Reguleringslageret av skummetmelkpulver økte ytterligere, mens regulerings-lageret av ost ble redusert med nesten 700 tonn i løpet av året. Lageret av ost var nær 7 300 tonn ved årets slutt. Lageret av smør ble redusert med nesten 500 tonn, og det var ingen reguleringseksport av smør i 2017. Markedsreguleringen bidro til å balansere markedet for melk som råvare.

Kvoteringen for melk

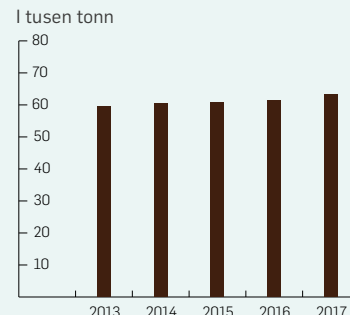
I 2017 fikk 8 581 kumelkprodusenter tildelt en disponibel kvote på 1 603 mill. liter. Geitemelkprodusenter fikk tildelt 288 disponible kvoter, som utgjorde 22,5 mill. liter.

Ved salg av grunnkvote må minst 20 prosent selges til staten. I 2017 solgte 251 kumelkprodusenter i underkant av 4,3 mill. liter kumelkkvote til staten. Direktora-tet utbetalte 10,6 mill. kroner for oppkjøpet av kvotene.

I jordbruksoppgjøret 2017 ble det bestemt at ku- og geitemelkkvote som ble solgt gjennom den statlige ordningen ikke skulle videreselges. Det innebærer at

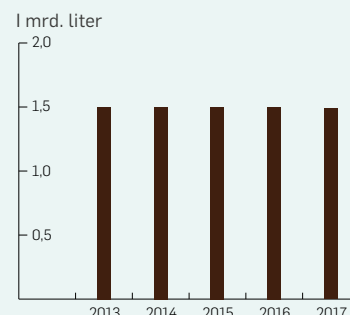

NORSK PRODUKSJON AV EGG LEVERT TIL EGGPAKKERI

Det ble levert 63 148 tonn egg til eggpakkerier i 2017, opp 2,7 prosent fra 2016. Leveransene av egg til eggpakkerier har økt hvert år i perioden 2013–2017, med til sammen 6,1 prosent.

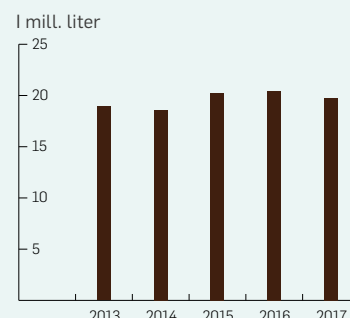
NORSK PRODUKSJON AV KUMELK LEVERT MEIERI

Kilde: Tine Råvare

Det ble levert 1 495 mill. liter kumelk til meieri i 2017, en reduksjon på 28 mill. liter fra 2016.

NORSK PRODUKSJON AV GEITEMELK LEVERT MEIERI

Kilde: Tine Råvare

Produksjonen av geitemelk var på 200 mill. liter, 0,6 mill. liter mindre enn året før.

det ikke ble solgt ut igjen kvoter fra staten. Det ble også bestemt at det skulle være en oppkjøpsordning for geitemelkkvoter. Dette innebar at prisen på grunnkvoten som ble solgt til staten i 2017, økte fra 2,50 til 12 kr per liter for geitemelkprodusenter innenfor satsingsområdet, og 15 kr per liter for produsenter utenfor satsingsområdet. Prisøkningen gjaldt kun ved salg av hele grunnkvoten.

Geitemelkprodusenter som solgte en andel av grunnkvoten, sin fikk 2,50 kr per liter. I 2017 solgte åtte geitemelkprodusenter i underkant av 68 tusen liter geitemelkkvote til staten for om lag 0,7 mill. kroner.

25 foretak fikk kvote for å foredle melk lokalt.

Tilskudd til råvarepriskompensasjon

I 2017 utbetalte Landbruksdirektoratet nesten 220 mill. kroner for råvarepriskompensasjon til næringsmiddelindustrien. Dette er en økning på en prosent fra 2016. Til sammen produserte disse ca. 98 000 tonn ferdigvarer, 2 000 tonn mindre enn i 2016. At utbetalingene økte, mens mengde varer det ble utbetalt til ble redusert, er en følge av noe høyere tilskuddssatser i 2017 sammenlignet med året før.

De siste årene har det vært en økning i antall bedrifter som har mottatt tilskudd, fra 25 bedrifter i 2013 til 41 bedrifter i 2017. I 2016 var det imidlertid 42 bedrifter, så det var ingen stor endring i antall tilskuddsmottakere det siste året.

HANDEL MED LANDBRUKSVARER

Importvernet gir muligheter for avsetning av norsk produksjon til et høyere prisnivå enn på verdensmarkedet. Målprisene på jordbruksvarer, som avtales i jordbruksoppgjøret, er priser som skal kunne oppnås i et balansert marked. Samtidig skal de ikke overskrides av hensyn til forbrukerne. Ubalanse i markedet, f.eks. underdekning av varer, kan gjøre at Landbruksdirektoratet setter ned tollene i en begrenset periode for å bringe markedet i balanse.

Landbruksdirektoratets forvaltning har lagt til rette for avsetning av norsk produksjon, samtidig som det er lagt til rette for supplerende import og at internasjonale forpliktelser er ivaretatt.

Importen av landbruksvarer

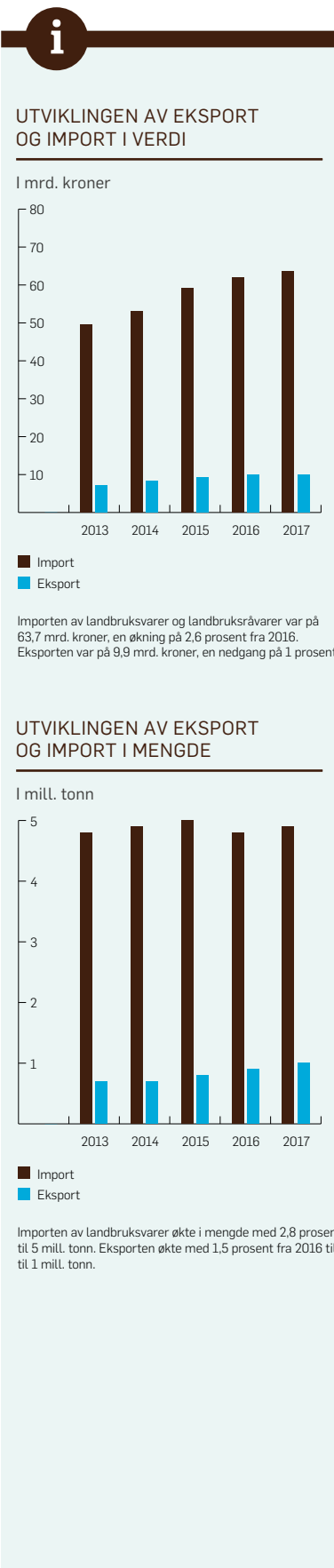
I Norge importerte vi landbruksvarer for 64 mrd. kroner i 2017. 65 prosent av importen kom fra EU, mens 22 prosent var fra u-land. Mye av importen består av jordbruksvarer som ikke produseres i Norge. Andre varer som utgjør store volumer, er råvarer til fiskefôr og kraftfôr.

Importen av meieriprodukter gikk opp ca. 325 tonn til nesten 21 100 tonn i 2017. Importen av ost økte, mens yoghurtimporten gikk ned. Av meieriprodukter er ost og yoghurt de største importvarene til Norge.

Økningen i storfeproduksjonen førte til at importen gikk ned med nesten 5 300 tonn fra 2016, og norskprodusert andel i markedet økte fra 79 prosent til 84 prosent.

Eksporten av landbruksvarer

Norge eksporterte jordbruksvarer for 10 mrd. kroner i 2017. 65 prosent av eksporten gikk til EU, 29 prosent til andre i-land og seks prosent til u-land.

Individuelle tollnedsettelse, generelle tollnedsettelse og kvoter

Landbruksdirektoratet kan, med hjemmel i tolloven, gi tollnedsettelse for landbruksvarer. For enkelte landbruksvarer kan tolltariffens ordinære satser reduseres i perioder etter vedtak i Landbruksdirektoratet. Tollsatsene som brukes er derfor i perioder betydelig lavere enn de som følger av tolltariffen.

Landbruksdirektoratet gir generelle eller individuelle tollnedsettelse. Ved generelle tollnedsettelse settes tollsatsen ned for bestemte varelinjer i tolltariffen for en bestemt periode. Tollsatsen gjelder for alle aktører og trenger ingen søknad. I 2017 ble tollsatser satt ned generelt 264 ganger, en økning på sju prosent sammenlignet med i 2016.

Individuelle tollnedsettelse gis til bedrifter eller personer etter søknad. De gjelder for en bestemt vare og/eller anvendelse, for én aktør, for en fastsatt periode og som regel for en ubegrenset mengde. De fleste individuelle tollnedsettelsene er for varer som i liten grad inneholder «norske» råvarer. I 2017 ble det innvilget 3 811 individuelle tollnedsettelse etter søknad. Dette var en økning på to prosent sammenlignet med 2016.

Landbruksdirektoratet fordeler også rettigheter til å importere landbruksvarer til en lavere tollsats innenfor begrensninger på mengde, såkalte kvoter. Dette er kvoter som vi forvalter i samsvar med handelsavtaler. I tillegg fastsetter og/eller fordeler vi nasjonale kvoter. I 2017 ble 70 importkvoter fordelt ved auksjon. I tillegg ble 5 importkvoter fordelt på annen måte. Auksjonsinntektene var på 222 mill. kroner. Det ble utført 1 413 kvoteuttak i 2017. Dette er en nedgang på 17 prosent sammenlignet med 2016.

Differansen mellom tollinntektene ved ordinær tollsats og tollinntektene til nedsatt tollsats viser hva tollnedsettelsene utgjør i verdi. Verdien av de nedsatte tollsatsene (individuelle tollnedsettelse, generelle tollnedsettelse og kvoter) for basis landbruksvarer (ikke RÅK-varer) er estimert til 12 mrd. kroner for 2017. Nesten halvparten av dette er tollfritak for varer til fiskefôrindustrien og oppdrettsnæringen.

Noen RÅK-varer har fast nedsatt tollsats, mens andre bare får nedsatt tollsats etter søknad til Landbruksdirektoratet. Nesten 500 importører søkte om tollnedsettelse for en eller flere RÅK-varer i løpet av 2017. Totalt mottok vi ca. 18 700 søknader om tollnedsettelse for RÅK-varer.

Import og eksport av bearbejdede jordbruksvarer (RÅK-varer)

I 2017 importerte Norge ca. 523 000 tonn RÅK-varer, en økning på åtte prosent sammenlignet med året før. Det var som vanlig mineralvann som bidro sterkest til denne veksten, men også importen av deiger og melkebaserte drikkevarer har økt betraktelig det siste året. Mineralvann og brød er fremdeles de RÅK-varene det importeres mest av.

Eksporten av RÅK-varer økte med 22 prosent, og nesten hele denne økningen skyldtes økt eksport av mineralvann. Totalt ble det eksportert om lag 60 000 tonn RÅK-varer.

Økt import etter utenlands bearbejding

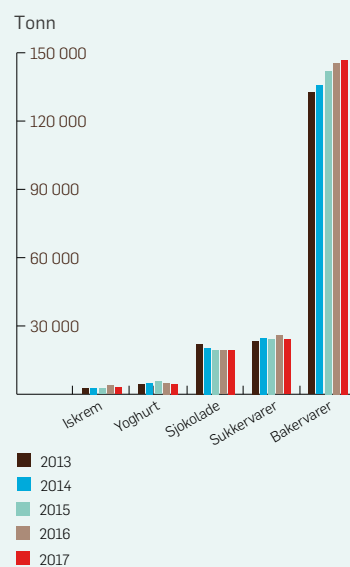
Norske råvarer som sendes ut av landet for bearbejding, skal ikke ilegges toll når det ferdige produktet kommer tilbake til Norge. Denne ordningen kalles uten-

FAKTA

RÅK står for råvarepriskompensasjon, og gjelder for bearbejdede jordbruksvarer omfattet av protokoll 3 i EØS-avtalen. RÅK-ordningen skal legge til rette for frihandel med disse varene.

Ved import av RÅK-varer er det råvarene i produktet som er avgjørende for hva tollsatsen blir. Norske produsenter av RÅK-varer kan få tilskudd for de norske jordbruksråvarene de benytter. Formålet med ordningen er å kompensere for ulikt prisnivå på råvarer i Norge og i utlandet.

RÅK IMPORT

Figuren viser utviklingen i importert mengde de siste fem årene for RÅK-varene iskrem, yoghurt, sjokolade, sukkervarer og bakervarer. Det er for bakervarer vi ser en tydelig trend i importen, der det importeres mer og mer hvert år.

lands bearbeiding, og det er Landbruksdirektoratet som forvalter ordningen. Før norske råvarer sendes ut av landet må importøren ha søkt om, og mottatt, en tillatelse til utenlands bearbeiding. I 2017 var det 32 norske aktører som hadde en slik tillatelse, sammenlignet med 30 i 2016. Antall aktører innenfor ordningen er relativt stabilt fra år til år.

Totalt ble det importert 960 tonn til en verdi av 395 mill. kroner etter utenlands bearbeiding. Dette tilsvarer en økning på en prosent i mengde og fem prosent i verdi, sammenlignet med 2016.

Økologisk produksjon og forbruk

Landbruksdirektoratet følger utviklingen av økologisk produksjon og omsetningen av økologiske landbruksvarer. Målet er å stimulere til økologisk produksjon av varer som vi har forutsetning for å produsere i Norge, og som markedet etterspør.

Salget av økologiske produkter har utviklet seg positivt de siste årene, og potensialet for fortsatt økning er til stede. Det ble omsatt økologiske matvarer i dagligvarehandelen for 2,6 mrd. kroner i 2017. Andelen økologisk av totalt salg var dermed 1,9 prosent. Samtidig har det økologiske jordbruksarealet endret seg lite de siste tre årene. I 2017 utgjorde det økologiske arealet 4,4 prosent av totalt jordbruksareal.

Økologiske utviklingstiltak

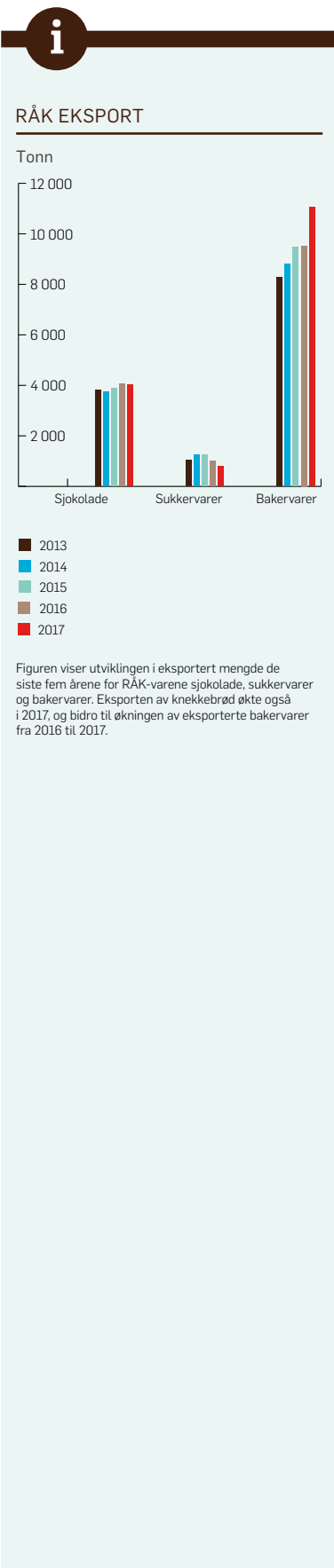
For 2017 ble det avsatt 30 mill. kroner til utviklingstiltak innen økologisk landbruk, hvorav halvparten ble tildelt satsingen på foregangsfylker. Landbruksdirektoratet har gitt tilskudd til 19 ulike utviklingsprosjekter. Prosjekter som har fått tildelt midler er omtalt på Landbruksdirektoratets nettsider, der det er informasjon om hvem som er prosjekteier, prosjektets formål og om resultater som er oppnådd der prosjektet er avsluttet.

En viktig satsing som er videreført i 2017 er prosjektet «Landbrukets økoløft». Det skal motivere flere bønder til å legge om til økologisk produksjon. Prosjektet er et samarbeid mellom Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Debio, Økologiske foregangsfylker, Norsk Landbruksrådgiving og Oikos – Økologisk Norge.

Landbruksdirektoratet ble i 2017 oppnevnt som sekretariat for en arbeidsgruppe som skal levere bidrag til en ny strategi for økologisk landbruk i februar 2018.

Prosjekter i foregangsfylker

I 2017 er prosjektene i de økologiske foregangsfylkene videreført i tråd med planene. De seks foregangsfylkene har et nasjonalt ansvar for utvikling av økologisk produksjon og marked, og for å formidle kunnskap og erfaringer for hvert sitt temaområde; jordkultur, produksjon og forbruk av frukt og bær, grønnsaker, korn, melk/ kjøtt, og forbruk i storhusholdning.

Klima- og miljøtiltak

Det er et landbrukspolitisk mål å legge til rette for et bærekraftig landbruk som ivaretar kulturlandskapet og produserer på en måte som begrenser utslipp til vann og til luft.

Landbruksdirektoratet forvalter en rekke ordninger som skal bidra til reduserte utslipp både til luft og vann.

REGIONALE MILJØPROGRAM (RMP)

Regionale miljøprogram skal bidra til at jordbruket når sine miljømål innen temaene avrenning til vassdrag, utslipp til luft, skjøtsel av kulturlandskap, kulturminner, utmarksbeiting, biologisk mangfold og friluftsliv. Hvert fylke utarbeider sitt eget miljøprogram som er tilpasset de lokale miljøutfordringene. Dette sikrer en målrettet og effektiv innsats. I regionale miljøprogram er det tilskuddsordninger som skal stimulere til økt miljøinnsats i landbruket, ut over det en oppnår gjennom generelle nasjonale ordninger.

I 2017 mottok 20 400 foretak til sammen 422,3 mill. kroner i regionale miljøtilskudd. Blant disse har 742 beitelag fått støtte til organisert beitebruk. Størsteparten av midlene ble brukt til å ivareta kulturlandskap og redusere avrenning til vassdrag og kyst, henholdsvis 28 prosent og 36 prosent av det totale RMP-tilskuddet. 92 prosent av søknadene ble levert elektronisk i 2017. Det er en økning på 11,5 prosentpoeng fra året før.

Foretakene registrerer tiltakene i kart. Registreringen bidrar til mer korrekt saksbehandling. Samtidig gir registreringen verdifulle data for rapportering, i tillegg til at direktoratet kan kontrollere i hvilken grad målene er nådd.

SPESIELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET (SMIL)

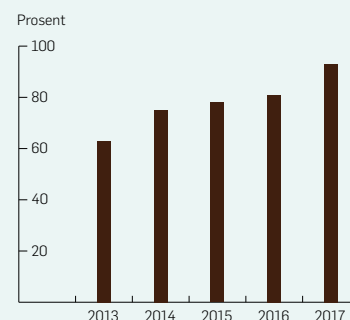
Tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) gis til tiltak som gjelder vannmiljø og kulturlandskap. Landbruksdirektoratet fordelte i 2017 95 mill. kroner til fylkesmennene, som fordeler midlene videre til kommunene. I tillegg ble det om-disponert 20 mill. kroner fra drenering til SMIL og øremerket til utbedring av hydro-tekniske anlegg. Kommunen er vedtaksmyndighet og prioriterer mellom søknadene. Interessen for å gjennomføre kulturlandskapstiltak og hydrotekniske tiltak er stor.

En stadig større andel av midlene går til utbedring av hydrotekniske anlegg (grøfter, dammer m.m.) og andre tiltak for redusert forurensning. Dette kan forklares med behov for tilpasning til et endret klima og oppfølging av vannforvaltningsplaner. Hydrotekniske anlegg som fungerer tilfredsstillende, er viktig for å unngå skade på jordbruksarealene. Det er økende utfordringer med gamle hydrotekniske anlegg som på grunn av forfall og elde ikke kan ta unna for økt nedbør.

Det er stor interesse for tiltak knyttet til gjengroing, tap av biologisk mangfold og kulturminner og istandsetting av verneverdige bygninger og andre kulturminner. Ivaretagelse av verneverdige bygninger og gammel kulturmark er de største postene innen kulturlandskapstiltakene.

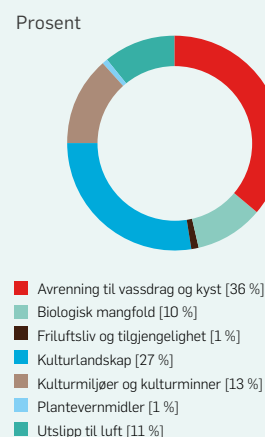
i

REGIONALT MILJØPROGRAM – ANDEL ELEKTRONISKE SØKNADER

Andelen elektroniske søknader har økt jevnt siden løsningen for elektroniske søknader ble innført i 2013, og utgjør nå over 90 prosent.

REGIONALT MILJØPROGRAM – FORDELT PÅ FORMÅL

Diagrammet viser at en drøy tredel av tilskuddene over regionalt miljøprogram går til tiltak mot avrenning, og knapt en tredjedel til kulturlandskapstiltak. Vel ti prosent av midlene gjelder tiltak mot utslipp til luft.

DRENERING

Godt drenert jord er viktig både for produktiviteten av jordbruksarealene og av hensyn til miljø- og klima. Tilskudd til drenering ble gjeninnført i 2013, med 1000 kroner i tilskudd pr daa. Etter at tilskuddssatsen ble doblet fra 2017, økte søknadspågangen betydelig. I 2017 er det innvilget 115 mill. kroner i tilskudd, mot 33 mill. kroner i 2016. Antall søkere økte fra om lag 2000 i 2016 til nær 3200 i 2017. Siden ordningen ble innført i 2013, er det nå innvilget tilskudd til drenering av nær 250 000 dekar.

UTVALGTE KULTURLANDSKAP I JORDBRUKET OG VERDENSARVSATSINGEN

I 2017 ble det bevilget totalt 24,5 mill. kroner til skjøtsel og investeringer i de utvalgte kulturlandskapene, hvorav 6 mill. kroner over jordbruksavtalen og 18,5 mill. kroner fra Klima- og miljødepartementet.

Den positive utviklingen og de gode resultatene på disse områdene, har bidratt til at Stortinget ønsket å utvide satsingen. Den ble utvidet med ti nye områder i 2017, og det er nå totalt 32 utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Frivillighet, høy kvalitet og god lokal og regional forankring har vært sentralt i både utvelgelse og utvikling. De nye områdene skal bidra til at utvalgte kulturlandskap i jordbruket i enda større grad favner mangfoldet av ulike jordbrukslandskap i Norge. I tillegg til dette har direktoratene i sin anbefaling vektlagt at grunneiere og kommuner i de nye områdene er positive til å bli med.

Det ble bevilget 3,5 mill. kroner til areal- og beitetiltak i verdensarvområdene Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyan. Midlene bidrar positivt til å legge til rette for å få dyr på beite og få skjøttet landskap i områder det er utfordrende å sikre landbruksdrift.

Begge satsningene gir effekter på både kort og lang sikt. Arealer som er ryddet og kulturminner som er satt i stand, er eksempler på resultater som vises umiddelbart, mens økt arts mangfold vil kunne identifiseres på lengre sikt. I tillegg bidrar satsingene til videreutvikling av annen næringsvirksomhet i området.

En ny felles forskrift trådte i kraft i 2017, og det legges nå opp til en tilnærmet lik forvaltning for alle områdene i de to satsingene. Fylkene melder at forskriften fungerer godt for satsingen på utvalgte kulturlandskap. Aktiviteten i de utvalgte kulturlandskapene i 2017 blir oppsummert i egen årsrapportering til KLD og LMD i mars 2018.

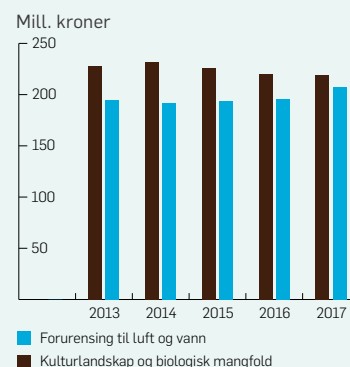
KLIMA

Landbruket har to hovedutfordringer når det gjelder klima; å motvirke klimaendringer og å tilpasse produksjonen under endrede klimaforhold. Dette er tema både i reindrift, skogbruk og jordbruk. Landbruksdirektoratet har i 2017 forvaltet virkemidler knyttet til klima. Det er også gjennomført ulike utredninger som grunnlag for å utforme politikken på området, bl.a. om spørsmål som gjelder jord og gjødsling.

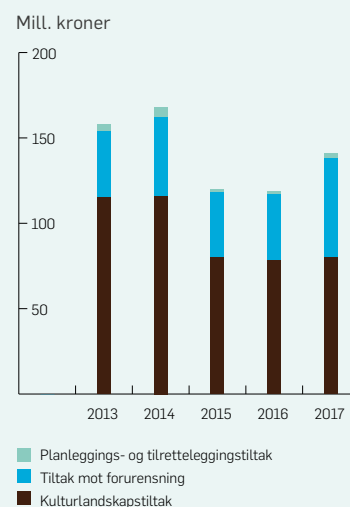
Klima- og miljøprogrammet skal bidra til rådgiving og ny kunnskap om klima og miljøtiltak i jordbruket. Gjennom programmet blir det gitt tilskudd til prosjekter innenfor temaene klimatilpasning, klimagassutslipp, karbonbinding, forurensning, naturmangfold og kulturlandskap. Programmet hadde i 2017 et budsjett på 20 mill. kroner, hvorav 6 mill. kroner ble fordelt til fylkesvis prosjekter. Landbruksdirektoratet mottok 55 søknader om støtte, hvorav 16 prosjekter ble tildelt

i

REGIONALE MILJØTILSKUDD – MIDLER TIL KULTURLANDSKAPS- OG FORURENSINGSTILTAK

SPESIELLE MILJØTILTAK I LANDBRUKET (SMIL) – TILDELTE ETTER FORMÅL

midler. I 2017 ble prosjektet «Klimasmart landbruk» iverksatt i regi av næringen. Målsettingen med prosjektet er å tilby tilpasset klimarådgiving til alle norske gårdsbruk. Prosjektet fikk tildelt 20 mill. kr over statsbudsjettet for 2017 og vil i tillegg få midler fra Klima- og miljøprogrammet. Alle prosjekter som mottar støtte, blir presentert på direktoratets nettsider.

HANDLINGSPLAN FOR BÆREKRAFTIG BRUK AV PLANTEVERN MIDLER

Handlingsplan for bærekraftig bruk av plantevernmidler (2016–2020) skal gjøre næringen bedre rustet til å redusere både bruken og risikoen ved bruk av plantevernmidler. Fra og med 2017 forvalter Landbruksdirektoratet midler for å følge opp handlingsplanen. Etter samråd med Mattilsynet tildeler Landbruksdirektoratet midlene til ulike prosjekter, som skal bidra til økt kunnskap og bedre informasjon hos næringsutøverne. I 2017 fikk 17 prosjekter nær 9 mill. kroner i tilskudd.

GENRESSURSER

Landbrukspolitikken skal ta vare på, utvikle og sikre bærekraftig bruk av genressursene i jord- og skogbruket.

Landbruksdirektoratet har gjennom ordningen Tilskudd til genressurstiltak – husdyr, planter og skogtrær bevilget drøyt 6,8 mill. kroner til 41 prosjekter i 2017. Det ble totalt søkt om 11,6 mill. kroner fordelt på 52 søknader. Flere omsøkte tiltak er faste fra år til år, og vi har videreført driftsstøtte til ulike genbanker, bevaringsbesetninger, klonarkiv for bevaringsverdige planter, og til drift og aktiviteter hos interesseorganisasjoner. Vi har prioritert sykdomsbekjempelse, kartlegging og karakteriseringstiltak, formidlings- og informasjonstiltak, samt næringsutvikling basert på bruk av genetiske ressurser. Tilskuddene bidrar til bevaring av genetiske ressurser og bærekraftig forvaltning av disse.

I 2017 ble det utarbeidet ny forskrift for ordningen. Denne vil tre i kraft 1. januar 2018. Overgangen fra retningslinjer til forskrift innebærer ingen endringer i formålet for ordningen, type tiltak det kan søkes om tilskudd til, eller hvem som kan få tilskudd. Reguleringen av tilskuddsordningen er gjort tydeligere, og forskriften innebærer at det blir en tilnærmet lik forvaltning for tiltak innenfor de tre sektorene husdyr, planter og skogstrær. Alle som ønsker tilskudd må nå søke.

VANNFORVALTNING

I 2016 ble regionale vannforvaltningsplaner godkjent av Klima- og miljødepartementet (KLD). Landbruksdirektoratet styrker arbeidet ved å tilby virkemidler i jordbruket som skal skåne vannmiljøet. Tiltakene i vannforvaltningsplanene skal iverksettes innen utgangen av 2018.

Områder med mye jordbruk kan påvirke vannkvaliteten i stor grad. Landbruksdirektoratet, som sektormyndighet for landbruk, deltar i oppfølging av vannforskriften, bl.a. ved å delta i direktoratsgruppen for vannforskriften. Fylkesmannen er regional sektormyndighet for landbruk, med ansvar for å følge opp de regionale vannforvaltningsplanene. Landbruksdirektoratet samarbeider nært med fylkesmennene om dette, og legger til rette virkemidler for oppfølging av vannforvaltningsplanene. Arbeidet med målretting av tiltak og virkemidler tilpasset nasjonale hensyn og lokale utfordringer er sentralt.

REGELVERK FOR GJØDSLING

Landbruksdirektoratet fikk i 2016, sammen med Mattilsynet og Miljødirektoratet, i oppdrag å utarbeide forslag til ny forskrift om organiske gjødselvarer. Det er lagt ned en betydelig innsats i å utrede hvordan regelverket kan forbedres med tanke på best mulig utnyttelse av husdyrgjødsel og annen organisk gjødsel, og slik at utslipp til luft og vann kan reduseres. Forslag til ny forskrift skal oversendes LMD og Klima- og miljødepartementet i mars 2018.

Erstatningsordningene i landbruket

Formålet med erstatningsordningene er å redusere økonomisk belastning for produsenter ved pålagte saneringstiltak etter påvisning av farlige husdyr- eller plantesykdommer, og ved klimabetingede produksjonstap. Det ble i 2017 samlet utbetalt 98 mill. kroner i erstatninger i landbruket.

Av dette var 30 mill. kroner erstatning etter klimabetingede skader, og 68 mill. kroner erstatning etter offentlige pålegg i plante og husdyrproduksjon.

Fylkesmannen fatter vedtak om erstatning, og Landbruksdirektoratet er nasjonal forvaltningsmyndighet og behandler klage- og dispensasjonssøknader.

AVLINGSSVIKT

Det ble mottatt i underkant av 900 søknader om erstatning for klimabetinget avlingssvikt. Dette er ca. 20 prosent flere enn gjennomsnittet de fem siste årene.

Det er særlig grasproduksjonen som er rammet, spesielt i Nordland, Troms og på Vestlandet. I nord var det store vinterskader på eng. Da sommeren i tillegg var kald, kunne ikke vekstsesongen kompensere for en dårlig start. Dermed ble det lave grovfôravlager. På Vestlandet var det en svært regnfull sommer og høst, noe som bl.a. medførte vanskelige høsteforhold. I Vestfold og Telemark var det utfordrende høsteforhold for korn, noe som førte til mange erstatningssøknader.

Det var også flere søknader fra potetprodusenter i spesielt Vestfold, Rogaland og Troms. I underkant av 30 mill. kroner ble utbetalt i erstatning etter avlingssvikt, og i tillegg ble 370 000 kroner utbetalt for erstatning etter klimabetinget svikt i honningproduksjonen.

ERSTATNINGER ETTER OFFENTLIG PÅLEGG I PLANTEPRODUKSJONEN

Fremdeles utgjør erstatning i veksthusproduksjoner den største kostnaden etter offentlige pålegg i planteproduksjon. Etter pålegg fra Mattilsynet om sanering av farlige skadedyr, virus m.m., ble det utbetalt erstatninger for i overkant av 10,5 mill. kroner.

I hovedsak ble pengene utbetalt til tomatprodusenter i Rogaland. Ca. 6 mill. kroner ble utbetalt etter vedtak om erstatning for pålagt sanering relatert til tomatmøll, og 3,5 mill. kroner etter erstatningsvedtak som følge av påvisning av et tomat-viroid. Ca. 1 mill. kroner ble utbetalt for nye og pågående saneringer etter påvisning av ramorum-greinvisning, hovedsakelig på rododendron i Hordaland, Rogaland og Vestfold.

Det ble mottatt i underkant av 900 søknader om erstatning for klimabetinget avlingssvikt. Dette er ca. 20 prosent flere enn gjennomsnittet de fem siste årene.

ERSTATNINGER ETTER OFFENTLIGE PÅLEGG I HUSDYRPRODUKSJONEN

I 2017 ble det utbetalt 67,5 mill. kroner i erstatning etter offentlige pålegg i husdyrproduksjonen. En stor del gikk til svineprodusenter som ble pålagt å sanere besetningen etter at det ble påvist multiresistente stafylokokker (LA-MRSA).

Andre offentlige pålegg i husdyrproduksjonene som resulterte i erstatningsutbetalinger av betydning, var fotrâte hos sau, smittsomme luftveislidelser hos hobbyfugl (høns, gås m.m. som eies av private) og åpen yngelrâte hos bier. Det gis pålegg om sanering også utenfor landbruket, fordi farlige sykdommer hos for eksempel høns hos privatpersoner er en smitterisiko for det profesjonelle hønseholdet.

I forbindelse med kontroll av radioaktive stoffer i sau som har gått på utmarksbeite, ble det utbetalt erstatning etter pålagt nedfôring for i overkant av 530 000 kroner. I tillegg kommer utgifter til lagerhold og administrasjon av cesiumbindere («berlinerblått») til bruk ved pålagt nedfôring etter påvisning av for høye verdier av radioaktivitet på i underkant av 500 000 kroner.

Som en følge av vårt ansvar for bestilling og lagerhold av berlinerblått til bruk hos drøvtyggere, har vi vært en del av atomberedskapen. Fra januar 2017 ble Landbruksdirektoratet oppnevnt som rådgiver for Kriseutvalget for atomberedskap (KU). Vi deltok bl.a. på introduksjonsmøte med Strålevernet/KU og det årlige seminaret for atomberedskapsorganisasjonen.

Ny lov om naturskadeerstatning

Fra 1. januar 2017 ble Landbruksdirektoratet nasjonal myndighet med ansvar for den statlige naturskadeerstatningen.

Med overgangen til den nye loven kunne de som fikk naturskade på eiendommen sin, elektronisk søke Landbruksdirektoratet om erstatning. Søkerne kunne legge ved nødvendig dokumentasjon, få veiledning om søkeprosessen, og følge saken sin gjennom behandling, vedtak og eventuell erstatningsutbetaling. Det nye søknads- og saksbehandlingssystem har vist seg å fungere godt, og problemene har vært minimale.

INFORMASJON SOM NÅR BRUKERNE

God og riktig informasjon er viktig for de som rammes av naturskader. I januar ble internettsiden www.naturskadeordningen.no lansert. Målet var å gi tydelig informasjon om rett til erstatning, krav til dokumentasjon og veiledning om hvordan man går fram for å søke. Landbruksdirektoratet har fått tilbakemeldinger på at siden fungerer i tråd med målsettingen, og at den er lett tilgjengelig og oversiktlig.

Vi utviklet også Facebook-kampanjer rettet mot de som befinner seg i områder hvor det har skjedd en naturskade, med informasjon om erstatningsordningen. I 2017 kjørte vi tre slike kampanjer; ved flommen i deler av Oppland og Hedmark i slutten av mai, ved flommen i Sogn og Fjordane i slutten av juli, og ved flommen på Sørlandet i starten på oktober.

Naturskadeerstatningen er en del av den nasjonale beredskapen. For å nå ut med

relevant og samordnet informasjon i rett tid til dem som rammes, er det avgjørende at vi samarbeider med bl.a. fylkesmannens beredskapsavdeling, Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), Norsk Naturskadepool (forsikringsbransjen), Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), Politidirektoratet og Kommunenes sentralforbund (KS). Alle har tilgrensende tjenester og ansvarsområder, og lovendringen øker behovet for godt samarbeid. I løpet av 2017 hadde vi flere møter for å sikre godt samarbeid.

TAKSTMENN MED NATURSKADEKOMPETANSE

I store eller komplekse erstatningssaker skal Landbruksdirektoratet engasjere private takstmenn som skal beregne kostnadene for gjenoppbygging av naturskader. De som rammes av naturskader, kan også ha bruk for å kjøpe tjenester hos fagmiljøer med kompetanse på området. For å sikre tilgangen på kvalifiserte takstmenn, har Landbruksdirektoratet samarbeidet med Norsk naturskadepool, bransjeorganisasjonene for takstmenn, Norges Ingeniør- og Teknologiorganisasjon (NITO) og Norges Takseringsforbund (NTF) om opplæring av takstmenn. Opplæringen skjer i regi av takstbransjen, og samarbeidet har fungert svært bra. Det har vært avholdt fem takstmannskurs i 2017, og Landbruksdirektoratet har stilt med foredragsholdere. Samarbeidet fortsetter i 2018.

STOR FORBEDRING FOR SØKERE OG SAKSBEHANDLERE

I 2017 behandlet Landbruksdirektoratet 634 søknader om naturskadeerstatning, og tilkjente erstatning for 88 mill. kroner. Av disse ble 107 søknader behandlet etter gammel lov. Målsettingen var at 75 prosent av søknader etter ny lov skulle sendes elektronisk. Oppnådd andel på ca. 90 prosent er svært tilfredsstillende.

Saksbehandlingen i 2017 ble betydelig effektivisert sammenlignet med tidligere år. Den nye forvaltningsmodellen og muligheten til å søke elektronisk er viktige grunner til effektiviseringen. I 2017 ble 63 prosent av søknadene behandlet innen tre uker. Når det gjelder de resterende søknadene måtte vi etterspørre nødvendig dokumentasjon. Likevel ble disse søknadene behandlet innen tre måneder. Etter gammel lov førte forvaltningsmodellen til at behandlingstiden for en søknad var på minimum ti uker, og som regel om lag seks måneder. I enkelte saker kunne behandlingstiden bli mer enn et år.

Bærekraftig reindrift

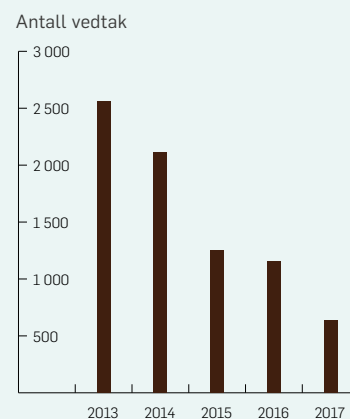
De overordnede målene for reindriften er at den skal være økonomisk, økologisk og kulturelt bærekraftig. Det er en politisk målsetting at reindriften skal være en rasjonell, markedsorientert næring som er bærekraftig i et langsiktig perspektiv.

I samsvar med St. meld. nr. 32 (2016–2017) «Reindrift – Lang tradisjon – unike muligheter» prioriteres tiltak som bygger opp om økologisk bærekraft, som en grunnleggende forutsetning for å ivareta reindriftskulturen, og for utviklingen av næringen og potensialet for økt lønnsomhet.

Innenfor den politiske rammen som er lagt for reindriftsområdet, har Landbruksdirektoratet gitt viktige bidrag for å nå regjeringens reindriftspolitiske mål. Vi har ansvar for å forvalte reindriftsloven og virkemidlene knyttet til reindriftsavtalen. Over Reindriftsavtalen for 2016–2017 som gjelder for kalenderåret 2017, ble det avsatt til sammen 114,5 mill. kroner, fordelt mellom direktetilskudd (74,2 mill.

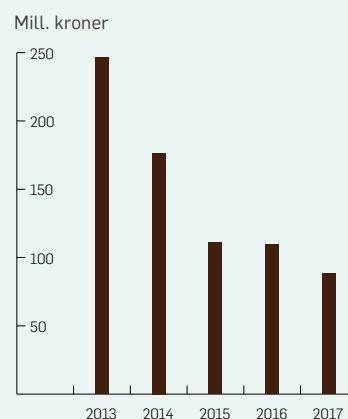
i

NATURSKADE – ERSTATNINGSVEDTAK

Landbruksdirektoratet behandlet 634 søknader om erstatning etter naturskade. Dette er lavere enn i et gjennomsnittså.

NATURSKADE – TILKJENT ERSTATNING

Det ble tilkjent 88 mill. kroner i naturskadeerstatning i 2017.

kroner), Reindriftens utviklingsfond (31,6 mill. kroner), organisasjonstilskudd til Norske Reindriftssamers Landsforbund (6,1 mill. kroner) og velferdsordninger (2,6 mill. kroner).

Det er av betydning at rammene som Landbruksdirektoratet skal forvalte reindriften innenfor, er på plass når tiltak utformes. Det har de siste årene vært størst oppmerksomhet rundt at reintallet i Finnmark skal være tilpasset beitegrunnlaget. Reintallet i Finnmark er nå totalt sett under det fastsatte reintallet, og vi vil i 2018 arbeide for å hindre en ny reintallsposisjonering.

Arbeidet med å få på plass gode bruksregler for reinbeitedistriktene i Finnmark har vært en prioritert sak. Dette arbeidet har Fylkesmannen i Finnmark ledet, med betydelig bistand fra oss.

Videre har vi arbeidet aktivt med å dokumentere reindriften arealbruk gjennom digitalisering av reindriften arealbrukskart.

RESULTATER AV REINTALLSTILPASNINGEN I FINNMARK

Landbruksdirektoratet følger opp arbeidet med å tilpasse reintallet til beitegrunnlaget i Finnmark. Utgangspunktet er Reindrifststyrets vedtak fra 2013 med pålegg om forholdsmessig reduksjon av reintallet for 231 siidaandeler i Øst- og Vest-Finnmark. Fristene for gjennomføring av reduksjonene varierte fra 31. mars 2013 til 31. mars 2015, avhengig av hvor mange dyr det skulle reduseres med. Etter fristens utløp hadde 11 siidaandeler i seks distrikter i Finnmark ikke fulgt reduksjonskravet.

Høsten 2015 vedtok Reindrifststyret pålegg om reduksjon og løpende tvangsmulkt for disse 11 siidaandelene. I løpet av våren 2017 hadde 10 av 11 etterkommet pålegg om reduksjon. Siidaandelen som ikke fulgte reduksjonsvedtaket prøvde reduksjonsvedtaket for Høyesterett, uten å vinne fram. Landbruksdirektoratet vil følge opp siidaandelen.

I juni 2016 fikk reindrifstloven en ny bestemmelse, der fylkesmannen kan fastsette øvre reintall per siidaandel når særlige grunner foreligger. I 2016 fastsatte Fylkesmannen i Finnmark reintall for siidaandeler i to distrikter. På bakgrunn av telleresultatene og tall oppgitt i Melding om reindrift, viderefører Fylkesmannen i Finnmark arbeidet med å fastsette reintall for siidaandeler i flere distrikter i tett dialog med Landbruksdirektoratet.

KONTROLLTELLING

Resultatet av Fylkesmannen i Finnmark sine tellinger høsten 2016 og vinteren 2017 viste at reintallet i Vest-Finnmark oversteg det øvre reintallet med ca. 2 700 rein. For reindriftsåret 2017/2018 startet Fylkesmannen i Finnmark kontrolltellingene høsten 2017. Det forventes at tellingene avsluttes i løpet av mars 2018. Basert på tall oppgitt i Melding om reindrift 31. mars 2017, hadde Vest-Finnmark rundt 500 dyr for mye i forhold til fastsatt øvre reintall. Finnmark totalt lå under fastsatt øvre reintall, siden Øst-Finnmark hadde et lavere tall per 31. mars 2017.

Våren 2017 sendte Landbruksdirektoratet forespørsel om behovet for tellinger til alle fylkesmennene i det samiske reinbeiteområdet. På bakgrunn av risikovurderinger ble enkelte distrikter i Troms og Nordland valgt ut til tellinger, i tillegg til Finnmark. Det viste seg å være utfordrende å få gjennomført tellingene i Nordland og Troms innen utgangen av 2017, siden bevilgningene til tellinger

Arbeidet med å få på plass gode bruksregler for reinbeitedistriktene i Finnmark har vært en prioritert sak.

kom sent. Innen årsskiftet var det kun Fylkesmannen i Nordland som hadde startet tellinger. Tellingen i Nordland vil foregå inn i 2018.

Landbruksdirektoratet har videreført dialogen med Fylkesmannen i Finnmark når det gjelder utarbeidelse av plan for tellinger, opplæring av tellekorps, gjennomføring av risikoanalyse og plan for oppfølging ved brudd på pålegg om telling. Dette arbeidet har også blitt lagt til grunn for oppfølgingen av tellinger i Nordland og Troms.

FASTSETTELSE AV ØVRE REINTALL

I 2016 startet Landbruksdirektoratet arbeidet med å fastsette øvre reintall for de reinbeitedistriktene som har hatt et midlertidig vedtak om øvre reintall. Dette gjelder fem distrikter i Vest-Finnmark, og ett distrikt i Troms. Direktoratet planla at arbeidet skulle avsluttes i 2017. Alle distriktene fikk en frist til å komme med forslag til nytt reintall som oppfyller kriteriene som er satt for økologisk bærekraftig reindrift. Distriktenes forslag ble ikke godkjent av Reindrifststyret. Etter klagebehandling i LMD har de fem distriktene i Finnmark fått utsatt prosessen med å fastsette nytt reintall. Det skal gjøres en vurdering av distriktene etter at melding om reindrift er levert i april 2018. Reindrifststyret skal behandle fastsettelsen av øvre reintall for distriktet i Troms i januar 2018.

REINTALL I NORGE

Tabellen viser registrert antall tamrein basert på siidaandelenes og tamreinelagenes melding om reindrift, fordelt på reinbeiteområder og tamreinlag de siste fem årene. Den viser også fastsatt øvre reintall vedtatt av Reindrifststyret.

Område	Fastsatt øvre reintall	Reintall 31.3.2013	Reintall 31.3.2014	Reintall 31.3.2015	Reintall 31.3.2016	Reintall 31.3.2017
Øst-Finnmark	70 650	75 000	69 000	65 400	66 900	68 190
Vest-Finnmark	78 150	106 000	95 500	80 400	79 300	78 679
Troms	12 950	12 800	12 300	11 700	11 900	11 857
Nordland	18 200	14 800	14 600	14 500	14 300	14 328
Nord-Trøndelag	15 900	14 100	14 100	14 000	13 900	13 963
Sør-Trøndelag og Hedmark	14 300	13 000	13 000	13 000	13 000	13 763
Tamreinlag	Ikke fasts.	12 400	12 900	12 600	12 400	13 140

BEREDSKAPSPLANER

Kriseberedskap innen reindrift skal være en del av det øvrige beredskapsarbeidet i fylkene. Landbruksdirektoratet utarbeidet i 2016 mandat for fylkesmennene i de fem nordligste fylkene for hvordan kriseberedskapen skulle organiseres. Fylkesmannen i Troms har i 2017 innarbeidet dette i det øvrige beredskapsarbeidet i fylket. Arbeidet med beredskapsplaner blir fulgt opp i 2018. Landbruksdirektoratet var i 2017 sekretariat for arbeidsgruppa for gjennomgang av kriseberedskapen i reindriften.

REINDRIFTENS AREALBRUKSKART

Landbruksdirektoratet har gjort en rekke forbedringer i innsynsløsningen Kilden, og jobbet med videre tilrettelegging av reindriftenes datasett til det offentlige kartgrunnlaget. Vi har også arbeidet med å forbedre reindriftskartene slik at de lettere kan holdes oppdaterte. Målet er å utvikle et system der reinbeitedistriktene kan oppdatere sine egne data. Arbeidet er finansiert over reindriftsavtalen og innebærer samarbeid med fylkesmannen, Norske Reindrifsamers Landsforbund og Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO).

BRUKSREGLER

Landbruksdirektoratet har bistått Fylkesmannen i Finnmark med å utarbeide beitegrenser på høst- og vinterbeiteområdene i Vest-Finnmark. Som følge av at det er uavklarte beiterettigheter i deler av vinterbeiteområdet, har ikke reindriftsnæringen kommet videre i arbeidet med å vedta beitegrenser i bruksreglene. Fylkesmannen har derfor fastsatt administrative beitegrenser i 2017. Det gjenstår nå å få på plass beitegrenser for midtre sone i Vest-Finnmark.

OPPFØLGING AV REINDRIFTSAVTALEN

Ressursregnskapet for reindriftsnæringen er en årlig rapport om ressurs-situasjonen i næringen på område- og distriktsnivå. Rapporten bygger hovedsakelig på de opplysninger som framkommer i reineiernes reindriftsmeldinger og søknader om erstatning for rovvilttap. Rapporten belyser forhold som er knyttet til beitegrunnlag, reintall, flokkstruktur, produksjon og tap. Rapporten inneholder i tillegg distriktskart og oversikter over gjeldende rammebetingelser for reindriften.

Totalregnskapet for reindriftsnæringen er en årlig rapport om den økonomiske situasjonen i næringen, både for landet som helhet og for de ulike reinbeiteområdene. Rapporten utarbeides av partsoppnevnt Økonomisk utvalg som grunnlag for reindriftsavtaleforhandlingene.

Verdiskaping i bærekraftig skogbruk

Innenfor de politiske rammene som er lagt, har Landbruksdirektoratet gitt viktige bidrag for å nå regjeringens skogpolitiske mål. Oppdragene er for det alt vesentlige utført slik det er bestilt.

Målene for skogpolitikken er økt verdiskaping gjennom et bærekraftig og lønnsomt skogbruk. Landbruksdirektoratet iverksetter denne politikken gjennom å forvalte virkemidler på skogområdet. Sentralt står bedre infrastruktur, økt foryngelse, ressurs- og miljøkartlegging, samt miljø- og klimatiltak.

RAMMER

For å oppnå økt og lønnsom avvikning, er det vesentlig å kunne utnytte mer av det produktive skogarealet på en bærekraftig måte. Regjeringen har videreført satsingen innen ulike sektorer for å få en mer effektiv logistikk av tømmer fra skogen til industriotomt. Innenfor Landbruksdirektoratets sektorområde har satsing på skogsveier og tømmerkaier stått i fokus.

Planting, ungskogpleie og andre kulturtiltak for å etablere ny skog av god kvalitet, er det andre virkemiddelområdet det satses på i skogpolitikken. I tillegg til virkemidlene over Statsbudsjettet, har vi skogfondsordningen som skal øke skogeierens motivasjon for å gjøre langsiktige investeringer som neste generasjon og samfunnet kan høste av.

Det tredje området er klima- og miljøtiltak. Pilotprosjektet Planting av skog på nye arealer som klimatiltak, hvor målet er å høste erfaring og øke kunnskapen blant annet knyttet til klimaeffekt, miljøkriterier og gjennomføring, skal avsluttes

i 2018. De to andre klimatiltakene, tettere skogplanting og gjødsling av skog, som ble innført i 2016, ble videreført i 2017.

RESULTATER

Skogeierne solgte 10,615 mill. kubikkmeter (m³) tømmer til skogindustrien i 2017. Det er ikke registrert høyere volum siden registreringene startet på 1920-tallet. Skogeiernes bruttoverdi av dette tømmeret var 3,715 mrd. kroner, mens potensialet for verdiskapning ved videreforedling utgjør opp mot 45 mrd. kroner. Prisene på sagtømmer har i 2017, med unntak av 2. kvartal, ligget høyere enn for de tre foregående årene, og vi må tilbake til 2011 for å finne høyere gjennomsnittspris. Satsingen på effektiv infrastruktur i skogbruket gir resultater.

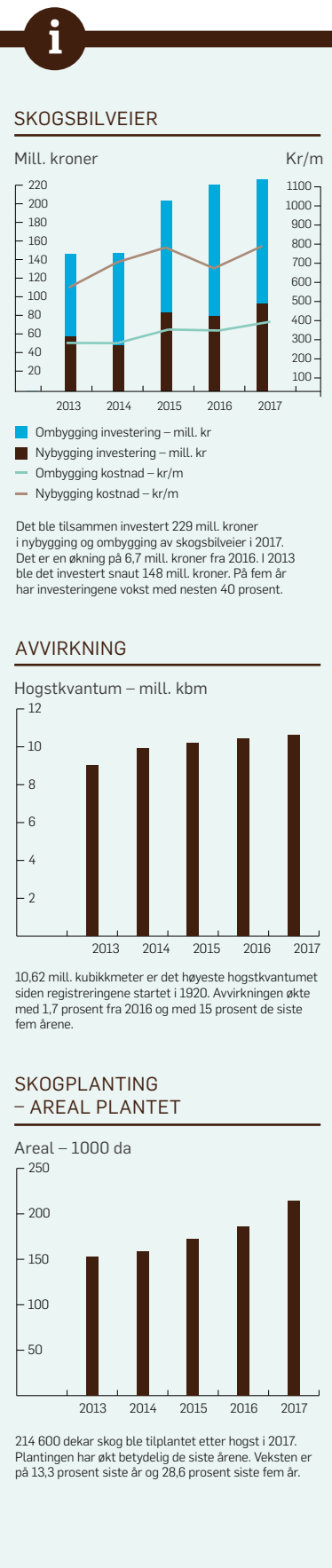
135 mill. kroner var satt av på statsbudsjettet for 2017 til skogsveier og driftstilskudd. I 2017 ble det ferdigstilt 106 km nye skogsbilveier, som er en nedgang på 16 km fra 2016. 394 km av de gamle skogsbilveiene ble oppgradert til moderne standard. Dette var også en nedgang fra 2016 med 27 km, men likevel høyere enn det har ligget på i foregående år.

I alt seks nye tømmerkaier fikk tilsagn om midler i 2017. Disse var Fjaler tømmerkai, Eigersund tømmerkai, Eydehavn tømmerkai, Saudasjøen tømmerkai, Granvin tømmerkai og Andøya tømmerkai. Siden ordningen med investeringstilskudd til tømmerkaier startet opp, har 21 kaianlegg fått tilsagn om støtte. 11 av disse er ferdigstilt, hvorav fem, Eidsnes tømmerkai, Lenvik havn, Sondenåneset tømmerkai, Eikefjord tømmerkai samt Surnadal tømmerkai, i løpet av 2017.

Tilplantet areal i 2017 var ca. 214 000 dekar, noe som var en økning på ca. 25 000 dekar fra 2016. Dette henger sammen med avvirkningsnivået de senere årene. Tettere oppfølging av foryngelsesplikten fra kommunene har også vært en viktig faktor for å opprettholde nivået.

Skogfondsordningens skal sikre at skogeierne gjør nødvendige skogkulturtiltak etter hogst, investere i skogsveier og skogbruksplaner. Skattefordelen gjør ordningen økonomisk gunstig for skogeieren. Kjøper skal trekke ti prosent skogfond så fremt ikke skogeieren velger en annen sats som kan være i intervallet 4 og 40 prosent. I 2017 satte skogeierne av i snitt 14,4 prosent til skogfond, noe som tyder på at mange skogeiere har en målsetning om å utnytte ordningen. I 2017 finansierte skogeiere investeringer med 395 mill. kroner i skogfond, mens det ble satt av 528 mill. kroner. Sammenliknet med 2016 økte uttaket i 2017 med 14 mill. kroner, mens det ble satt av 47 mill. kroner mer. Mange skogeiere avvirker ikke hvert år og det går derfor normalt noen år fra skogfondsmidlene avsettes ved hogst, og fram til de benyttes til planting og ungsogpleie. Økt avvirkning over flere år er med på å øke den samlede skogfondbeholdningen. Samtidig er det en utfordring å få alle skogeiere til å benytte ordningen effektivt.

For å binde mer CO₂ i skog, er det innført klimatilskudd til gjødsling og tettere planting. I 2017 utbetalte vi 12,5 mill. kroner til gjødsling av 90 100 dekar, mens det ble utbetalt 16,8 mill. kroner til tettere planting. Det resulterte i at 124 700 dekar ble plantet tettere. Tallene for 2016 var henholdsvis 11 mill. kroner utbetalt og 82 200 daa og 16 mill. kroner utbetalt og 97 000 dekar. Til klimaplanting i de tre pilotfylkene Rogaland, Nord-Trøndelag og Nordland ble det gitt klimatilskudd på 16,2 mill. kroner til 139 plantefelt, hvorav 126 var nye i 2017. Prosjektet skal avsluttes i 2018.

I 2017 ble det utbetalt om lag 19,5 mill. kroner i tilskudd til skogbruksplanlegging med miljø-registrering. Dette er en reduksjon på 5 mill. kroner fra året før. Det ble bevilget mer til dette formålet enn utbetalt i 2017, noe som vil komme til utbetaling etter hvert som prosjektene blir ferdigstilt.

ØVRIGE TILTAK

Stadig flere retter oppmerksomhet mot sammenhengen mellom skogbruk og natur-skader. I samarbeid med bl.a. NVE og Naturfareforum, arbeider Landbruksdirekto-ratet med å utvikle enkle indikatorer og kartverktøy som skal være til hjelp for å avdekke risiko for erosjon, flom og løsmasseskred i forbindelse med skogsveibygging.

Stortinget har vedtatt at NiN (Natur i Norge), som er et type- og beskrivelses-system for all variasjon i naturen, skal utgjøre kjernen i all offentlig finansiert naturkartlegging i Norge. All naturkartlegging i alle økosystemer i Norge skal gjennomføres etter en mest mulig objektiv, verdinøytral og etterprøvbart metode. Landbruksdirektoratet har i samarbeid med Artsdatabanken, Naturhistorisk museum – Universitetet i Oslo, System for sertifisering av bærekraftig skogbruk og produkter fra bærekraftig skogbruk avd. Norge utarbeidet en veileder for kartlegging av MiS (Miljøregistrering i skog) etter NiN-systemet.

Landbruksdirektoratet har et overordnet ansvar for å legge til rette for en effektiv gjennomføring av foryngelseskontrollen, mens kommunene skal gjennomføre selve oppfølgingen og kontrollen av eiendommene som velges ut.

Landbruksdirektoratet har utarbeidet og satt i drift en ny løsning for bedre kontroll og oppfølging av kommunale midler fra Nærings- og miljøtiltak i skog-bruket og refusjon fra skogfond i ØKS (Økonomistyring for skogordningene).

Areal- og eiendomsforvaltning

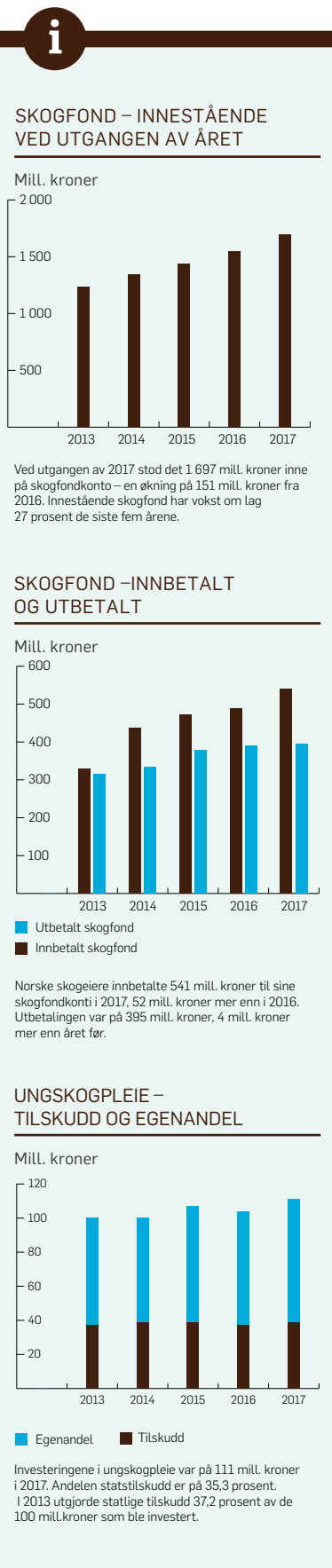
Landbruksdirektoratet har ansvar for formidling av statlig politikk og informasjon knyttet til areal- og eiendomspolitikken. Gjennom veiledning, samarbeid med andre etater og behandling av klagesaker bidrar direkto-ratet til at landbrukets arealressurser blir bedre ivaretatt.

Det er i hovedsak kommunen som forvalter jord- og konsesjonsloven. Fylkes-mannen er klageinstans for kommunens vedtak. Landbruksdirektoratet er klage-instans i saker der fylkesmannen har omgjort kommunens vedtak, og i de sakene der fylkesmannen er førsteinstans.

I juni 2017 ble det vedtatt flere endringer i odelsloven, jordloven og konsesjons-loven. Landbruksdirektoratet prioriterte derfor i 2017 faglig rådgivning, veiledning og nødvendige oppdateringer av skjemaer og nettsider knyttet til lovendringene. Landbruksdirektoratet erfarer at det har vært økt behov for veiledning av fylkes-menn, kommuner og privatpersoner som følge av lovendringene.

FORSKRIFT OM NEDSATT KONSESJONSGRENSE

For å hindre at eiendommer som kan brukes til helårsbolig blir brukt til fritids-formål, kan en kommune bestemme at reglene om konsesjonsfrihet uten boplikt

helt eller delvis ikke skal gjelde. Forskrift om dette fastsettes, endres eller oppheves av Landbruksdirektoratet etter søknad fra kommunen. Landbruksdirektoratet behandlet fire slike søknader i 2017.

Per 31. desember 2017 hadde 49 kommuner forskrift om nedsatt konsesjonsgrense.

Jordvern

Landbruksdirektoratet har en rådgivende og veiledende rolle på jordvernområdet. I 2017 fulgte vi opp nasjonal jordvernstrategi ved å støtte fylkesmennene i deres arbeid med å veilede kommunene.

Som tidligere år driftet vi fylkesmennenes arealnettverk, og arrangerte arealsamling med foredrag og erfaringsutveksling mellom embetene. Vi har startet arbeidet med å utvikle nye jordvernsider på direktoratets hjemmeside. Nettsidene skal gjøre informasjon på jordvernområdet mer tilgjengelig for fylkesmenn og kommunene. Et viktig ledd i dette arbeidet er å revidere veiledningsmateriellet til kommunene.

Landbruksdirektoratet har i 2017, som tidligere år, deltatt på befaringer og gitt faglige råd til LMDs behandling av innsigelsessaker. Dette er en del av direktoratets rådgivende virksomhet. Landbruksdirektoratet ga i løpet av 2017 faglige råd i to innsigelsessaker, tre færre enn året før. I tillegg til å være et faglig støtteorgan for LMD, ivaretar vi jordverninteressene i prosesser hos andre statlige organer. I 2017 avga vi høringsuttalelser og deltok i prosesser med blant andre NVE, Statens vegvesen, Miljødirektoratet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

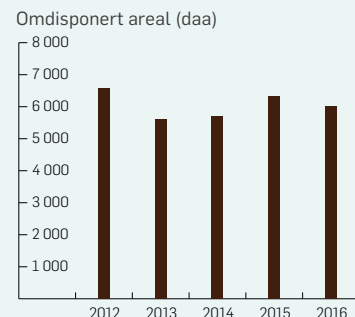
RESULTATER

Stortinget fastsatte i behandlingen av nasjonal jordvernstrategi et årlig mål for omdisponering av dyrka mark til ikke å overstige 4 000 dekar. For å kunne måle resultatoppnåelse er det viktig med god statistikk. Vi har utarbeidet den årlige KOSTRA-rapporten (kommune-stat-rapportering), som sammenfatter de viktigste tallene på omdisponering, nydyrking og behandlede saker etter jord- og konsesjonsloven.

Tallene for 2016 viser en svak nedgang i omdisponeringen av dyrka mark, til 6 026 dekar, samt en oppgang i nydyrkingen. 21 612 dekar ble godkjent for nydyrking i 2016, noe som er 3 473 dekar, eller 20 prosent, mer enn året før. Tallene for 2017 blir klare i juni 2018.

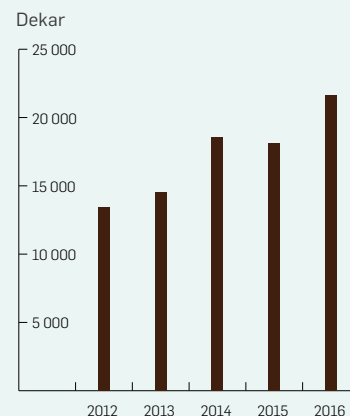
i

OMDISPONERT AREAL

De offisielle tallene for omdisponering av dyrket jord i 2017 er klare etter at årsrapporten blir avsluttet. Figuren viser omdisponering i femårsperioden 2012–2016.

GODKJENT NYDYRKET AREAL

De offisielle tallene for tillatt nydyrking, er klare etter at årsrapporten blir avsluttet. Figuren viser tillatt nydyrking i perioden 2012–2016.

Sekretariatsfunksjonene

Landbruksdirektoratet er sekretariat for en rekke styrer, råd og utvalg. Disse styrene og rådene utfører viktige oppgaver og forvalter betydelige økonomiske midler. Det er derfor en viktig oppgave for direktoratet å utvikle rollen som sekretariat for å gi best mulig støtte og tjenester.

Under direktoratets område ligger fire statlige fond. Fondet for forskningsavgifter og Utviklingsfondet for skogbruk har egne styre hvor direktoratet er sekretariat. Landbrukets utviklingsfond (LUF) og Reindriftens utviklingsfond (RUF) har egne styre for deler av fondsmidlene (Forskningsstyret og Styret for Reindriftens utviklingsfond), men hoveddelen forvaltes av direktoratet. Direktoratet er sekretariat for Omsetningsrådet. I tillegg har direktoratet forvaltningsansvar for prisutjevningsordningen for melk, kvoteordningen for melk og sentralt inntrukne rentemidler fra Skogfondet.

De nevnte fondene og ordningene utbetalte i 2017 2,9 mrd. kroner i tilskudd og hadde 2,1 mrd. kroner i egenkapital. Administrasjonskostnadene, som blir dekket av fondene og ordningene, utgjorde 41,4 mill. kroner i 2017.

LANDBRUKETS UTVIKLINGSFOND

Midler fra Landbrukets utviklingsfond (LUF) skal brukes til tiltak som tar sikte på å styrke og bygge ut næringsgrunnlaget på landbrukseiendommer. Rammer og forutsetninger blir fastsatt av Stortinget hvert år etter jordbruksoppgjøret. LMD fastsetter forskrifter og/eller nærmere regler for forvaltningen, og fordeler midlene til tilskuddsforvalterne. Regnskapet for LUF avlegges av Landbruksdirektoratet, og inngår i denne årsrapporten.
(Se del 6 for redegjørelsen.)

REINDRIFTENS UTVIKLINGSFOND

Reindriftens Utviklingsfond (RUF) skal, gjennom bruk av økonomiske virkemidler, bidra til å utvikle reindriftsnæringen i samsvar med de reindriftspolitiske mål. Økonomiske rammer og føringer for øvrig blir fastsatt av Stortinget etter de årlige reindriftsavtaleforhandlingene. LMD fastsetter forskrifter. RUF har eget styre med fire medlemmer oppnevnt av reindriftsavtalepartene, LMD og Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL).

Styret forvalter den delen av fondsmidlene som ikke er øremerket av avtalepartene. Ikke-prinsipielle saker med omsøkt beløp inntil 200 000 kroner er delegert Landbruksdirektoratet. Delegerte saker gjennomgås på hver enkelt styremøte. I 2017 ble det forberedt og gjennomført tre møter i RUF-styret. Sett inn følgende ny tekst: "Direktoratet er sekretariat for styret og avlegger fondets regnskap som inngår i denne årsrapporten. Se del 6 for redegjørelse.

MARKEDSUTVALGET FOR REINKJØTT

Markedsutvalget for reinkjøtt ble opprettet av NRL og staten i reindriftsforhandlingene i 2010. Landbruksdirektoratet er sekretariat for utvalget, som avholdt fire møter i 2017. Utvalgets arbeid er finansiert over reindriftsavtalen.

Markedsutvalgets oppgave er først og fremst å sikre reinkjøttet positiv oppmerksomhet hos forbruker. Dette gjøres hovedsakelig gjennom generisk markedsføring av reinkjøtt i samarbeid med Opplysningskontoret for egg og kjøtt (OEK). Videre samarbeider markedsutvalget med Innovasjon Norge ved Utviklingsprogrammet – landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping, om konferanser og arrangementer slik som for eksempel Matstreif.

I forbindelse med Tråante 2017 ledet Markedsutvalget en gruppe bestående av medlemmer fra RUF-sekretariatet og Innovasjon Norge om arrangementet «Rein – Tråante» på Torget i Trondheim 6.–8. februar. Ti reinkjøttbedrifter og en rekke duodji-bedrifter (samisk håndverk) og samisk design var samlet i en storlavvo. Storlavvoen ble samlingspunktet for besøkende i jubileumsuka. Markedsutvalgets bidrag var ett av tre delprosjekt som bidro i 100-årsjubileet for samenes første landsmøte i Trondheim. Det var stor oppslutning om arrangementet.

REINDRIFTSTYRET

Reindriftsstyret er et forvaltningsstyre oppnevnt av LMD. Det har sju medlemmer, hvorav tre er oppnevnt av Sametinget. Landbruksdirektoratet er sekretariat og utøvende organ for Reindriftsstyret.

I 2017 ble det forberedt og gjennomført fem møter. Til sammen 68 saker ble behandlet av styret. Reindriftsstyret har i 2017 viet mye av sitt arbeid til saker som gjelder bruksregler i indre Finnmark. I tillegg ble ni referatsaker og 28 delegerte saker gjennomgått på styremøtene. De delegerte sakene var i hovedsak tillatelser til oppføring av gjeterhytte, der styret har delegert beslutningsmyndigheten til sekretariatet.

KLAGENEMNDA FOR MERKESAKER

Klagenemnda for merkesaker er oppnevnt av Reindriftsstyret, og består av fem medlemmer fra ulike reinbeiteområder, med Landbruksdirektoratet som sekretariat. Klagenemnda behandler klager på reinmerkesøknader som merkenemndene i de seks reinbeiteområdene har behandlet, der fylkesmennene har sekretariatsfunksjonen.

Klagenemnda avholdt fire møter i 2017. Det ble forberedt og behandlet 25 saker. Utenom vanlige klagesaker, ga klagenemnda innspill til utfyllende retningslinjer for merkenemndenes arbeid, som merkenemndene i Troms, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark har laget. Reindriftsstyret skal godkjenne disse retningslinjene.

I forbindelse med dette arbeidet deltok klagenemndas medlemmer og sekretariat på felles arbeidsmøter med merkenemndene for Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområder. Retningslinjene vil bidra til en likere saksbehandling i merkesaker. I 2017 ble retningslinjene til merkenemndene i Vest- og Øst-Finnmark godkjent.

NORSK-FINSK REINGJERDEKOMMISSJON

Den norsk-finske reingjerdekommissjon skal iverksette «konvensjon mellom Norge og Finland om oppfølging og vedlikehold av reingjerder og andre tiltak for å hindre at rein kommer inn på det andre rikets område». Konvensjonen trådte i kraft 1. januar 2017. Dens formål er å regulere ansvarsfordeling for oppføring og vedlikehold av gjerder og andre tiltak for å hindre at rein kommer over grensen

mellom de to landene, samt regulere oppfølging av rein som krysser grensen. Kommisjonen har vedtatt å oppføre gjerder på de mest utsatte strekningene, noe som forventes å redusere problemet med rein som trekker over grensen.

Den norske delegasjonen er ledet av LMD, med Landbruksdirektoratet som sekretariat. I 2017 avholdt den norsk/finske kommisjonen to møter. I tillegg avholdt den norske delegasjonen tre arbeidsmøter.

Kommisjonen har vedtatt å oppføre et nytt reingjerde fra Angeli i Nord-Finland til Levajok i Øst-Finnmark. LMD har gitt Landbruksdirektoratet ansvaret for planlegging og oppføring av det nye gjerdet. Direktoratet startet arbeidet i 2017, og det skal avsluttes innen 1. januar 2022.

ØKONOMISK UTVALG

Økonomisk utvalg legger årlig fram «Totalregnskapet for reindriftsnæringen». Rapporten er et økonomisk grunnlagsmateriale for reindriften som utgangspunkt for forhandlingene mellom Staten ved LMD og reindriftsnæringen ved Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) om en næringsavtale for reindriften. Utvalget oppnevnes av avtalepartene med to medlemmer hver, samt at LMD oppnevner en leder i samråd med NRL. Landbruksdirektoratet er sekretariat for utvalget. I desember 2017 la utvalget fram «Totalregnskapet for reindriftsnæringen 2016» for avtalepartene.

FORSKNINGSMIDLER TIL JORDBRUK OG MATINDUSTRI

Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og styret for forskningsmidler over jordbruksavtalen (JA) innvilger til sammen om lag 210 mill. kroner årlig. Samlet utgjør disse Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri. De to styrene ser arbeidet i sammenheng. Sekretariatet utfører oppgaver i tråd med forskningsstyrenes formål og vedtak. Det innebærer å forberede saker for styrene, administrere og følge opp prosjekter, ha oversikt over økonomien og formidle informasjon om FoU finansiert av styrene. Landbruksdirektoratet krever inn forskningsavgiften som for første gang i 2017 ble innbetalt til staten, før midlene ble utbetalt til FFL over statsbudsjettet. Hensikten er å synliggjøre forskningsfondets størrelse.

I 2017 har vi blant annet utarbeidet høringsuttalelse til langtidsplanen for forskning og høyere utdanning på vegne av forskningsstyrene, og en egen høringsuttalelse fra direktoratet. Andre særskilte oppgaver i 2017 har vært utarbeidelse av strategi for styrene, og gjennomføring av en ekstra utlysning i tillegg til de ordinære utlysningene. Dette gjaldt 6,5 mill. kroner til utredninger som bidrar til kunnskap som ledd i å redusere jordbrukets klimagassutslipp.

Styret for forskningsmidler over jordbruksavtalen (JA) og styret for fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) gir ut egne årsrapporter.

UTVIKLINGSFONDET FOR SKOGBRUK

Utviklingsfondet for skogbruket har som formål å fremme forskning, utvikling, informasjon og opplæring innen skogbruket. Fondet prioriterer anvendt FoU-virksomhet med klare problemstillinger og mål, samt tydelig forankring i skognæringen. Styret oppnevnes av LMD, og er sammensatt av representanter for Skogbrukets Landsforening, Norges Skogeierforbund, Norskog og skogforvaltningen. Landbruksdirektoratet er sekretariat. Styret avlegger eget regnskap for fondet.

De største utfordringene for markedsreguleringen i 2017 var den vanskelige avsetnings-situasjonen for sau og lam.

SENTRALE INNTRUKNE RENTEMIDLER FRA SKOGFONDET

Renter av skogfond er renteinntektene fra inntestående skogfond som står i banker. Opptjeningen skjer i perioden fra skogfond blir trukket i tømmeroppkjøret til skogeieren selv velger å bruke av inntestående skogfond til å dekke investeringer i skogen sin. Rentemidlene forvaltes av skogbruksmyndighetene på kommunalt, fylkes og sentralt nivå. Rentemidlene skal brukes til administrasjon av skogfondsordningen, og til å dekke eventuelle tap i forbindelse med innkreving av pliktig innbetaling av skogfond.

OMSETNINGSRÅDET

Omsetningsrådet skal bidra til å balansere markedet for jordbruksvarer til lavest mulig kostnad. Omsetningsloven er det juridiske grunnlaget for markedsreguleringssystemet, og Omsetningsrådet er satt til å forvalte dette. LMD har gitt Landbruksdirektoratet sekretariatsansvaret.

I dette ligger det å kreve inn og forvalte avgiftsmidlene som skal brukes for å balansere markedet. Avgift fra de forskjellige varegruppene skal holdes adskilt. Derfor er midlene plassert i åtte separate fond. Omsetningsavgiften fastsettes av LMD etter anbefaling fra Omsetningsrådet, og belastes primærprodusenten som en sats pr. kg eller liter solgt vare. Omsetningsrådet er vedtaksmyndighet for bruken av avgiftsmidlene.

Rådet består av 11 medlemmer som representerer myndighetene, forbrukerne, faglagene, samvirkeorganisasjonene, industrien og handelen. Landbruksdirektoratet forbereder sakene til rådet og følger opp vedtakene som fattes. Rådet har delegert myndighet til å fatte vedtak i saker av ikke prinsipiell karakter.

Omsetningsrådet forvaltet i 2017 et budsjett på om lag 590 mill. kroner, og behandlet nesten 100 saker i løpet av året. De største utfordringene for markedsreguleringen i 2017 var den vanskelige avsetningssituasjonen for sau og lam.

Omsetningsrådet avgir en egen årsmelding, som revideres av en revisor som er valgt av Landbruks- og matdepartementet.

KLAGENEMDA FOR KVOTEORDNINGEN FOR MELK

Landbruksdirektoratet har forvaltningsansvaret for kvoteordningen for melk, og klagenemnda for kvoteordningen er klageinstans. Landbruksdirektoratet er sekretariat for klagenemnda, som består av fire faste medlemmer oppnevnt av Landbruksdepartementet for en periode på to år. To av medlemmene oppnevnes etter forslag fra Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

I 2017 behandlet klagenemnda 20 klagesaker og tre omgjøringssaker.

PRISUTJEVNINGSORDNINGEN FOR MELK

Landbruksdirektoratet forvalter og fører regnskapet for prisutjevningssystemet for melk. I regnskapsåret 2017 forvaltet Landbruksdirektoratet samlede inntekter i ordningen på 1,39 mrd. kroner, og det ble utbetalt 1,38 mrd. kroner gjennom ordningen. 57 prosent av tilskuddsutbetalingene gikk til ulike melke- og biprodukter for å utjevne melke- og biproduktanvendelsen, 31 prosent ble brukt til å finansiere fraktordninger innenfor ordningen, og 11 prosent gikk til konkurranserettete tiltak til meieriselskap utenom Tine og Normilk. I underkant av en prosent gikk til administrasjon. Inntektene i ordningen kom fra

FAKTA

PRISUTJEVNINGS- ORDNINGEN FOR MELK

Formålet med prisutjevningssystemet for melk (PU) er å regulere prisforskjellen på melk som råvare til ulike bruksområder. Samtidig skal den gi melkeprodusentene muligheter for å oppnå målprisen på melk uavhengig av bruken av melk og hvor den produseres.

Ordningen er selvfinansierende, noe som innebærer at summen av alle tilskudd som utbetales skal balanseres mot summen av alle innbetalte avgifter.

avgift på konsummelk, fløte og mysost. Overskuddet for regnskapsåret 2017 var på 4 mill. kroner.

Fra 1. juli 2017 ble innfraktsatsene i prisutjevningsordningen for melk endret med basis i oppdatert innfraktmodell. Videre ble et av de konkurransefremmende tiltakene styrket. Dette gjaldt spesiell kapitalgodtgjørelse som ytes til meieriselskaper utenom Tine som mottar melk og anvender melk fra egne melkeprodusenter.

Totalt ble det anvendt 1 503 mill. liter ku- og geitemelk til å produsere melkeprodukter i 2017, hvorav 6,5 prosent ble omsatt som merkevareeksport.

KLAGENEMDA FOR NATURSKADESAKER

Landbruksdirektoratet er sekretariat for Klagenemda for naturskadesaker. Nemnda behandler klagesaker etter naturskadeerstatningsloven og naturskade-forsikringsloven.

I 2017 ble antallet klager etter naturskadeforsikringsloven halvert sammenliknet med året før. I alt 97 klagesaker etter naturskadeloven/naturskadeerstatningsloven og 22 saker etter naturskadeforsikringsloven ble forberedt for behandling i Klagenemnda i 2017. Antallet klagesaker henger tett sammen med antallet erstatningssaker det enkelte året.

Tre av vedtakene gjort i Klagenemnda dette året er bragt inn for tingretten. I disse sakene er Regjeringsadvokaten prosessfullmektig, mens Landbruksdirektoratet opptrer som partsrepresentant.

Omstilling og organisasjonsutvikling

Landbruksdirektoratet skal flytte tretti årsverk til Steinkjer innen oktober 2020. Arbeidet med å planlegge flyttingen var en viktig, krevende og omfattende arbeidsoppgave for organisasjonen.

I februar 2017 varslet regjeringen at den ville «gjennomgå den samlede ansvarsdelingen i landbruksforvaltningen» (Meld. St. 18) og bestilte en utredning av LMD som blant annet skulle inneholde «en vurdering av å lokalisere oppgaver eller enheter til ulike steder i landet». Utredningen ble levert 1. juli. I begynnelsen av oktober ble det kjent at 30 årsverk i Landbruksdirektoratet skal flyttes til Steinkjer innenfor fagområdene administrasjon, skogbruk, erstatning og arealbruk. Omstillingsperioden ble satt til tre år.

I august gjennomførte vi opplæring i statlige omstillingsprosesser og i den nye loven om statsansatte. Arbeidet med en konkret handlingsplan startet umiddelbart etter at nyheten om regjeringens beslutning ble kjent 3. oktober. Å komme raskt i gang, var et poeng i seg selv. Utredningsarbeidet gjennom vinteren og våren, og en lang sommer i spenning, hadde skapt usikkerhet i organisasjonen. Det var viktig å skape klarhet så raskt som mulig om hvilke konkrete arbeidsoppgaver som skulle flyttes, og hvilke ansatte som kom til å bli direkte berørt.

Målet med handlingsplanen er at alle berørte skal få en konkret avklaring innen 28. februar 2018. Planen viser hvilke delbeslutninger som skal tas når, og hvordan fagforeningene og andre viktige aktører skal involveres.

I begynnelsen av november besluttet administrerende direktør at omstillingsprosessen også innebærer en effektivisering og nedbemanning innenfor fagområdene i administrasjonen.

KOMPETANSEHEVING

Satsningen på lederutvikling fortsatte i 2017.

Årets direktoratsamling ble avholdt i Oslo den 30. november. Tema var effektivisering, omstilling og endring, landbruk og klima.

Nye retningslinjer for interne kompetansemidler er vedtatt. Kompetansemidlene skal understøtte kompetanseutvikling på tvers i direktoratet og dekke et kompetansebehov for arbeidsgiver.

I juni hadde vi seminar for ledere og tillitsvalgte om felles forståelse av hovedavtalen. Forum for ledelse hadde også seminar med tema styringsrett og arbeidsavtalen.

Interne faggrupper har arrangert seminarer, blant annet FoU-seminarer om tillitsbasert ledelse og motivasjon og juridisk fagseminar om sikring av personopplysninger og omgjøring av enkeltvedtak og ugyldighet.

Arbeidet med å planlegge flyttingen var en viktig, krevende og omfattende arbeidsoppgave for organisasjonen.

I 2017 har avdeling reindrift utviklet bruk av arbeidsmetodikken Lean. Dette er et verktøy som er med å sikre at arbeidsoppgaver blir fulgt opp på en god måte. Høsten 2017 ble medarbeidere i avdelingen kurset, og de fleste tok sertifisering på første nivå.

MEDARBEIDERUNDERSØKELSER

Siden 2015 har vi gjennomført medarbeiderundersøkelser som måler arbeidsklimate og engasjement, såkalte HKI-målinger. På direktoratsnivå har gjennomsnittsskårligget godt over fastsatt måltall hele perioden for arbeidsklimate, mens skår for engasjement har vært økende, og nå ligger tett oppunder fastsatt måltall.

FAKTAUNDERSØKELSE I ARD

Fjoråret var preget av sykefravær og utskiftninger i ledelsen i avdeling reindrift. Etter signaler fra tillitsvalgte og lav skår i medarbeiderundersøkelsen, ble det gjennomført en faktaundersøkelse om arbeidsmiljøet i ARD.

Undersøkelsen ble gjennomført av et eksternt firma i perioden september–november. I rapporten konkluderes det med at arbeidsmiljøet er fullt forsvarlig, men at det er nødvendig med en mer planmessig innsats for videreutvikling av arbeidsmiljøet.

Kommunikasjon

Egne ansatte var en prioritert målgruppe for kommunikasjonsarbeidet i Landbruksdirektoratet i 2017. Den planlagte utflyttingen av arbeidsplasser krevde god internkommunikasjon, særlig med de som ble direkte berørt.

3. oktober kom statsråd Jon Georg Dale til Landbruksdirektoratet for å fortelle at tretti årsverk skal flyttes til Steinkjer innen oktober 2020. Det var det best besøkte, og viktigste, allmøtet i Landbruksdirektoratet på svært lang tid. Det var et viktig poeng i seg selv at spenningen dermed ble utløst.

Det hadde vært et utbredt ønske, og håp, i organisasjonen om at beslutningen skulle komme før sommerferien. Når så ikke skjedde, oppstod det et kommunikasjonsvakuum. Folk ville gjerne vite, men det var lite og ingenting man kunne formidle. Vi valgte likevel å holde allmøter for de som hadde behov for å stille spørsmål og lufte tanker. Dette fikk vi gode tilbakemeldinger på.

Etter allmøtet 3. oktober gikk vi straks i gang med å lage en handlingsplan for flytteprosessen. Planmessig kommunikasjonsarbeid var en viktig del av denne planen. Vi prioriterte de seksjonene i organisasjonen som var direkte berørt av flytteplanene. Lederne i seksjonene hadde jevnlig lunsjmøtet med arbeidsgruppen for omstillingsprosessen. Målet var å dele erfaringer og forberede neste steg i prosessen. Det var også møter for medarbeiderne i de berørte seksjonene. Vi formidlet hva som var tatt av beslutninger på det aktuelle tidspunktet, og hva som enda ikke var avklart. Disse møtepunktene var en viktig arena for ansatte som over tid må tåle å stå i usikkerhet om egen framtid.

På intranettet la vi hele tiden ut informasjon til alle ansatte om hva som til enhver tid var besluttet i omstillingsprosessen.

Vedtaket om utflytting førte til økt medieinteresse, både fra medier som kjenner oss godt og fra medier som vi ellers har lite kontakt med, f.eks. flere av NRKs distriktskontorer. Gjennom disse nye mediekontaktene kunne vi bygge kjennskap til direktoratet som vi kan bruke framover for å få fram viktige budskap om virksomheten vår, og ikke bare om utlokalisering.

Vår hjemmeside, landbruksdirektoratet.no, var også i 2017 hovedkanalen vår for ekstern kommunikasjon, med produksjon på nivå med 2016. Klikk-statistikken viste at informasjon om tilskudd og regelverk var særlig mye lest.

Kommunikasjonsarbeidet i Landbruksdirektoratet ble omorganisert i 2017. Kommunikasjonsressursene som var tilknyttet fagavdelingene ble flyttet til den sentrale kommunikasjonsstaben. Ny kommunikasjonsdirektør tiltrådte i august. På høsten startet arbeidet med å bygge opp den nye kommunikasjonsstaben. Viktige stolper i arbeidet er sterkere brukerfokus, sterkere spesialisering og god kunnskap om kjernevirksomheten og samfunnsoppdraget.

Egne ansatte har vært en prioritert målgruppe for kommunikasjonsarbeidet i Landbruksdirektoratet i 2017.

DEL 4

Styring og kontroll

Direktoratet har over flere år arbeidet med å videreutvikle sitt internkontrollsystem med felles metode, verktøy, veiledere, malverk m.m. 2017 var det første året hvor rutinene for risikovurdering kunne settes i ordinær drift.

35 ordninger og arbeidsprosesser ble valgt ut etter fastsatte kriterier. To ordninger ble utsatt og de resterende risikovurderingene ble gjennomført i løpet av 2017. Vurderingen ble oppsummert i en rapport fra hver seksjon. Rapportene inneholder også tiltak for å møte de risikoer som ble avdekket.

Videre startet vi opp arbeidet med å løfte risikostyring på avdelingsnivå. Tre av fem avdelinger ble risikovurdert i 2017. I 2018 skal arbeidet fullføres og avsluttes med risikovurdering på direktoratsnivå. I tillegg er risikovurderinger en viktig del av arbeidet med omstilling i direktoratet hvor 30 årsverk skal flyttes til Steinkjer.

Riksrevisjonen hadde ingen merknader til regnskapet for Landbruksdirektoratet for 2016. Revisjonen for 2017 startet 12. juni 2017. Det fremkom ingen merknader i interimsrevisjonen for 2017. Endelig revisjonsberetning for 2017 forventes ultimo mai 2018.

EKSTERN KONTROLL

I 2017 har direktoratet gjennomført kontroll av fylkesmannens forvaltning av husdyrkonsesjonsområdet og tilskudd til siidaandeler og tamreinlag. Kontrollene ble gjennomført hos hhv tre og ett embete. Vi har også kontrollert hvordan tre fylkesmenn følger opp kommunens forvaltning av tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket. I alle kontrollene ble de avdekket avvik ved fylkesmannens forvaltning og forbedringsområder hos oss selv som følges opp.

Vi har også gjennomført risikobaserte kontroller ute hos foretak. Vi har i 2017 kontrollert forhold som gjelder noen av virkemidlene, som tilskudd til frakt av reinslakt, administrative tollnedsettelse, husdyrkonsesjonsordningen, prisutjevningsordningen for melk, markedsregulering melk, prisedskrivnings-tilskudd korn og frakttilskudd kraftfôr. Grunnlaget for kontrollene var alt fra mistanker om feil i søknad/rapportering, samarbeid i strid med vilkår og tips, til behov for mer detaljert innsikt i grunnlaget for innrapporterte tall. Kontrollene

avdekker feil og svakheter ved det som er eller skulle vært rapportert eller oppgitt i søknader. Resultatene benyttes også til forbedringer av egen forvaltning og er en integrert del av interkontrollen.

TIPS OM MISLIGHETER

Landbruksdirektoratet har i 2017 oppdatert retningslinjene for håndtering av tips om misligheter. Retningslinjene skal sikre at alle tips følges opp på en ensartet og relevant måte, og at personopplysninger behandles i samsvar med gjeldende regelverk. Det er etablert en elektronisk mulighet for å kunne tipse anonymt på våre nettsider. Her ber vi om tips om mulig juks med tilskudd og reguleringer innen jordbruk, skogbruk, reindrift, næringsmiddelindustri, matimport/eksport og naturskadeerstatning.

Landbruksdirektoratet anser at det er viktig for tillitten og legitimiteten til de landbrukspolitiske virkemidlene at det ikke jukses med disse. Det har kommet relativt få tips inn til direktoratet.

SIKKERHET OG BEREDSKAP

I 2017 ble det utarbeidet forslag til ny beredskapsplan for direktoratet.

Vi gjennomførte en vellykket intern varslingsøvelse om en fiktiv alvorlig markedsforstyrrelse for kjøtt, melk og korn i desember 2017.

Driftssituasjonen var god, med oppetid for både eksterne og interne tjenester på nærmere 100 prosent. Vårt krav til tilgjengelighet i avtale med leverandør er 99 prosent av driftstiden, som er 24/7 alle årets dager. Oppetid har vært innenfor dette kravet i hele perioden.

For hele direktoratet ble det meldt inn og registrert 31 sikkerhetshendelser, de fleste av disse med lav alvorlighetsgrad. Av de innmeldte sakene var det én kritisk hendelse som gjorde det nødvendig å stenge en innsynsløsning.

Det ble registrert tre kritiske hendelser knyttet til konfidensialitet, og to kritiske hendelser knyttet til integritet. Alle hendelsene ble håndtert og løst.

Generelt vurderes sikkerhetstilstanden i 2017 til å ha vært god, med unntak av tilstanden innenfor reindriftsområdet, hvor det er store utfordringer knyttet til fagsystemene.

INKLUDERENDE ARBEIDSLIV

Landbruksdirektoratet er en virksomhet som arbeider for et inkluderende arbeidsliv (IA). For inneværende IA-periode har vi tre delmål:

Delmål 1 - sykefravær

I Landbruksdirektoratets IA-avtale er måltallet for sykefravær satt til 4,7 prosent i gjennomsnitt per år. Gjennomsnittssykefravær, egenmeldt og legemeldt, har økt fra 5,4 prosent i 2016 til 6,1 prosent i 2017. Vi ligger altså over måltallet.

Sykefraværet skyldes primært langtidsfravær og det blir fulgt opp i tett samarbeid med nærmeste leder, NAV og bedriftshelsetjenesten etter behov. Korttidsfraværet er lavt.

Vi arbeider kontinuerlig med å forebygge og følge opp sykefravær, blant annet

med hjelp av bedriftshelsetjenesten og ergonomiske tiltak. Vi tilrettelegger for medarbeidere i ulike livsfaser, har treningskampanje og et aktivt bedriftsidrettslag.

Delmål 2 – personer med nedsatt funksjonsevne

Landbruksdirektoratet er opptatt av å fremme mangfold og inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne. Vi tilrettelegger for dette gjennom personalpolitikk, rekrutteringsrutiner og samarbeid med NAV. Vi annonserer også ledige stillinger på nettstedet jobbforalle.no som er en side for personer med nedsatt funksjonsevne.

Delmål 3 – avgangsalder

Landbruksdirektoratet har mål om å stimulere eldre arbeidstakere til å stå lenger i arbeid. I 2017 var den gjennomsnittlige pensjonsalderen 65,4 år.

ET FLERKULTURELT KOLLEGIUM

I tillegg til disse tre delmålene ønsker Landbruksdirektoratet å inkludere flere personer med innvandrerbakgrunn, både gjennom ansettelse i ordinære stillinger og tilbud om arbeidspraksis.

Et av tiltakene for å bidra til økt rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn er at vi kaller inn minst én kvalifisert søker med innvandrerbakgrunn til intervju ved ledige stillinger.

LIKESTILLING OG LIKELØNN

Landbruksdirektoratet er opptatt av å fremme likestilling og motvirke diskriminering basert på kjønn. Målet er at kvinneandelen blant ledere med personalansvar skal være minimum 40 prosent. Per 31.12.2017 var det 26 lederstillinger i direktoratet (administrerende direktør kommer i tillegg), og kvinneandelen var på 50 prosent.

Deltidsarbeid i direktoratet er i all hovedsak begrunnet i den enkeltes behov ut fra livsfase og livssituasjon for øvrig.

Del av de ansatte i deltid, midlertidig ansettelse og foreldrepermisjon i 2017 og 2016

	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon	
	M %	K %	M %	K %	M %	K %
2017	0	4,7	3,8	3,3	0	6
2016	0,5	4,5	2,7	4	1,3	4

Høsten 2017 ble det gjennomført lokale lønnsforhandlinger mellom Landbruksdirektoratet og Akademikerne og Landbruksdirektoratet og LO/Unio/YS. For begge tariffområdene ble det enighet om å fordele pottene som et flatt krone-tillegg til alle som var omfattet av avtalene.

Samlet sett er kvinners andel av menns gjennomsnittslønn 98,4 prosent per 31.12.2017. Det er tilnærmet likelønn i alle grupper. Gruppen ledere uten personalansvar er ikke inkludert i statistikken, da dette gjelder tre mannlige fagdirektører. Gruppen renholdsleder er heller ikke tatt med, da dette gjelder én kvinne.

Stillingsgrupper	Totalt antall ¹⁾	Kvinner (prosent)	Menn (prosent)	Kvinnerns andel av menns snittlønn
Samlet i virksomheten per 31.12.2017 ²⁾	212	64 %	36 %	98,4 % ³⁾
Ledere med personalansvar	25	50 %	50 %	105,2 %
Seniorrådgivere	108	58 %	42 %	95,7 %
Rådgivere	58	72,4 %	27,6 %	99,5 %
Saksbehandlere	20	90 %	10 %	100,9 %

¹⁾ Antall ansatte inkluderer også vikarer.

²⁾ Adm. direktørs lønn er utenom, da han er på lederlønnskontrakt.

³⁾ Beregningen av kvinners andel av menns snittlønn samlet i hele virksomheten er gjennomsnittet av en vektet prosentandel for de ulike stillingsgruppene.

REKRUTTERING

For å sikre at direktoratet når sine mål, er det viktig med et godt rekrutteringsgrunnlag og at den rette kompetansen ansettes. Rekrutteringsarbeidet må ha et strategisk og langsiktig perspektiv, hvor framtidige så vel som nære kompetansebehov vurderes løpende for å møte eksisterende og framtidige oppgaver og utfordringer. Vi jobber kontinuerlig med å utvikle rekrutteringsprosessen vår.

LOKALISERING OG BEMANNING

Landbruksdirektoratet har kontorer i Oslo og Alta, samt enheter i Kautokeino og Karasjok.

Per 31.12.2017 hadde vi 212 ansatte fordelt på 204 årsverk. Det er færre ansatte per 31.12.2017 sammenlignet med samme tidspunkt i 2016. Landbruksdirektoratet har fått kutt i budsjettet og har derfor holdt stillinger vakante i 2017. Det ble ansatt nye medarbeidere i ledige stillinger før årsskiftet, med tiltredelse på nyåret. Disse er ikke med i oversikten per 31.12.2017.

Utvikling ansatte og årsverk 2014–2017¹⁾

	2014	2015	2016	2017
Antall ansatte	221	221	224	212
Antall årsverk	218	214	216	204

¹⁾ Stillinger per 31.12. er tatt med i den stillingsprosenten som de var i per 31.12. Personer i permisjon er ikke inkludert.

Samlet turnover har økt siden 2016, fra 6,7 prosent til 11,8 prosent. Økningen i den totale turnoveren i 2017 sammenlignet med 2016 må ses i sammenheng med at regjeringen i 2016 besluttet en plan for utlokalisering av statlige arbeidsplasser. I oktober 2017 ble det besluttet at 30 stillinger i direktoratet flyttes til Steinkjer innen oktober 2020.

FAKTA

NØKKELOPPLYSNINGER OM VÅRT REKRUTTERINGSARBEID I 2017:

- 723 søkere fordelt på 21 stillingsutlysninger med søknadsfrist i 2017. I tillegg ble det utlyst to stillinger i Alta som ble avbrutt før ansettelse grunnet et begrenset søkergrunnlag.
- 47 prosent av søkerne var menn.
- 53 prosent av søkerne var kvinner.
- På stillingsutlysningene med søknadsfrist i 2017 ble 24 nye medarbeidere ansatt – ni menn (38 prosent) og 15 kvinner (63 prosent).
- 0,4 prosent av søkerne (tre søkere fordelt på tre stillinger) oppga å ha nedsatt funksjonsevne. Ingen ble innkalt til intervju grunnet manglende kvalifikasjoner sett opp mot kravene i kunngjøringsteksten.
- Ti prosent av søkerne (70 søkere fordelt på 16 stillingsutlysninger) oppga å ha ikke-vestlig innvandringsbakgrunn. Ti av søkerne ble innkalt på intervju, og én av søkerne ble innstilt.
- Vi har hatt to praktikanter fra det juridiske fakultet ved UiO, og en praktikant på arbeidstrening i samarbeid med NAV.
- Vi har brukt rekrutteringsfirma i fem rekrutteringsprosesser. Stillningene har vært innenfor IKT-prosjektledelse, kommunikasjon og virksomhetsstyring.

Turnover 2016 og 2017

	2016	2017
De som gikk over i annen stilling i eller utenfor staten	5,8 %	9,4 %
Inkludert de som gikk av med pensjon	6,7 %	11,8 %

Arbeidsgiver inngikk omstillingsavtale med organisasjonene 17. november, og det ble gjennomført en risikovurdering for organisasjonsløpet i desember. Bruk av virkemidler i omstillingsprosessen ble drøftet med organisasjonene i desember, med forbehold om at direktoratet får budsjettmessig dekning for bruk av virkemidler i den ordinære budsjettprosessen.

Fra oktober til desember ble det gjennomført syv IDF-møter og to AMU-møter med tema spesifikt knyttet til omstillingsprosessen.

DEL 5

Vurdering av framtidssutsikter

Hovedutfordringen for Landbruksdirektoratet framover blir å bidra til å iverksette ny landbrukspolitikk, holde trykket opp på digitalisering og få til en god omstilling og utflytting til Steinkjer.

NY LANDBRUKSPOLITIKK

Regjeringen la i 2016 og 2017 fram tre Stortingsmeldinger som blir viktige for Landbruksdirektoratet.

- Meld. St. 11 (2016–2017) «Endring og utvikling – en framtidssrettet jordbruksproduksjon» ble behandlet i Stortinget våren 2017. Den legger opp til en forenkling av virkemidlene, færre offentlige inngrep, økt konkurranse og en mer markedsbasert og forbrukerorientert produksjon.
- Meld. St. 6 (2016–2017) «Verdier i vekst – Konkurransedyktig skognæring» omtaler regjeringens politikk for skog- og trenæringen. Meldingen ble behandlet tidlig i 2017. Det legges vekt på økt bærekraftig avvirkning med styrket miljøhensyn, et verdikjedeperspektiv, økt konkurransekraft og mulighetene for skogen i et grønt skifte. Framover vil det fortsatt satses på infrastruktureltiltak og andre skogtiltak som kan bidra til å gjøre skog- og trenæringen mer konkurransedyktig.
- Meld. St. 32 (2016–2017) «Reindrift- Lange tradisjoner – unike muligheter» ble behandlet våren 2017. Det legges vekt på økologisk bærekraftig drift, økt produksjon og verdiskapning i næringa.

Oppfølging av disse meldingene, sammen med arbeidet på miljø og klimaområdet, blir sentralt for Landbruksdirektoratets faglige arbeid i årene framover.

DIGITALISERING

Verden omkring oss preges av raske endringer, økende digitalisering og substansielle skift i teknologi. Mange sektorer preges av stor omstilling i verdiskapning og forretningsmodeller. Vi ser også denne utviklingen innen landbruksbasert næringsliv. Dette vil få konsekvenser for oss som myndighet og forvalter av virkemiddelapparatet. Men hvor store vil endringene bli, og hvor raskt vil de komme?

Vi tror den teknologiske utviklingen vil være mer inngripende i alle deler av Landbruksdirektoratets virksomhet framover og at endringstempoet øker. Kunstig intelligens eller lærende datasystemer kommer og det er sannsynlig at det kommer til å gi store endringer i måten vi jobber på.

Den digitale utviklingen vil kreve endringer i våre manuelle arbeidsprosesser, og vil kunne utløse behov for å iverksette framtidige organisatoriske og strukturelle grep. Sammen med budsjettkutt i statlig sektor og de generelle kravene til effektivisering, vil digitalisering både være drivkrefter og rammebetingelser for hvordan vi skal levere på samfunnsoppdraget i framtiden.

For Landbruksdirektoratet er det en utfordring at vi opererer på nasjonalt forvaltningsnivå, samtidig som vi har ansvaret for å etablere forvaltningssystemer som også skal brukes av lokale og regionale myndigheter i landbruksforvaltningen.

Nye elektroniske tjenester koster mye, og genererer nesten alltid økte driftsutgifter for direktoratet. Samfunnsnyttene og potensiell innsparing oppstår i mange tilfeller ute hos sluttbrukere og hos andre forvaltningsledd som kommuner og fylkesmenn. Dette forholdet gjør det utfordrende for oss å gjennomføre utviklingsprosjekter innenfor IKT-området, fordi utvikling, vedlikehold og drift av nye systemer og tjenester i begrenset grad kan finansieres gjennom innsparingstiltak i egen virksomhet.

Direktoratet har i 2018 følgende utfordringer innenfor e-forvaltning:

- Døgnåpen forvaltning og selvbetjeningstjenester gir mer komplekse krav som øker direktoratets utviklings-, drifts- og vedlikeholdskostnader.
- Nye elektroniske tjenester fører på de fleste områder til varig økte drifts- og vedlikeholdskostnader for direktoratet, mens nytten i all hovedsak oppstår hos sluttbrukere, kommuner og fylkesmenn.
- Modernisering av eldre systemer krever store investeringer. Samtidig utgjør de eldre systemene en begrensning for å kunne tilby nye og mer effektive tjenester for forvaltning og sluttbrukere.
- Fylkes- og kommunesammenslåinger genererer mye arbeid, og medfører kostbare endringer i våre fagsystemer.
- Teknisk og sikkerhetsmessig tilstand for fagsystemene på reindriftsområdet er ikke tilfredsstillende, og har gjort det nødvendig å stenge alle digitale tjenester for reineierne.

OMSTILLING OG UTFLYTTING

I februar 2017 varslet regjeringen at den ville «gjennomgå den samlede ansvarsdelingen i landbruksforvaltningen» (Meld. St. 18 (2016–2017)) og bestilte en utredning fra LMD som blant annet skulle inneholde «en vurdering av å lokalisere oppgaver eller enheter til ulike steder i landet». Utredningen ble levert 1. juli. I begynnelsen av oktober ble det kjent at 30 årsverk i Landbruksdirektoratet skal flyttes til Steinkjer innenfor fagområdene administrasjon, skogbruk, erstatning og arealbruk. Omstillingsperioden ble satt til tre år.

Arbeidet med å iverksette vedtaket vil være en viktig, krevende og omfattende arbeidsoppgave for Landbruksdirektoratet framover. Rapporten fra Asplan Viak AS «Evaluerende av utflytting av statlig virksomhet» fra 2009 sier at den klart mest kritiske faktoren mht om en virksomhet kan løse sitt samfunnsoppdrag framover, er om den har nok folk og riktig kompetanse. Landbruksdirektoratet

er en kompetanseorganisasjon, med menneskelige ressurser som den klart viktigste innsatsfaktoren. Derfor blir det et viktig fokus framover å både sikre at vi har kvalitet på leveransene våre i omstillingsprosessen, og samtidig ivareta ansatte som blir direkte og indirekte berørt.

LANDBRUK OG KLIMA

Endringer i klima påvirker betingelsene for produksjon både i jordbruk, reindrift og skogbruk. Prognoser viser at vi får et våtere og varmere klima. Snøen vil legge seg senere på høsten og smelte tidligere på våren og vi får mer og hyppigere nedbør. Norge må derfor iverksette tiltak for klimatilpassing for å redusere omfanget av naturskader. For landbruket kan endringene føre til forlengelse av vekstsesongen, vi kan få større avlinger, men samtidig mer krevende drifts- og beiteforhold. Det kan bli økt risiko for skader, avlingstap og forurensing fra landbruket. Det er en økt interesse for å ta i bruk frø- og plantesorter som har potensial for økte avlinger. Utfordringen med nye sorter som ikke er tilpasset norske forhold kan være økt risiko for avlingssvikt og økonomisk tap. Dette krever økt oppmerksomhet i årene framover.

Regjeringen har bestemt at Norge innen 2030 skal redusere sine utslipp av klimagasser med minst 40 prosent sammenlignet med 1990. Utslipp fra landbruket omfattes av Norges klimamål, og landbruket må så langt som mulig ta sin del av reduksjonene. Samtidig er det et mål å øke norsk jordbruksproduksjon. Landbruksdirektoratet må regne med at arbeidet med å finne fram til effektive tiltak og virkemidler for et jordbruk med lavest mulig utslipp, og som utnytter ressursene effektivt, vil kreve betydelig innsats framover. Det vil også være viktig å utvikle virkemidler som kan understøtte skogens positive bidrag i karbon-regnskapet.

Landbruksdirektoratet har bred og solid kompetanse som gjør oss godt rustet til å fylle samfunnsoppdraget vårt på en god måte framover, selv om det kan bli krevende.

DEL 6

Årsregnskap

LEDELSESKOMMENTAR

ÅRSREGNSKAP 2017

/ 66

REGNSKAP FOR

LANDBRUKSDIREKTORATET

/ 73

REGNSKAP FOR

LANDBRUKETS UTVIKLINGSFOND

/ 83

REGNSKAP FOR

REINDRIFTENS UTVIKLINGSFOND

/ 86

Ledelses- kommentar årsregnskap 2017

Landbruksdirektoratet ble opprettet 1. juli 2014 og er et ordinært forvaltningsorgan underlagt Landbruks- og matdepartementet. Landbruksdirektoratet har ansvar for å iverksette store deler av landbruks- og matpolitikken fastsatt av Stortinget og Regjeringen. Sentrale forvaltningsområder er jordbruk, skogbruk, reindrift, landbruksbasert handel og industri og erstatning etter naturskade. Virkemidlene skal bidra til god måloppnåelse innenfor de overordnede målene for landbrukspolitikken. Som en del av direktoratets oppgaver, fører vi regnskap for fire statlige fond. Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond har direktoratet forvaltningsansvar for, og er inkludert i vårt årsregnskap. Fondet for forskningsavgift på jordbruksprodukter og Utviklingsfondet for skogbruk har egne styrever som avlegger egne årsregnskap. Disse blir publisert på direktoratets hjemmeside.

I tillegg er vi sekretariat for tre ordninger som forvalter ikke-statlige midler, men disse regnskapene inngår ikke i denne årsrapporten. Det er prisutjevningsordningen for melk, sentralt inntrukne rentemidler og Omsetningsrådet, inkludert kvoteordningen for melk. Disse midlene revideres av private revisjonsfirma. Når det gjelder prisutjevningsordningen for melk og sentralt inntrukne rentemidler er vi også forvalter av ordningene. Omsetningsrådet, inkludert Kvoteordningen for melk, har eget styre som avlegger regnskap og utarbeider egen årsrapport. Denne blir publisert på direktoratets hjemmeside.

BEKREFTELSE

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Landbruks- og matdepartementet i instruks for økonomi- og virksomhetsstyring. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av Landbruksdirektoratets disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

Jeg bekrefter også at bevilgningsrapportering og fondsregnskapene for Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond gir et dekkende bilde for fondenes virksomhet.

Virkemidlene skal bidra til god måloppnåelse innenfor de overordnede målene for landbrukspolitikken.

JØRN ROLFSEN
administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

VURDERING AV VESENTLIGE FORHOLD**Landbruksdirektoratet – endringer i forhold til tildeling**

I 2017 har Landbruksdirektoratet samlet disponert tildelinger på utgiftssiden med 233,7 mill. kroner, jf. bevilgningsrapporteringen og note A, kapittel 1142, post 01. Etter justering for inntekter fra offentlige refusjoner og merinntekter, har Landbruksdirektoratet en mindreutgift på 6,3 mill. kroner jf. note B. Mindreutgiften skyldes hovedsakelig innsparinger på lønn og drift. En medvirkende årsak har vært nær dobbelt så høy turnover i 2017 som i 2016 pga usikkerhet knyttet til vedtak om utflytting av arbeidsplasser fra direktoratet i Oslo.

Landbruksdirektoratet er tildelt til sammen 15,6 mrd. kroner på utgiftskapitler som benyttes til å forvalte tilskudd og erstatninger, herunder ordninger som forhandles over reindriftsavtalen og over jordbruksavtalen. Av dette er 15,573 mrd. kroner utbetalt i 2017, herav utgifter til utvikling av to IKT-systemer med 10 mill. kroner. Belastningsfullmaktene direktoratet har mottatt er holdt utenfor. Dette er en utnyttelsesgrad på 99,6 prosent. Det gir en mindreutgift på 75 mill. kroner som for en stor del skyldes at utbetalinger over en rekke tilskudds- og erstatningsordninger ikke er avgrenset til ett budsjettår. Bevilgningene er derfor overførbare. I tillegg har vi bevilgninger som er overslagsbevilgning, hvor tilskuddet er basert på en mengde levert vare og det kan være vanskelig å prognosere eksakte utgifter. Dette er tilfellet for pristilskuddene for 2017 der prognosene ble endret sent på høsten etter at nysaldering av budsjettet var gjort.

Vi har mottatt en belastningsfullmakt fra Difi på 1,75 mill. kroner på kapittel 0540, post 25, som er benyttet i sin helhet. Vi har mottatt en belastningsfullmakt fra Landbruks- og matdepartementet på 0,5 mill. kroner på kapittel 1100, postene 01 og 25, som ikke er benyttet fullt ut, og som vi vil be om overføring på til 2018. Vi har mottatt en belastningsfullmakt fra Miljødirektoratet på 5,46 mill. kroner på kapittel 1420, postene 01 og 37 som ikke er benyttet fullt ut. De ubrukte midlene skal benyttes til klimaplanting i 2018. Vi vil be om overføring av ubrukte midler.

Direktoratet har to ordninger der vi har fått tilsagnsfullmakt og fullmakt til å binde opp statens midler over flere år. Ansvaret er knyttet til gitte, ikke innfridde tilsagn om erstatning og tilskudd. Under ordningen Naturskade, erstatninger (kapittel 1148, post 71) er det et ansvar per 31. desember 2017 på 94,4 mill. kroner og tilsagnsfullmakten er på 79 mill. kroner. Differansen skyldes hovedsakelig at utbetalingene på slutten av året ble lavere enn forventet, med tilsvarende høyere ansvar. I forbindelse med at erstatningssaker ble overført fra gammelt til nytt fagsystem sommeren 2017, ble det avdekket at ansvaret rapportert i gammelt system var feil. Inngående ansvar per 1.1.2017 justert og utgående ansvar er korrigert for dette. Ordningen Tilskudd til verdiskapingstiltak i skogbruket (kapittel 1149, post 71) har et ansvar per 31. desember 2017 på 114,9 mill. kroner og tilsagnsfullmakten er på 101,1 mill. kroner. Overskridelsen skyldes at ferdigstilling av to større tømmerkaier ble utsatt til 2018, dermed ble utbetalingene lavere enn prognosert og ansvaret tilsvarende høyere.

Landbruksdirektoratet har inntektsført 50,7 mill. kroner på inntektskapittelet, noe som er 9,3 mill. kroner mer enn inntektskravet. 7,8 mill. kroner av merinntekten skyldes refusjon fra fondene direktoratet er regnskapsfører for. I henhold til veileder for fond skal det ikke føres utgifter til lønn, reiser og kjøp av tjenester

Landbruksdirektoratet har inntektsført 50,7 mill. kroner på inntektskapittelet, noe som er 9,3 mill. kroner mer enn inntektskravet.

direkte i fondet. Utgiftene må derfor føres i Landbruksdirektoratets regnskap og refunderes. I tillegg har vi mottatt 1,4 mill. kroner fra Miljødirektoratet for samfinansiering av et prosjekt.

Landbruksdirektoratet – endringer mot foregående år

Artskontorapporteringen viser at vi hadde inntekter på 50,7 mill. kroner i 2017, en økning fra 2016. 41,4 mill. kroner var inntekter fra statlige fond og ordninger som skal dekke Landbruksdirektoratets utgifter knyttet til vår forvaltning og administrasjon og regnskapsføring av disse, jf. note 1. I tillegg belaster vi vårt driftsregnskap med utgifter som gjelder disse fondene/ordningene og hvor de refunderer utgiften. For 2017 beløp denne inntekten seg til 7,8 mill. kroner mot 6,2 mill. kroner i 2016. I tillegg mottok vi 1,4 mill. kroner fra Miljødirektoratet for dekning av utgifter til et prosjekt som vi skal samfinansiere. Derav økningen i inntektene fra 2016 til 2017.

Rapporterte utbetalinger til lønn og sosiale utgifter beløp seg til 160,0 mill. kroner i 2017, som var en økning på 18,4 mill. kroner, eller 13,0 prosent fra 2016, jf. note 2. Pensjonsutgiftene ble i 2017 omlagt i staten, slik at disse utgiftene skal fremkomme av den enkelte virksomhet sitt regnskap. Denne endringen utgjorde 16,6 mill. kroner.

Utbetaling til drift beløp seg til 94,0 mill. kroner i 2017, en reduksjon på 11,4 mill. kroner fra 2016 eller 10,9 prosent, jf. note 3. Reduksjonen skyldtes i all hovedsak ferdigstillelse av to IKT-system for produksjonstilskuddene og erstatninger, samt at utvikling av nytt system Agros ikke var kommet fullt i gang i 2017. Fagsystem for produksjonstilskuddene tas i bruk for første gang ved utbetaling i februar 2018. Fagsystem for naturskade ble tatt i bruk 1. januar 2017, slik at det bare var mindre endringer i dette systemet.

Det var ikke investeringer i 2017, jf. note 5.

Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten, jfr. note 6, økte med 228 mill. kroner, eller 117,2 prosent, sammenlignet med 2016. Hoveddelen av økningen skyldtes omlegging av hvordan forskningsavgift på landbruksprodukter kreves inn og overføres Fondet for forskningsmidler på landbruksprodukter. I 2017 ble dette gjort som en utgiftsbevilgning på kapittel 1137, post 54, og en inntektsbevilgning på kapittel 5576, post 70. I tillegg ble det gitt en merinntektsfullmakt på disse to kapitlene/postene slik at begge står med likt beløp per 31.12. Denne omleggingen utgjorde 173 mill. kroner i 2017. Salg av importkvoter ble i 2017 på 227,1 mill. kroner¹ i 2017, en økning fra 2016 på 33,4 mill. kroner. Hovedsakelig utgjorde økningen omsetningen av en kvote (WTO storfe kjøtt) som gikk fra 0,06 kr per kg i 2016 til 25,6 kr per kg i 2017. Tilfeldige og andre inntekter hadde en økning på 20,2 mill. kroner fra 2016 til 2017. Dette var tilbaketrekking og avkorting av tidligere utbetalt tilskudd fra tidligere år, og gjaldt hovedsakelig to saker.

Overføring til fond, utbetalinger av tilskudd, erstatninger og stønader beløp seg til 15,6 mrd. kroner i 2017. Dette var en økning fra 2016 på 520,5 mill. kroner. Tilskuddenes og erstatningenes egenart kan gjøre at utbetalingstidspunktet for-

¹ Dette tallet avviker noe fra tallet som står under Individuelle tollnedsettelse, generelle tollnedsettelse og kvoter på s. 32, og skyldes at dette er faktisk innbetalte auksjonsbeløp per 31. desember.

skyves mellom år. Derfor består utbetalt beløp av både årets bevilgning og deler av tidligere års bevilgning.

Note 7 viser hvem som mottar overføringene og i det følgende redegjøres for hva overføringene gjelder. Overføring til statlige fond gjelder årets bevilgning til Landbrukets utviklingsfond (LUF), Reindriftens utviklingsfond (RUF), Utviklingsfondet for skogbruket og Fondet for forskningsavgift på jordbruksprodukter. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 238 mill. kroner og 173 mill. kroner skyldes omlegging av hvordan Fondet for forskningsavgift på jordbruksprodukter får sin bevilgning. Tilskudd til kommuner er overføringer som gjelder veterinærdekning i kommunene. Tilskudd til fylkeskommuner gjelder overføringer for forvaltning av genetiske ressurser. Tilskudd til ikke-finansielle foretak og husholdninger gjelder utbetalinger til det meste av tilskudd (inkludert jordbruks- og reindriftsavtalen) og erstatninger til foretak og private personer. Tilskudd til ideelle organisasjoner gjelder overføring til Norsk Reindriftssamers Landsforbund, Norsk Landbruksrådgivning, tilskudd til klimarådgivning på gårder og tilskudd til semintjenester. Tilskudd til statsforvaltningen gjelder tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket og reindrift samt overføring til Landbrukets utviklingsfond og fylkesmannen på ordningene planting av skog på nye arealer (klimaplanting), vedlikehold skogsvei og tilskudd til tettere planting ved forynging av skog. Videre gjelder det utbetaling til NIBIO for vedlikehold av arealressurskart og forvaltning genetiske ressurser.

Landbrukets utviklingsfond

Midler fra Landbrukets utviklingsfond skal brukes til tiltak som tar sikte på å styrke og bygge ut næringsgrunnlaget på landbrukseiendommer. Rammer og forutsetninger blir fastsatt av Stortinget hvert år etter jordbruksoppgjøret. Landbruks- og matdepartementet fastsetter forskrifter og/eller nærmere regler for forvaltningen og fordeler midlene til tilskuddsforvalterne. De ulike forvaltningsorganene kan fastsette utfyllende retningslinjer ved behov. Utgiftene til administrasjon mv. blir dekket av fondsmidlene etter nærmere retningslinjer og rammer fastsatt av Landbruks- og matdepartementet. Tilskudd og lån som blir betalt tilbake, går inn i fondet. Fondets kapital er plassert på rentebærende konto innenfor statens konsernkontoordning i Norges Bank, samt gjennom Innovasjon Norges (IN) utlånsvirksomhet.

Fondsregnskapet for 2017 viser et overskudd på 22,8 mill. kroner. Det var prognosert et underskudd på 186 mill. kroner. Avviket skyldes hovedsakelig en tilleggsbevilgning på 149,5 mill. kroner og at det ble utbetalt 49 mill. kroner mindre enn prognosert, da enkelte ordninger er blitt mer forsinket og har vært mindre etterspurt enn forventet.

Fondets ansvar er per 31.12.17 2 539,7 mill. kroner inkl. rentestøtte, og har økt med 175,7 mill. kroner. Mange av LUF-ordningene er prosjekter som ofte går over flere år, og mange av utbetalingene vil derfor komme en stund etter innvilget søknad. Rammen til fondet økte både i 2016 og 2017. Denne økningen gjør at ansvaret i fondet fortsetter å øke.

Reindriften utviklingsfond

Fondsregnskapet for 2017 viser et underskudd på 21,3 mill. kroner. Inntektsiden består hovedsakelig av bevilgningen over reindriftsavtalen for 2016/2017 på 19,5 mill. kroner etter overføringer, renteinntekter, tilbakebetaling av lån,

innbetalt prammeavgift, tilbakebetalte midler, en innbetaling for samfinansiering av arrangement og en innbetaling for oppføring av CWD-gjerde. Kostnadssiden gjelder utbetaling av tildelinger som er vedtatt i 2017 og tidligere år. Fondets egenkapital per 31.12.17 var 55,7 mill. kroner, og fondets ansvar utgjorde 35,1 mill. kroner. Til sammenligning var tilsvarende tall per 31.12.16 henholdsvis 77,0 mill. kroner og 50,9 mill. kroner.

TILLEGGSOPPLYSNINGER

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Landbruksdirektoratet, Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond. Årsregnskapene er ikke ferdig revidert per d.d. Revisjonsberetningen vil bli publisert på Landbruksdirektoratets nettsider.

Oslo, 15. mars 2018

JØRN ROLFSEN
administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

Prinsippnote til årsregnskapet

Årsregnskap for Landbruksdirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret.
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret.
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp.
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet.

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Belastningsfullmaktene for utvikling av IKT-systemer føres ikke på tilskuddskonti, derfor får vi differanser på beløpene som er rapportert under bevilgnings- og artskontorrapporteringen. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen «Netto rapportert til bevilgningsregnskapet» er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Landbruksdirektoratet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen «samlet tildeling» viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene fremkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorapporteringen

Oppstillingen av artskontorapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorapporteringen viser regnskapstall Landbruksdirektoratet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering, 31.12.2017

Landbruksdirektoratet

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2017	Merutgift (-) og mindreutgift
1137	Næringsrettet matforskning mv.	54	Næringsrettet matforskning mv.	A	150 000 000	173 130 152	-23 130 152
1139	Genressurser, miljø- og ressursregistreringer	71	Tilsk. til genressurs- forv. og miljøtiltak	A B	10 390 000	4 505 290	5 884 710
1142	Landbruksdirektoratet	01	Driftsutgifter	A B	233 720 000	236 764 359	-3 044 359
1142	Landbruksdirektoratet	45	Større utstyrsansk. og vedlikehold	A B	8 302 000	1 386 781	6 915 219
1142	Landbruksdirektoratet	50	Arealressurskart	A	7 594 000	7 594 000	0
1142	Landbruksdirektoratet	60	Tilskudd til veterinærdekning	A	142 444 000	142 440 143	3 857
1142	Landbruksdirektoratet	70	Tilskudd til fjellstuer	A	808 000	695 075	112 925
1142	Landbruksdirektoratet	71	Omstillingstiltak i Indre Finnmark	A B	11 100 000	382 533	10 717 467
1142	Landbruksdirektoratet	72	Erstatninger	A	467 000	466 738	262
1142	Landbruksdirektoratet	73	Tilskudd erstatninger m.m	A	75 610 000	67 573 465	8 036 535
1142	Landbruksdirektoratet	74	Komp. til dyreeiere - pålagt beitenekt	A	1 000 000	177 072	822 928
1142	Landbruksdirektoratet	75	Tilskudd til klimaråd- givning på gårder	A,B	20 000 000	5 446 333	14 553 667
1142	Landbruksdirektoratet	80	Radioaktivitetstiltak	A B	1 553 000	51 025	1 501 975
1148	Naturskade - erstatninger	22	Naturskade - adm.	A B	1 859 000	1 116 498	742 502
1148	Naturskade - erstatninger	71	Naturskade - erstatn.	A	125 000 000	89 988 436	35 011 564
1149	Verdiskapings- og utviklingstiltak i skogbruket	51	Tilsk. til utv.fondet for skogbruket	A	3 500 000	3 500 000	0
1149	Verdiskapings- og utviklingstiltak i skogbruket	71	Tilsk. verdiskapnings- tiltak i skogbruket	A B	84 251 000	70 519 757	13 731 243
1149	Verdiskapings- og utviklingstiltak i skogbruket	73	Tilsk. til skog, klima- og energitiltak	A B	47 207 000	35 334 835	11 872 165
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	21	Spesielle driftsutgifter	A B	13 694 000	8 614 626	5 079 374
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	50	Tilsk. til Landb. utvkl. fond (LUF)	A	1 297 601 000	1 297 601 000	0
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	70	Markedsregulering	A B	313 466 000	308 638 108	4 827 892
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	71	Tilsk. til erstatninger m.m.	A	43 000 000	32 737 576	10 262 424
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	73	Pristilskudd	A	3 430 875 000	3 521 820 497	-90 945 497
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	74	Direkte tilskudd	A B	7 976 700 000	7 957 788 468	18 911 532
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	77	Utviklingstiltak	A B	248 780 000	245 891 878	2 888 122
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	78	Velferdsordninger	A B	1 515 000 000	1 479 190 797	35 809 203
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	51	Tilsk. til Utviklings- og investeringsfondet	A	19 500 000	19 500 000	0
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	72	Tilsk. til org.arbeid	A	6 100 000	6 100 000	0
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	75	Kostn.senkende og direkte tilskudd	A B	89 906 000	88 793 079	1 112 921

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2017	Merutgift (-) og mindreutgift
1151	Til gjennomføring av reindrifftsavtalen	79	Velferdsordninger	A B	2 623 000	2 391 666	231 334
0540	Direktoratet for forvaltning og IKT	25	Belastn.fullmakt DIFI		0	1 750 000	
1100	Landbruks- og matdepartementet	01	Belastn. fullmakt LMD		0	100 000	
1100	Landbruks- og matdepartementet	21	Belastn. fullmakt LMD		0	96 623	
1420	Miljødirektoratet	01	Belastn.fullmakt Miljødir.		0	300 000	
1633	Nettoordning for mva i staten	01	Driftsutgifter		0	13 196 935	
Sum utgiftsført					15 882 050 000	15 825 583 745	

Inntekts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2017	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4142	Landbruksdirektoratet	01	Driftsinntekter	B	41 374 000	50 736 666	9 362 666
4150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m	85	Markedsordninga for korn		0	1 277 587	1 277 587
5511	Tollinntekter	71	Auksjonsinnt. fra tollkvoter		197 000 000	227 084 580	30 084 580
5576	Sektoravgifter under LMD	70	Forskningsavgift på landbruksprodukt		150 000 000	173 130 152	23 130 152
5605	Renter av statskassens kont.beh. og andre fordringer	83	Renteinntekter		0	57 769	
5309	Tilfeldige inntekter	29	Ymse		0	21 162 245	
5700	Folketrygdens inntekter	71	Trygdeavgift		0	73 600 000	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravg.		0	17 193 946	
Sum inntektsført					388 374 000	564 242 946	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet	15 261 340 799

Kapitalkontoer		
60087703	Norges Bank KK/utbetalinger	-15 281 388 197
711090	Endring i mellomværende med statskassen	20 047 398
Sum rapportert		0

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)				
Konto	Tekst	31.12.2017	31.12.2016	Endring
711090	Mellomværende med statskassen	61 114 745	41 067 348	20 047 398

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter

Landbruksdirektoratet

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
113754		150 000 000	150 000 000
113971	3 590 000	6 800 000	10 390 000
114201	7 628 000	226 092 000	233 720 000
114245	7 003 000	1 299 000	8 302 000
114250		7 594 000	7 594 000
114260		142 444 000	142 444 000
114270		808 000	808 000
114271	8 300 000	2 800 000	11 100 000
114272		467 000	467 000
114273		75 610 000	75 610 000
114274		1 000 000	1 000 000
114275		20 000 000	20 000 000
114280	1 553 000	0	1 553 000
114822	1 859 000	0	1 859 000
114871		125 000 000	125 000 000
114951		3 500 000	3 500 000
114971	3 281 000	80 970 000	84 251 000
114973	13 724 000	33 483 000	47 207 000
115021	1 012 000	12 682 000	13 694 000
115050		1 297 601 000	1 297 601 000
115070	4 161 000	309 305 000	313 466 000
115071		43 000 000	43 000 000
115073		3 430 875 000	3 430 875 000
115074	16 887 000	7 959 813 000	7 976 700 000
115077	7 604 000	241 176 000	248 780 000
115078	46 980 000	1 468 020 000	1 515 000 000
115151		19 500 000	19 500 000
115172		6 100 000	6 100 000
115175	1 556 000	88 350 000	89 906 000
115179	173 000	2 450 000	2 623 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Landbruksdirektoratet

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-) / mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter	Merutgift(-) / mindre utgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht merinntektsfullmakt (justert for eventuell mva.)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
113971	"kan overføres"	5 884 710		5 884 710		5 884 710	13 600 000	5 884 710
114201/414201		-3 044 359		-3 044 359	9 362 666	6 318 308	11 304 600	6 318 308
114245	"kan overføres"	6 915 219	3 752 825	3 162 394		3 162 394	2 575 000	2 575 000
114271	"kan overføres"	10 717 467	3 551 991	7 165 477		7 165 477	8 669 000	7 165 477
114275	"kan overføres"	14 553 667		14 553 667		14 553 667	20 000 000	14 553 667
114280	"kan overføres"	1 501 975		1 501 975		1 501 975	1 000 000	1 000 000
114822	"kan overføres"	742 502		742 502		742 502	6 528 000	742 502
114971	"kan overføres"	13 731 243		13 731 243		13 731 243	147 145 000	13 731 243
114973	"kan overføres"	11 872 165		11 872 165		11 872 165	60 483 000	11 872 165
115021	"kan overføres"	5 079 374		5 079 374		5 079 374	22 682 000	5 079 374
115070	"kan overføres"	4 827 892		4 827 892		4 827 892	606 869 000	4 827 892
115074	"kan overføres"	18 911 532		18 911 532		18 911 532	16 098 870 000	18 911 532
115077	"kan overføres"	2 888 122		2 888 122		2 888 122	480 356 000	2 888 122
115078	"kan overføres"	35 809 203		35 809 203		35 809 203	3 009 622 000	35 809 203
115175	"kan overføres"	1 112 921		1 112 921		1 112 921	168 550 000	1 112 921
115179	"kan overføres"	231 334		231 334		231 334	4 050 000	231 334

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5 prosent av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

MOTTATTE BELASTNINGSFULLMAKTER

Vi har mottatt en belastningsfullmakt fra Difi på 1,750 mill. kroner på kapittel 0540, post 25 som er benyttet i sin helhet. Vi har mottatt en belastningsfullmakt fra Landbruks- og matdepartementet på 0,5 mill. kroner på kapittel 1100, postene 01 og 25 som ikke er benyttet fullt ut. Vi har mottatt en belastningsfullmakt fra Miljødirektoratet på 5,460 mill. kroner på kapittel 1420, postene 01 og 37 som ikke er benyttet fullt ut. De ubrukte midlene skal benyttes til klima-planting og dette vil foregå i 2018. Det er gjort avtale om planting og vi vil be om overføring av ubrukte midler.

AVGITTE BELASTNINGSFULLMAKTER (UTGIFTSFØRT AV ANDRE)

Vi har gitt Fylkesmannen i Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fullmakt til å belaste kapittel 1142, post 45 med utgifter til oppfølging av Norges ansvar for grensegjerdene mot Sverige, Finland og Russland og til oppfølging av reinbeiteavtaler i Røros-regionen. I tillegg har Fylkesmannen i Finnmark fullmakt til å belaste kapittel 1142, post 71 med utgifter til telling av rein, oppfølging av godkjente bruksregler og riving av ulovlig oppsatt gjerde, og Fylkesmannen i Troms og Nordland fullmakt til å belaste kapittel 1142, post 71 med utgifter til telling av rein. Fullmaktene er ikke benyttet fullt ut.

FULLMAKT TIL Å OVERSKRIDE DRIFTSBEVILGNINGER MOT TILSVARENDE MERINNTEKTER

Virksomheten har fullmakt til å overskride kapittel 1142, post 01 med merinntekter under kapittel 4142, post 01 og har brukt denne fullmakten i 2017. I henhold til veileder for fond skal det ikke føres utgifter til lønn, reiser og kjøp av tjenester direkte i fondet. Disse utgiftene må derfor føres i Landbruksdirektoratets regnskap og refunderes. Av en merinntekt på 9,363 mill. kroner utgjør refusjon fra fondene 7,885 mill. kroner.

ROMERTALLSVEDTAK

Virksomheten har fullmakt til å overskride bevilgning på kapittel 1137, post 54 mot tilsvarende merinntekt på kapittel 5576, post 70, jfr Romertallsvedtak II i Prop. 1 S (2016–2017). Fullmakten er benyttet i 2017.

Virksomheten har fullmakt til å overskride kapittel 1142, post 01 med inntil 0,5 mill. kroner ved forskuddtering av utgifter til tvangsflytting av rein, jfr Romertallsvedtak III i Prop. 1 S (2016–2017). Fullmakten er ikke benyttet i 2017.

Naturskade, erstatninger har fått en tilsagnsfullmakt på 79 mill. kroner. Ansvar (gitte, ikke innfridde tilsagn om erstatning) er pr 31.12.2017 på 94,4 mill. kroner. Tilskudd til verdiskapingstiltak i skogbruket har fått en tilsagnsfullmakt på 101,1 mill. kroner. Ansvar (gitte, ikke innfridde tilsagn om tilskudd) er pr 31.12.2017 på 114,9 mill. kroner. Tilsagnsfullmaktene er gitt i Prop. 1 S (2016–2017) i Romertallsvedtak IV og senere endret i Prop. 25 S (2017–2018).

MULIG OVERFØRBART BELØP

Mindreforbruket på kapittel 1139, post 71 skyldes hovedsaklig tidsforskyvninger i planlagte prosjekter.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 01 skyldes i hovedsak innsparing på lønn og drift som delvis skyldes økning i turnover grunnet usikkerhet rundt vedtak om utflytting.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 45 skyldes at aktiviteten hos fylkesmannen og direktoratet har vært begrenset, samt forskyvning av pågående prosjekter.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 71 utgjør delvis tidsforskyvninger i planlagte prosjekt samt lavere aktivitet enn planlagt.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 75 skyldes forskyvning av planlagte prosjekter.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 80 skyldes begrenset behov for tiltak innen radioaktivitet.

Mindreforbruket på kapittel 1148, post 22 skyldes forskyvning av aktivitet mellom år. Bevilgningen benyttes til slutføring av nytt fagsystem for saksbehandling av naturskader, som ble tatt i bruk fra 1.1.2017.

Mindreforbruket på kapittel 1149, post 71 skyldes forskyvning eller flerårige prosjekter som tar tid å iverksette.

Mindreforbruket på kapittel 1149, post 73 skyldes at midlene bevilges til fler-årige prosjekter som det tar tid å iverksette.

Mindreforbruket på kapittel 1150, post 21 skyldes forskyvning av aktivitet mellom år. Bevilgningen benyttes til utvikling av nytt fagsystem for produksjons-tilskuddene som ble tatt i bruk i 2017 samt utvikling av fagsystemet Agros.

Mindreforbruket på kapittel 1150 og postene 70, 74, 77 og 78 bes overført til bruk under jordbruksforhandlingene.

Mindreforbruket på kapittel 1151, postene 75 og 79 bes overført til bruk under reindriftsforhandlingene.

Oppstilling av artskontorapporteringen

Landbruksdirektoratet

	Note	2017	2016
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Andre innbetalinger	1	50 705 532	47 156 846
Sum innbetalinger fra drift		50 705 532	47 156 846
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	160 024 928	141 640 490
Andre utbetalinger til drift	3	94 029 325	105 473 391
Sum utbetalinger til drift		254 054 253	247 113 881
Netto rapporterte driftsutgifter		203 348 720	199 957 035
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter		0	0
Sum investerings- og finansinntekter		0	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	427	41 995
Utbetaling av finansutgifter	4	30 034	2 075
Sum investerings- og finansutgifter		30 461	44 069
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		30 461	44 069
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	422 443 992	194 476 882
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		422 443 992	194 476 882
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	15 558 270 962	15 037 746 989
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		15 558 270 962	15 037 746 989
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		268 342	279 603
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		17 193 946	15 379 616
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		13 196 935	15 584 458
Trygdeavgift konto 1988 (ref. kap. 5700, inntekt)		73 600 000	0
Sum rapporterte utgifter på felleskapitler		-77 865 353	-74 760
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		15 261 340 799	15 043 196 451
Oversikt over mellomværende med statskassen			
Eiendeler og gjeld		2017	2016
Fordringer ansatte		18 000	0
A-konto forskudd slakterier		53 717 936	63 734 205
A-konto forskudd meierier		40 307 996	40 523 656
Skyldig skattetrekk		-10 333 797	-11 086 752
Skyldig forskningsavgift		-531 122	-6 524 957
Skyldig omsetningsavgift		-17 796 617	-40 453 139
Forskuddskonto innbetalt av leverandør		-196 520	-239 966
Skyldig offentlige avgifter		-51 277	0
Annen kortsiktig gjeld		19 514	0
Skyldig overproduksjonsavgift		-4 039 368	-4 885 700
Sum mellomværende med statskassen	8	61 114 745	41 067 348

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2017	31.12.2016
Annen driftsrelatert inntekt, inntektskravet	41 432 858	40 575 202
Diverse tilfeldige inntekter (inntektpost 01-29)	9 272 675	6 581 644
Sum andre innbetalinger	50 705 532	47 156 846

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2017	31.12.2016
Lønn	128 375 868	125 210 205
Arbeidsgiveravgift	17 193 946	15 379 616
Pensjonsutgifter*	14 773 183	0
Sykepenger og andre refusjoner(-)	-6 001 316	-5 227 447
Andre ytelser	5 683 247	6 278 116
Sum utbetalinger til lønn	160 024 928	141 640 490

Antall årsverk: 204 216

* Fra og med 1. januar 2017 betaler vi pensjonspremie til SPK. For 2017 er arbeidsgivers andel av pensjonspremien 12 prosent.

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2017	31.12.2016
Husleie	16 822 510	16 052 480
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	135 770	61 563
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	4 599 657	3 531 656
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	156 903	169 430
Mindre utstyrsanskaffelser	648 489	1 080 063
Leie av maskiner, inventar og lignende	2 679 946	3 177 809
Kjøp av fremmede tjenester	53 265 044	66 022 340
Reiser og diett	5 079 067	4 696 139
Kurs og seminarer for egne og eksterne deltagere	3 813 775	2 408 758
Saksomkostninger ved overskjønn og klagesaker	1 194 937	2 531 216
Øvrige driftsutgifter	5 633 226	5 741 937
Sum andre utbetalinger til drift	94 029 325	105 473 391

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2017	31.12.2016
Renteutgifter	30 034	2 075
Sum utbetaling av finansutgifter	30 034	2 075

Note 5 Utbetaling til investeringer

	31.12.2017	31.12.2016
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	427	41 995
Sum utbetalt til investeringer	427	41 995

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2017	31.12.2016
Salg importkvoter	227 084 580	193 627 515
Forskningsavgift overført Finansdepartementet	173 130 152	0
Prisutjevning kraftfôr	1 277 587	67 030
Renteinntekter til staten (Statskonto 560583)	57 769	74 601
Tilfeldige og andre inntekter (Statskonto 530929)	20 893 903	707 736
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	422 443 992	194 476 882

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2017	31.12.2016
Overføringer til statlige fond	1 493 731 152	1 255 773 000
Tilskudd til kommuner	142 440 143	138 644 678
Tilskudd til fylkeskommuner	600 000	600 000
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	3 938 853 348	3 556 991 709
Tilskudd til husholdninger	9 735 143 805	9 933 385 021
Tilskudd til ideelle organisasjoner	94 128 044	90 593 830
Tilskudd til statsforvaltningen	153 374 470	61 758 751
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	15 558 270 962	15 037 746 989

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2017 Spesifisering av bokført avregning med statskassen	31.12.2017 Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Omløpsmidler			
Kundefordringer	7 230 089	0	7 230 089
Andre fordringer	90 664 461	94 043 932	-3 379 471
Sum	97 894 550	94 043 932	3 850 618
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-9 338 748	0	-9 338 748
Skyldig skattetrekk	-10 333 797	-10 333 797	0
Skyldige offentlige avgifter	-51 277	-51 277	0
Annen kortsiktig gjeld	-23 002 692	-22 544 112	-458 580
Sum	-42 726 514	-32 929 186	-9 797 328
Sum	55 168 036	61 114 745	-5 946 710

Prinsippnote for fondene

Årsregnskap for statlige fond er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.6 og Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016, punkt 8.

Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond ble opprettet ved vedtak i Stortinget. Et statlig fond er en formuesmasse (kapital) som regnskapsmessig er adskilt fra statens øvrige midler, og der anvendelsen er bundet til et nærmere fastsatt formål med varighet utover ett budsjettår. Fond har en forenklet rapportering til statsregnskapet. Betalingsformidling skal skje gjennom statens konsernkontoordning og likvidene skal oppbevares på oppgjørskonto i Norges Bank. Beholdninger på oppgjørskonti overføres til nytt år.

Landbruksdirektoratet er gitt fullmakter til å overføre årets bevilgning fra statsregnskapet til fondet i henhold til Prop. 1 S, samt å utbetale fra fondet etter vedtak gjort av styret.

Øvre del av oppstillingen viser hva som er rapportert i likvidrapporten til statsregnskapet. Likvidrapporten viser fondets saldo og likvidbevegelser på fondets oppgjørskonto i Norges Bank. Alle finansielle eiendeler og forpliktelser som fondet er oppført med i statens kapitalregnskap, vises i oppstillingens nedre del.

Fondsregnskapet tilsvarer oppstillingen av virksomhetsregnskapet i årsregnskapet for statlige virksomheter. Fondsregnskapet er utarbeidet etter kontantprinsippet. Det innebærer at inntektene (overføringer til fondet) vises i oppstillingen av resultatet når de er innbetalt. Utgifter (overføringer fra fondet) vises i oppstillingen av resultatet når de er utbetalt.

Resultatoppstillingen inneholder alle overføringer til og fra fondet i regnskapsåret. Periodens resultat er forskjellen mellom overføring til fondet og overføring fra fondet og resultatet viser netto endringer i fondskapitalen. Resultatet er overført til opptjent fondskapital i balanseoppstillingen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Landbrukets utviklingsfond

Beholdninger rapportert i likvidrapport

	Note	2017	2016
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		1 566 022 553	1 576 548 501
Endringer i perioden		75 159 771	-10 525 948
Sum utgående saldo oppgjørskonto i Norges Bank		1 641 182 324	1 566 022 553

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	Note	2017	2016	Endring
811104	Beholdninger på konto i Norges Bank		1 641 182 324	1 566 022 553	75 159 771

Note A

Landbrukets utviklingsfond

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Årets tildeling (i kr)
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	50	Fondsavsetninger	1 297 601 000

Oppstilling av resultat

Landbrukets utviklingsfond

	Note	2017	2016
Overføring til fondet			
Overføringer fra andre statlige regnskaper	1	44 673 021	33 196 111
Overføring fra departementer	2	1 316 101 000	1 230 703 000
Sum overføringer til fondet		1 360 774 021	1 263 899 111
Overføringer fra fondet			
Overføring til forvaltningsorganer med særskilte fullmakter		0	46 977 238
Overføringer til andre statlige regnskaper	3	717 105 066	894 975 253
Overføring til kommuner	4	10 000	145 000
Overføring til fylkeskommuner	5	20 000 000	20 000 000
Overføringer til ikke-finansielle foretak	6	104 617 498	117 940 822
Overføringer til finansielle foretak	6	0	56 250
Overføringer husholdninger	6	183 841 873	183 973 731
Overføringer til idelle organisasjoner	6	85 517 595	91 620 754
Overføringer til statsforetak	7	226 869 446	0
Sum overføringer fra fondet		1 337 961 478	1 355 689 047
Periodens resultat		22 812 542	-91 789 936
Disponering			
Overføring av periodens resultat til opptjent fondskapital		-22 812 542	91 789 936

Oppstilling av balanse

Landbrukets utviklingsfond

	Note	2017	2016
Eiendeler			
Utlån investeringslån IN		186 003 063	250 491 364
Akto LUF - IN		17 792 052	5 195 482
Oppgjørskonto i Norges Bank		1 641 182 324	1 566 022 553
Sum eiendeler		1 844 977 439	1 821 709 399
Fondskapital og gjeld			
Kortsiktig gjeld		455 497	0
Opptjent fondskapital		1 844 521 942	1 821 709 399
Sum fondskapital og gjeld		1 844 977 439	1 821 709 399

Note 1

Dette er i hovedsak renteinntekter 8 mill. kroner og en overføring på 31,9 mill. kroner til skogsbilveier som ble bevilget over kapittel 1149. Disse midlene ble forvaltet gjennom LUF, da LUF også har en bevilgning til den samme ordningen og et fagsystem for dette.

Note 2

I tillegg til årsbevilgningen er det overført 18,5 mill. kroner til samfinansiering av Utvalgte kulturlandskap fra Miljødirektoratet.

Note 3

Hovedsakelig overføringer til Innovasjon Norge. Det er og overført noe til Landbruksdirektoratet for administrasjon av fondet, samt refusjon av utgifter betalt av Landbruksdirektoratet.

Note 4

Gjelder en sluttutbetaling for et prosjekt som går fra 2015–2017.

Note 5

Gjelder rekrutterings- og likestillingsmidler.

Note 6

De fleste tilskuddsutbetalinger på ordninger som forvaltes av Landbruksdirektoratet.

Note 7

Gjelder hovedsakelig forskningsmidler som er overført til Norges forskningsråd, skogkultur og skogsbilveier som er overført fylkesmannen, tilskudd til skjøtsel og klima- og miljøprogrammet som er overført NIBIO.

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Reindriftens utviklingsfond

Beholdninger rapportert i likvidrapport

	Note	2017	2016
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		77 035 931	80 031 348
Endringer i perioden		-21 329 739	-2 995 417
Sum utgående saldo oppgjørskonto i Norges Bank		55 706 192	77 035 931

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	Note	2017	2016	Endring
811111	Beholdninger på konto i Norges Bank		55 706 192	77 035 931	-21 329 739

Note A

Reindriftens utviklingsfond

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Årets tildeling (i kr)
1151	Til gjennomføring av reindrifftsavtalen	51	Tilskudd til utviklings- og investeringsfondet	19 500 000

Oppstilling av resultatet

Reindriftens utviklingsfond

	Note	2017	2016
Overføring til fondet			
Overføringer fra departementet	1	19 500 000	27 400 000
Overføringer fra andre statlige regnskaper	2	323 764	442 928
Overføring fra andre	3	1 946 137	1 688 296
Sum overføringer til fondet		21 769 901	29 531 224
Overføringer fra fondet			
Overføringer til statlige fond	4	2 900 000	0
Overføringer til andre statlige regnskaper	5	2 781 560	2 514 909
Overføringer til ikke-finansielle foretak	6	12 490 181	15 745 401
Overføring til finansielle foretak	5	9 500 000	4 500 000
Overføringer til husholdninger	7	4 243 841	3 994 884
Overføringer til ideelle organisasjoner	8	4 144 833	2 509 883
Overføringer til statsforvaltningen	9	7 039 224	3 261 564
Sum overføringer fra fondet		43 099 640	32 526 641
Periodens resultat		-21 329 739	-2 995 417
Disponering			
Overføring av periodens resultat til opptjent fondskapital		21 329 739	2 995 417

Oppstilling av balanse

Reindriftens utviklingsfond

	Note	2017	2016
Eiendeler			
Oppgjørskonto i Norges Bank		55 706 192	77 035 931
Sum eiendeler		55 706 192	77 035 931
Fondskapital og gjeld			
Opptjent fondskapital		55 706 192	77 035 931
Sum fondskapital og gjeld		55 706 192	77 035 931

Note 1

Dette er årets bevilgning på kapittel 1151 post 51 etter overføringer.

Note 2

Hovedsakelig renter fra Norges Bank.

Note 3

Tilbakebetaling av lån, innbetaling av prammeavgift og overføring fra Innovasjon Norge vedrørende samfinansiering av Tråante 2017, samt tilbakebetaling av midler vedrørende arealkonferanse, forskningsmidler, infrastrukturmidler og CWD-gjerde.

Note 4

Overføring til Landbrukets utviklingsfond vedrørende tilskuddsordningen konfliktforebyggende tiltak (overføres samlet til Fylkesmannen i Sør-Trøndelag som administrerer ordningen). Beløpet gjelder både 2016 og 2017.

Note 5

Dette er overføring til Landbruksdirektoratet, siden lønns- og driftsutgifter føres her og refunderes fra RUF.

Note 6

Gjelder overføring til Innovasjon Norge.

Note 7

Hoveddelen av tildelingene går til ikke-finansielle foretak og enkeltmannsforetak.

Note 8

Gjelder hovedsakelig overføring til Norske Reindriftsamers Landsforbund og Opplæringskontoret i Reindrift.

Note 9

Gjelder overføring til fylkesmannen, departementet, Bioforsk, Universitetet, Veterinærinstituttet, Helse Finnmark, Samisk høyskole og Samisk videregående skole og reindriftsskole.

LANDBRUKSDIREKTORATET

OSLO /
Postboks 8140 Dep
0033 Oslo
Stortingsgt. 28
0161 Oslo
Telefon: 78 60 60 00

ALTA /
Løkkeveien 111
9510 Alta

www.landbruksdirektoratet.no

Forside: Kari Hustad/
Landbruksdirektoratet
Side 4: Torbjørn Tandberg/LMD
Side 8: Mette Sattrup
Side 16: Torbjørn Tandberg/LMD
Side 54: Torbjørn Tandberg/LMD
Side 60: Torbjørn Tandberg/LMD
Side 64: Steinar Johannessen/LMD
Side 89: Millimeterpress/
Landbruksdirektoratet
Grafikkilde: Landbruksdirektoratet,
der ikke annet er oppgitt

Design: Itera

